

DE ONDERWIJSVISITATIE

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs - parallelle commissie 1

Een evaluatie van de kwaliteit van de professionele opleidingen Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan Arteveldehogeschool, Hogeschool Gent, Katholieke Hogeschool Leuven en Katholieke Hogeschool Limburg.

www.vluhr.be/kwaliteitszorg Brussel - september 2014

vluhr

DE ONDERWIJSVISITATIE
KLEUTERONDERWIJS - PARALLELE COMMISSIE 1

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2014/12.784/23

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Kleuteronderwijs. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de opleidingen professionele Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan Arteveldehogeschool, Hogeschool Gent, Katholieke Hogeschool Leuven en de Katholieke Hogeschool Limburg. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast willen de rapporten aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom zijn de visitatierapporten ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

De visitatierapporten geven een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigen daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitaties waren ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van de inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE (PARALLELE COMMISSIE 1)

De zestien Vlaamse opleidingen bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs werden in 2013 gevisiteerd door vier commissies. De commissies werkten parallel aan elkaar. Het gebruik van eenzelfde referentiekader, maar vooral het geregeld overleg en de onderlinge afstemming tussen de commissies, voorafgaand, tijdens en na de feitelijke visitaties garandeerden een gelijkgerichte aanpak van het waarderingskader en een gelijkwaardige beoordeling.

Commissie 1 heeft vier opleidingen, professionele bachelor onderwijs: kleuteronderwijs gevisiteerd aan vier Vlaamse hogescholen. De specifieke expertises van de teamleden vulden elkaar goed aan en zorgden van meet af aan voor een coherent en goed op elkaar afgestemd team. Daardoor, maar ook dank zij de grondige voorbereidingen, de verschillende invalshoeken die telkens werden meegenomen en de open, constructief-kritische houding tijdens de gesprekken met de betrokken actoren, werden alle topics deskundig bevraagd tijdens de visitaties.

De ondersteuning door de procesbegeleider en secretaris van de commissie, Jannes Motmans, zorgde daarbij voor een vlekkeloos verloop, zowel praktisch als inhoudelijk, waarvoor oprechte dank. De goede voorbereiding en het nauwgezet opvolgen en notuleren van de gesprekken, leidde dan ook tot kwaliteitsvolle visitatierapporten.

Een woord van dank ook voor iedereen die bij de voorbereiding en uitvoering van de visitaties betrokken is geweest. Het was duidelijk dat het zelfevaluatie-rapport en de praktisch-inhoudelijke voorbereiding van de visitatie veel werk en energie hebben gevraagd van heel veel betrokkenen.

Visiteren is een intensief, maar ook leerrijk proces, niet in het minst voor de commissie zelf. Voorafgaand aan de visitatie hebben de opleidingen zelf diepgaand en kritisch de eigen opleiding in beeld gebracht. De commissie waardeert de openheid waarmee de opleidingen hun inzichten gedeeld hebben met de commissie. Dit gaf niet zelden aanleiding tot verrijkende en boeiende gesprekken. Er zijn tussen de opleidingen heel wat overeenkomsten, maar ook verschillen vast te stellen. Hierover leest u meer in dit rapport. In alle opleidingen trof de commissie een geëngageerd docentenkorps aan, met een sterke betrokkenheid op de ondersteuning en begeleiding van studenten. Het concept van de opleiding, gekoppeld aan de veeleer kleinschaligheid van de opleidingen, draagt er verder toe bij dat docenten

bij heel wat aspecten van de opleiding betrokkenheid zijn, maar ook dat de werkdruk hoog ligt. Werkdruk en werkbetrokkenheid vormen zo een fragiele balans. De opleidingen verschillen dan weer zowel op het vlak van specifieke profilering als op het vlak van kwaliteit. In sommige opleidingen vond de commissie voorbeelden van goede kwaliteit, maar elders was er dan weer aanleiding tot bezorgdheid over de kwaliteit. Ook hierover leest u meer in dit rapport.

De commissie hoopt dat het visitatieproces een bijdrage kan leveren aan de kwalitatieve verbetering van iedere lerarenopleiding afzonderlijk. Door het geclusterde visitatieproces overstijgt dit rapport echter ook de kwaliteit van de individuele opleidingen. De commissie hoopt dan ook met dit rapport de opleidingen een referentiepunt aan te bieden voor verdere toekomstgerichte ontwikkeling van de opleiding professionele bachelor onderwijs: kleuteronderwijs en van het kleuteronderwijs als geheel.

Het systeem van externe visitatie is recent een nieuwe fase ingegaan met de verkorte protocollen. Het doel is echter hetzelfde gebleven: de kwaliteit van de opleidingen waarborgen.

Op 12 juli 2013 sprak *Malala Yousafzai* de VN toe met de woorden: “One child, one teacher, one pen and one book can change the world”. Wat moet het dan niet zijn wanneer niet één leraar maar een hele lerarenopleiding het verschil gaat maken? Daar doen we het voor: opdat elke leraar het verschil zou maken. De commissie hoopt dat haar evaluatie, haar commentaren en aanbevelingen kunnen bijdragen aan deze ambitie.

Kristien Arnouts

Voorzitter

Mede in naam van

Sabine Dirx

Sarah Gielen

Emma Van Houwe

Jos Willems

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité	
Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	4

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – commissie 1	13
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	19
Hoofdstuk III	De opleidingen in vergelijkend perspectief	31
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	43

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Arteveldehogeschool	49
	Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	
Hoofdstuk II	Hogeschool Gent	75
	Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	
Hoofdstuk III	Katholieke Hogeschool Leuven	97
	Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	
Hoofdstuk IV	Katholieke Hogeschool Limburg	123
	Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	

BIJLAGEN

Bijlage I	Personalía van de leden van de visitatiecommissie	150
------------------	---	-----

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Bezoekschema's

Per instelling

Hoofdstuk I

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Arteveldehogeschool

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

¹ De verifieerbare feiten voor de visitatie Kleuteronderwijs zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Hoofdstuk II Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Hogeschool Gent

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk III Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Katholieke Hogeschool Leuven

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;

- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk IV Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Katholieke Hogeschool Limburg

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – parallelle commissie 1

1 INLEIDING

De opleiding professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs wordt in Vlaanderen door 16 instellingen aangeboden. Bij de visitatie van deze opleidingen werden vier parallelle commissies betrokken. In dit visitatierapport brengt de visitatiecommissie Kleuteronderwijs – parallelle commissie 1 – verslag uit van haar bevindingen over de Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs die zij in het najaar 2013, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de parallelle commissie 1 de volgende instellingen bezocht:

- van 7 t.e.m. 8 oktober 2013: Hogeschool Gent
 - Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs
- van 20 t.e.m. 21 november 2013: Arteveldehogeschool
 - Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs

- van 4 t.e.m. 5 december 2013: Katholieke Hogeschool Leuven
 - Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs
- van 11 t.e.m. 12 december 2013: Katholieke Hogeschool Limburg
 - Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Vier parallelle commissies Kleuteronderwijs

De 16 opleidingen Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs die in Vlaanderen worden aangeboden werden door vier parallelle commissies Kleuteronderwijs (commissie 1, commissie 2, commissie 3 en commissie 4) gevisiteerd. De hogescholen zijn hierbij zodanig ingedeeld in één van de vier onderscheiden commissies, dat de onafhankelijkheid van de commissie ten aanzien van de te beoordelen instellingen gewaarborgd wordt.

3.2 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Kleuteronderwijs werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 1 februari 2013, 28 februari 2013, 10 april 2013 en 23 april 2013. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 10 juni 2013 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 1 oktober 2013.

De visitatiecommissie Kleuteronderwijs, parallelle commissie 1, heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter
 - **Mevr. Kristien Arnouts**, verantwoordelijke studiedienst Christelijke Onderwijs Centrale, ACV.
- Vakdeskundige leden
 - **Mevr. Sabine Dirx**, Kleuteronderwijzeres, Basisschool Klimop.
Deze kandidaat kan de XIOS Hogeschool niet bezoeken wegens haar deelname aan de participatieraad in deze hogeschool.
- Onderwijskundig lid
 - **Dhr. Jos Willems**, lid van het College van Bestuur van de Hogeschool Zuyd, bestuurslid van de Hoger Onderwijs Vereniging voor Onderwijsresearch.

- **Mevr. Sarah Gielen**, professor, Katholieke Universiteit Leuven.
- Student-lid
 - **Emma Van Houwe**, studente Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven.

De Heer Jannes Motmans, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze parallelle visitatiecommissie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.3 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.4 Werkwijze

3.4.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelf-evaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatie-rapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatie-rapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatie-rapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 9 september 2013. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatieverslag.

3.4.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instellingen heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatieverslag.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en de afstudeerwerken die niet vooraf werden opgevraagd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding(en) meegedeeld.

3.4.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeteruggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeteruggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

In een vergelijkend perspectief geeft de commissie een overzicht van haar bevindingen over de door haar geëvalueerde opleidingen. Zij besteedt daarbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen en die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten, dan wel verschillen tussen de door haar geëvalueerde opleidingen.

3.4.4 Overleg tussen de parallelle commissies

In alle fasen van de samenstelling en de uitvoering van hun opdracht hebben de voorzitters van de parallelle commissies overleg gepleegd over de aard en wijze van uitvoering van de evaluaties. Daarbij zijn besprekingen gevoerd ten einde voor elke parallelle commissie onafhankelijke deskundige experts samen te brengen in de vier parallelle commissies. Tijdens de fase van de voorbereiding van de bezoeken, alsook tijdens de bezoeken en redactiefase zijn op ankermomenten in het proces overlegvergaderingen gehouden tussen de vier voorzitters en de projectbegeleiders, teneinde de consistentie en gelijkaardige beoordeling van de opleidingen binnen de vier parallelle commissies te bespreken en op elkaar af te stemmen. Dit neemt niet weg dat finaal, de parallelle commissies, onder aansturing van hun respectievelijke voorzitter een eigenstandig oordeel hebben uitgesproken over de kwaliteit van de door hen beoordeelde opleidingen, omdat ook slechts de betreffende parallelle commissie zich een volledig beeld heeft gevormd over alle aspecten die meegenomen worden bij de beoordeling van de individuele opleiding.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Kleuteronderwijs

1 INLEIDING

De commissies zijn er zich van bewust dat een visitatie aanleiding geeft tot veel werk en hoopt dat dit uiteindelijk een bijdrage levert aan de verdere verhoging van de kwaliteit, niet alleen van de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs, maar evenzeer van het kleuteronderwijs zelf. Niet alleen visitaties houden opleidingen in beweging, ook fusies tussen hogescholen, nieuwe beleidsmaatregelen en maatschappelijke ontwikkelingen genereren heel wat dynamiek. De mate waarin opleidingen dergelijke veranderingen al dan niet als een opportuniteit kunnen aangrijpen, is verschillend en afhankelijk van tal van factoren. We gaan hier verder op in.

2 OPVOLGING VORIGE VISITATIES

We kunnen stellen dat bij elke opleiding kwaliteitszorg aanwezig is, evenals de wil om voorstellen tot verbetering te implementeren. Zo blijken aanbevelingen van vorige visitaties (goed) opgevolgd te worden en heeft elke opleiding op grond van de informatie uit resonansgroepen, participatieraden, opleidingsraden en studentenbevragingen aanzetten gegeven tot een (kritische) reflectie op het eigen handelen en de ontwikkeling van verbeterprojecten. In het bijzonder constateerden de commissies dat de relaties met (een aantal) stagescholen intenser worden, wat onder meer tot uiting komt in de bereidheid om suggesties uit het werkveld ernstig te nemen. In de meeste opleidingen worden ook aanzetten gegeven tot het uitwerken van een toetsbeleid met aandacht voor de kwaliteitsbewaking

van de betrouwbaarheid en validiteit van de (eind)evaluatie. De commissie vraagt hierbij bijzondere aandacht voor de kwaliteitsbewaking van de eindbeoordeling op kwalificatieniveau 6.

3 VISIE

Alle opleidingen hanteren het domeinspecifieke leerresultatenkader, de functionele gehelen en bijhorende basiscompetenties en de dublindescriptoren op niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur als referentiekader voor de einddoelstellingen van de opleiding. De meeste opleidingen weten deze referentiekaders te integreren in een leerresultatenkader met eigen accenten.

Alle opleidingen hebben ingezet op de ontwikkeling van hun visie. Naarmate deze visie coherenter en consistenter is en een groter draagvlak kent binnen de opleiding, is ze ook meer sturend voor het leerresultatenkader, voor de samenhang binnen het programma en voor de eindevaluatie.

Enkele opleidingen hebben een visie op de opleiding van leraren kleuteronderwijs die veel kernbegrippen bevat, maar die niet kernachtig geformuleerd is, zodat de essentie van die visie en de specificiteit niet duidelijk is. Dat maakt dat ze een probleem hebben met profilering, vooral naar externen. Een bondig geformuleerde visie helpt de samenhang van het programma en de synergie tussen de verschillende opleidingsonderdelen te versterken. Het is duidelijk dat het verder inzetten op de concretisering van een gedeelde en gedragen visie binnen een opleiding een belangrijk middel is om te komen tot een coherente opleidingspraktijk, een transparante en doelgerichte evaluatie van die praktijk en een vlotte samenwerking met de stagescholen. Het ontbreken van een heldere opleidingsvisie maakt opleidingen ook meer kwetsbaar voor externe ontwikkelingen (o.a. nieuwe beleidsontwikkelingen, fusies, ...). Ofwel geeft dit telkens aanleiding tot grootschalige vernieuwingen, waardoor deze opleidingen van de ene fundamentele curriculumherziening in de andere rollen, ofwel worden de nieuwe concepten bovenop de bestaande gestapeld, zonder echt geïntegreerd te worden en maakt dit de spraakverwarring binnen de opleiding en met externen (o.a. visitatie) alleen maar groter.

In de meeste opleidingen wordt aandacht besteed aan verschillende onderwijsvisies, de achterliggende theoretische gedachten en opvattingen en de daaruit voortkomende verschillen in didactische en pedagogische aanpak. Op grond daarvan kunnen de studenten beter een beargumenteerde keuze maken om een eigen visie te ontwikkelen.

4 ONDERZOEKSCOMPETENTIES EN BACHELORPROEF

In elke opleiding wordt er op ingezet dat de professionele bachelor met-
een aan de slag kan, wat bepaald wordt door de alumni en het werkveld.
Hoewel er belangrijke verschillen zijn tussen de opleidingen m.b.t. de
onderzoekscapaciteit van de afgestudeerden, krijgt in elke opleiding
de reflectie op het eigen handelen veel aandacht. De commissies vinden
het positief dat de studenten hiervoor een systematiek aangereikt krijgen,
maar merken op dat het eigenlijke reflecteren vaak niet verder gaat dan
het reflecteren over het momentane gebeuren en op het eigen handelen
als leraar in de klas. Het leren en de ontwikkeling van kleuters staan veel
minder in de focus, net zoals andere functionele gebieden. Bovendien ge-
beurt er zelden een koppeling met theoretische referentiekaders of ont-
breken verbanden met inhoud uit andere opleidingsonderdelen. Op die
manier blijft het reflecteren vaak oppervlakkig.

De onderzoekscapaciteiten, zoals beschreven in de decretale basiscom-
petenties, gaan echter verder dan leren reflecteren. Het is voor de commis-
sies vaak onduidelijk wat er van een Bachelor in het onderwijs: Kleuteron-
derwijs wordt verwacht op het niveau van onderzoek. Elke opleiding lijkt
dit in te vullen vanuit haar eigen referentiekader. Vaak blijkt er verwarring
over het gebruik van de term 'onderzoek', die in ieder geval evidentie (da-
ta-onderzoek) vooronderstelt. Het verdient aanbeveling dat de opleidingen
reflecteren over de onderzoekende houding en de onderzoekscapacitei-
ties die een student dient te verwerven en wat dat precies inhoudt. De
commissies vinden het belangrijk dat deze onderzoekscapaciteit in de
drie opleidingsfasen terug te vinden is. Het is de manier bij uitstek om de
banden tussen wetenschappelijk onderzoek en de onderwijspraxis aan te
halen. Ook voor werkstudenten is dat een blijvend aandachtspunt. Een
bachelorproef in een andere opleiding leert de betrokkene weinig over
wetenschappelijk onderwijsonderzoek in relatie tot de onderwijspraktijk
in kleuterscholen. Deze bachelorproeven variëren overigens sterk tussen
opleidingen in omvang, gaande van een vrijblijvende optie, over 3 studie-
punten tot bachelorproeven XL voor 30 studiepunten. Ook de kwaliteit van
de opgeleverde bachelorproeven verschilt aanzienlijk tussen opleidingen
Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs, gaande van (reflecties op
basis van) observaties bij de implementatie van ontwikkelde materialen
tot experimenteel onderzoek volgens de normen van de onderwijswet-
schap. Hetzelfde vertaalt zich naar het bronnengebruik, van Google als
'database' en websites als primaire bron tot zorgvuldig geselecteerde
Engelstalige onderzoeksartikels. Een betere afstemming tussen opleidingen

is wenselijk. Het zou leiden tot een duidelijke begripsinvulling inzake onderzoekscompetenties. Toch zijn de commissies positief gestemd over de evolutie die op dit gebied sinds vorige visitaties gemaakt werd en wensen ze de opleidingen te stimuleren om gebruik te maken van het groeipotentieel dat er is.

5 DIVERSITEIT VAN DE INSTROOM

De diversiteit op basis van vooropleiding van de instroom is groot binnen de opleidingen kleuteronderwijs. Een overgrote groep van studenten komt uit het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs; een geringer aantal uit het algemeen secundair onderwijs en kunstsecundair onderwijs. In alle opleidingen wordt ingezet op die diversiteit door middel van onthaalmomenten voor kandidaat-studenten en diverse vormen van studiebegeleiding, om de kansen voor alle studenten te verhogen. Voorbeelden zijn: goede voorlichting (zoals meeleefdagen), onthaalmomenten bij de start, proeven mondelinge taalvaardigheid en oriëntatieproeven generieke kennis en vaardigheden, advies voor remediëring, heroriëntering of een wijziging van het inschrijvingscontract, de eerste trajectschijf spreiden over twee jaar, individuele trajecten voor zij-instromers en rekening houden met EVK en EVC. Uit de visitaties bleek echter dat de gewenste resultaten (nog) niet bereikt worden. Opleidingen hebben ook weinig zicht op de effectiviteit van al die inspanningen. De vraag dient gesteld te worden of meer gerichte aanpakken zoals vak- en/of taalgerichte remediëringstrajecten, eventueel in combinatie met studieduurverlenging kunnen helpen om gemotiveerde kandidaat-leraren alle kansen te bieden uit te groeien tot kwaliteitsvolle kleuterleraren. De vraag is ook of verregaande remediëringstrajecten nog wel een opdracht zijn voor de lerarenopleidingen/hoger onderwijs en zo ja, of dit met de bestaande middelen en de aanwezige competenties kan gerealiseerd worden? Het roept ook de vraag op naar de onvoorwaardelijke toegang tot het hoger onderwijs, i.c. de lerarenopleiding, een vraag die deze visitatie overstijgt, maar die beleidsmatig dringend een antwoord vereist.

6 MATERIËLE VOORZIENINGEN EN KLEUTERMATERIALEN

In alle opleidingen voldoet de materiële infrastructuur om kwaliteitsvolle opleidingen kleuteronderwijs te realiseren. Er worden ook talrijke schikkingen getroffen opdat studenten kennis kunnen maken met didactisch materiaal voor de kleuterschool. Indien kleuters naar de hogeschool komen, bv. in het kader van demonstratielessen, lijkt het evident dat er één of meer lokalen als 'kleuterklas' of 'kleuteratelier' ingericht zijn. Aspirant-

Bachelors in het onderwijs: kleuteronderwijs worden best ondergedompeld in deze sfeer. Voor bewegingsopvoeding gebeurt dit meestal goed, en in de meeste mediatheken hebben de commissies ook een (hoek met een) duidelijke kleutergerichte sfeer aangetroffen. Ook indien micro-teaching oefeningen en vaardigheidstraining ingericht worden, is het belangrijk voldoende authentieke leermaterialen voor kleuters voorhanden te hebben binnen de lerarenopleiding. Dit kan bijdragen tot een sfeer die past bij de opleiding en waarin studenten creatief aan de slag kunnen. De commissies laten het aan het oordeel en de creativiteit van de opleiding over hoe polyvalent zo'n lokaal zou moeten zijn, maar het is belangrijk dat de opleiding nadenkt over het inrichten van lokalen, een belangrijke vaardigheid immers voor de toekomstige Bachelors in het onderwijs: kleuteronderwijs. Het is een van de vele manieren waarop de aanwezigheid van de opleiding kleuteronderwijs binnen de hogeschool kan getoond worden.

7 TAALVAARDIGHEID

Opleidingen zetten sterk in op de ontwikkeling van de taalvaardigheid van de studenten, onder meer omwille van de diversiteit van de instroom en het belang van taal in interacties met kleuters. In alle opleidingen wordt in begeleiding voorzien voor studenten die tekorten vertonen voor mondelinge en/of schriftelijke taalvaardigheid, zij het door de opleiding zelf of via externe remediëringshulp. Taal komt ook geïntegreerd aan bod in verschillende opleidingsonderdelen en maakt deel uit van de beoordeling ervan.

Er wordt ook ingezet op taalvaardigheidsontwikkeling van de kleuters, vooral in scholen die opereren in een grootstedelijke context. Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs hebben een degelijke theoretische en didactische voorbereiding nodig om alle activiteiten in de kleuterklas talig te maken, bv. het talig maken en het verrijken van hoeken. De link tussen theoretische kaders van taalvaardigheidsonderwijs bij kleuters en de didactische praktijk mag dan ook duidelijk(er) worden gemaakt.

8 INZET VAN HET PERSONEEL EN WERKDruk

De commissies stelden vast dat alle opleidingen kampen met een hoge werkdruk. Ze erkennen dat hogescholen in de voorbije tien jaar meer nadruk hebben gelegd op onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Daartegenover stond geen extra personeel.

De inzet van personeelsleden is qua begeleiding voorbeeldig. Studenten in alle opleidingen benoemden dit als één van de sterke punten van de oplei-

ding. De lage drempel tussen hen en de docenten wordt geapprecieerd. Lerarenopleiders zijn aanspreekbaar voor studenten, zowel voor een persoonlijk gesprek als per mail. Zij maken m.a.w. tijd om deze begeleiding op maat te bieden. Daarenboven kennen ook online en alternatieve vormen van opleiding en begeleiding een exponentiële groei in vergelijking met voorgaande visitaties, bv. trajecten voor afstandsonderwijs, blended learning, trajecten op maat van individuen. Dit zijn taken die in de kern van de onderwijsopdracht van de opleiding zitten. Daarnaast zijn ook onderzoek en maatschappelijke dienstverlening tot die kerntaken gaan behoren, hetgeen eveneens tijd en energie vergt van diezelfde lerarenopleiders. Tevens zijn er opleidings- en hogeschoolgebonden initiatieven en maatschappelijke tendenzen die een verhoogde inzet van betrokkenen vergen, zoals interne en externe processen van kwaliteitsmonitoring en -verbetering, de invoering van instellingsreviews, een toenemende juridisering van (evaluaties binnen) onderwijs... De commissies waarderen deze evoluties, maar waarschuwen ervoor dat de werkdruk te hoog dreigt te worden, wat aanleiding kan geven tot steeds meer deeltijds werken en ongewenste uitstroom van lerarenopleiders.

Alle opleidingen voorzien in een professionaliseringsbeleid. Naast bijscholingen op initiatief van individuele lerarenopleiders wordt er vaker voorzien in teamgerichte bijscholingen, waarbij enerzijds meer collega's samen gaan om dit uit te dragen naar het hele team en anderzijds bijscholingen op maat van het team van de lerarenopleiding worden georganiseerd. De commissies vinden dit een gunstige evolutie en zien deze laatste graag verder toenemen in functie van de visie en beleidsprioriteiten van opleidingen en in functie van de kwaliteitszorg binnen hogescholen. De commissies waarderen een professionaliseringsbeleid dat aandacht heeft voor een vergroting van de pedagogisch-(vak)didactische expertise van de docenten in de praktijk van de kleuterklas. Verder appreciëren de commissies de mogelijkheden die gecreëerd worden om nieuwe medewerkers geleidelijk te laten ingroeien, bv. door een systeem van peter-/meterschap, gedeeltelijke vrijstellingen voor jonge collega's om 'inlooptijd' toe te laten (zoals collega's die samen stagebezoeken doen, co-teaching met meer ervaren collega's), enz. Zij zijn ervan overtuigd dat deze vormen van partnerschap geen eenrichtingsverkeer zijn. Beide partijen krijgen immers impulsen om het eigen functioneren te expliciteren en te legitimeren, hetgeen ook in het principe van congruent opleiden centraal staat.

Professionalisering komt echter onder druk te staan door een te hoge werkdruk. Het is dus belangrijk de werkdruk beheersbaar te houden. In het bijzonder in kleinere opleidingen vormt dit een belangrijk aandachtspunt.

9 CONTACTEN MET HET WERKVELD EN STAGE

De praktijkcomponent kreeg in het decreet op de lerarenopleiding een prominente plaats. Dit impliceert dat kwaliteitsvolle stageplekken van cruciaal belang zijn, niet alleen voor het leren van elke individuele student maar ook voor de opleiding als geheel. Opleidingen zoeken dan ook terecht naar methodes en middelen om de relatie met het werkveld uit te breiden en te versterken. Hiervoor worden diverse acties ondernomen, zoals opleiding van mentoren, resonansgroepen, aanwerving van praktijklectoren met ervaring in de kleuterschool, bijdrage bij de pedagogische studiedagen van de scholen, explicitering van stages en stagebeoordeling. Hierdoor ontstaat een potentiële win-win situatie: de studenten zijn goed voorbereid op de stages die ze zullen lopen, mentoren krijgen een volwaardige rol als lerarenopleiders, scholen leveren een bijdrage tot de kwalitatieve werking van de opleiding. Een gedeelde verantwoordelijkheid leidt niet enkel tot een grotere betrokkenheid van het werkveld, maar verhoogt ook de kwaliteit van de toetsing en de validiteit van de beoordeling. Uit de visitaties kwam echter naar voren dat niet elke opleiding erin slaagt deze samenwerking tot een 'win-win' situatie voor beide partijen te maken, waarbij niet enkel de opleiding wint, maar ook de stageschool versterkt wordt.

De commissies zien hiervoor een reeks factoren. Zo blijven sommige opleidingen zich nog te veel als 'gast' zien in de stageschool, waarbij ze zich inschikkelijk opstellen t.a.v. de voorwaarden die de stageschool oplegt. In die gevallen blijft de opleiding vaak veeleer praktijkvolgend i.p.v. praktijkinnoverend. Het impliceert ook dat de opleiding geen vat heeft op de mate waarin alle functionele gehelen en basiscompetenties effectief tijdens de stage aan bod kunnen komen. Als stagescholen stagiairs zelfs niet toelaten in de leraarskamer, stagiairs niet mogen deelnemen aan personeelsvergaderingen of oudercontacten, is de vraag hoe studenten in de reële praktijk aan de slag kunnen met functionele gehelen zoals de leraar als lid van het schoolteam of als partner van externen. In de praktijk leidt dit er vaak toe dat het leerproces dat studenten kunnen doorlopen binnen deze functionele gehelen, afhankelijk is van de goodwill van de stageschool. Daartegenover staan voorbeelden van goede praktijk, waarbij stagiaires gedurende een langere tijd stage lopen en effectief volwaardig kunnen deelnemen aan alle activiteiten en vergaderingen zoals elk ander personeelslid van de school en hierin begeleid worden.

De commissies stelden vast dat zich op dit terrein verschillen aftekenen tussen de opleidingen. Sommige opleidingen behandelen van meet af aan

alle functionele gehelen (FG) als evenwaardig en stellen dat de student voor elk FG een leerweg moet afleggen en een zeker beheersingsniveau moet realiseren. Andere opleidingen brengen een hiërarchie aan tussen de FG, waarbij vaak aan de eerste 3 tot 5 FG een groter belang gehecht wordt dan aan de laatste 5.

De commissies zijn van mening dat hier nog een taak weggelegd is voor de overheid: alle functionele gehelen zijn volgens de commissies evenwaardig en moeten dan ook in elke lerarenopleiding de nodige aandacht en oefenkansen krijgen. Dit impliceert dat ook de stagescholen hiertoe de nodige oefengelegenheid moeten creëren. Hoewel aanvangsbegeleiding zeker noodzakelijk blijft na de initiële opleiding, kan het niet zijn dat een deel van de initiële opleiding naar de aanvangsbegeleiding zou doorgeschoven worden. Uit gesprekken met studenten en alumni blijkt vooral het werken en communiceren met ouders een heikel punt. Er is immers een spanningsveld tussen enerzijds de noodzaak aan ervaring opdoen tijdens de stages en anderzijds de vertrouwelijkheid in de relatie ouder - student Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs. Toch is het belangrijk dat studenten leren formeel en informeel met ouders te communiceren over het leren en ontwikkelen in de kleuterklas. Interesses, zorgen en behoeftes van kinderen en hun ouders kunnen inspireren tot (aanpassing van) het didactisch handelen.

10 AANVANGSBEGELEIDING EN MENTOREN

De commissies hebben vastgesteld dat er veel eisen gesteld worden aan de opleidingen kleuteronderwijs. Waar minder aandacht naar gaat, is aanvangsbegeleiding van de net afstuderende Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs, terwijl de wetgever uitgaat van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen opleiding en school. Hoge uitstroomcijfers van startende leraren suggereren dat zij vaak nood hebben aan verdere begeleiding. Opleidingen werken aan een intense relatie met het werkveld. Dit gebeurt uiteraard in het kader van de opvolging van de stages van de studenten, maar komt in nog intensere mate aan bod in scholen die hun mentoren sturen naar de mentoropleidingen van de opleiding. Sommige opleidingen leggen een intens netwerk aan met een aantal (partner) scholen. Het zou interessant zijn dat scholen ook op de lerarenopleiding kunnen steunen in het kader van de aanvangsbegeleiding die ze willen realiseren. Hieruit ontstaat een meerwaarde voor de school: mentoren die intens samenwerken met de opleiding zullen immers ook deze expertise kunnen inzetten bij de aanvangsbegeleiding van nieuwe personeelsleden. De commissies adviseren in dit verband de overheid om het systeem van

intensieve trajecten van mentorenopleiding en de mentorvergoeding op nieuw in overweging te nemen.

11 DOORGAANDE LIJN

Het leerproces van een kind start en stopt niet bij de kleuterklassen. Opleidingen hechten terecht steeds meer belang aan de doorgaande lijn van kinderopvang, naar kleuteronderwijs, naar lager onderwijs, wat tot uiting komt in diverse initiatieven, zoals:

- samenwerking tussen de diverse lerarenopleidingen, in het bijzonder tussen de kleuter- en de lagere school. Er zijn bv. gemeenschappelijke opleidingsonderdelen en/of ervaringsuitwisseling tussen beide groepen van studenten en/of docenten. Het belang van de eigen identiteit per onderwijsniveau wordt daarbij niet uit het oog verloren. Integendeel, beide opleidingen versterken elkaar door deze samenwerking en uitwisseling;
- stages worden ook ingericht zowel in de kleuterafdeling als in de eerste graad van de lagere school. Ook de peuterklassen krijgen specifieke aandacht;
- contacten met de kinderopvang vanuit een groeiende gevoeligheid voor het belang van een goede opvang van de 2,5-jarige peuters in de kleuterschool en de oprichting van de nieuwe bacheloropleidingen als ‘Pedagogie van het Jonge Kind’ in samenwerking met de opleiding kleuteronderwijs en/of lager onderwijs.

De commissies stelden vast dat dit vandaag beperkt blijft tot initiatieven op het niveau van afzonderlijke opleidingen. Zij willen deze initiatieven aanmoedigen en hopen op een meer structurele verankering van dit proces. De commissies zien hierin tal van voordelen. Naast het belang van een goede doorlopende pedagogische-didactische lijn voor leerlingen zien de commissies ook mogelijkheden op het vlak van beheersing van de taaklast, het delen van expertise (o.a. bij het ontwikkelen van het afstandsleren, ...), het vergroten van de transparantie en betrouwbaarheid bij de evaluatie van studenten doordat meer docenten vanuit een verschillende invalshoek bij de evaluatie betrokken kunnen worden, het verdiepen van de professionalisering van docenten en een versterking van de interne kwaliteitszorg.

12 PLURALISME BINNEN DE OPLEIDINGEN

Opleidingen besteden ook steeds meer aandacht aan het pluralistisch karakter van de samenleving. Niet alleen komen tijdens de opleiding diverse overtuigingen aan bod, maar er wordt ook gezorgd voor een dialoog. In principe bieden de opleidingen voldoende materiaal aan opdat afgestudeerden

in alle scholen van alle netten zouden kunnen functioneren, hetgeen de brede inzetbaarheid van de alumni beter garandeert. Daartoe wordt binnen verschillende opleidingen ook actief werk gemaakt van het bestuderen van de diverse leerplannen, waarbij gelijkenissen minstens even belangrijk zijn als verschillen. De commissies raden de opleidingen aan om alle leerplannen vlot, eventueel digitaal, ter beschikking te stellen. De digitale mogelijkheden zoals bv. doelenzoekers, die gecreëerd werden om gemakkelijker de weg te vinden in de talrijke leerplandoelen zijn een meerwaarde als ze verantwoord gebruikt worden. Ze hebben bv. hun nut bij snel en gericht opzoeken en dragen op die manier bij tot het beperken van de planlast.

Verskillende opleidingen laten ook toe dat studenten in andere netten stage lopen of moedigen het expliciet aan. De commissies appreciëren deze openheid.

13 INTERNATIONALISERING

In vergelijking met vorige visitatie is internationalisering een aspect dat overall aandacht krijgt en waarin enerzijds een grote ontwikkeling werd vastgesteld, anderzijds zijn de verschillen tussen de opleidingen op dit vlak nog steeds bijzonder groot.

Het valt op dat er tussen de opleidingen sterk uiteenlopende visies gehanteerd worden, dat er zelden sprake is van welke competenties men via internationalisering wil nastreven en welke meerwaarde die hebben in het licht van de basiscompetenties van de leraar kleuteronderwijs.

In sommige opleidingen wordt internationalisering veeleer aangestuurd door de hogeschool en blijft het beperkt tot een mogelijk aanbod voor studentenmobiliteit, in andere opleidingen is er een sterke ondersteuning door de hogeschool maar voert de opleiding zelf een beleid dat erop gericht is elke student een internationaliseringservaring te laten opdoen. Daartoe ontwikkelt ze een ruim aanbod van korte of langere internationaliseringservaringen, zelfs voor werkstudenten, gekoppeld aan een bepaald aantal studiepunten. In dergelijke opleidingen zijn internationaliseringscompetenties ook duidelijk opgenomen in de opleidingsvisie.

Deze (nog beperkte) voorbeelden van goede praktijk tonen de commissies alvast dat de lat beslist hoger kan gelegd wat dit aspect in de opleiding betreft. De commissies willen de opleidingen dan ook aanmoedigen hierin verder te investeren en te ontwikkelen.

14 SAMENVATTEND

De commissies hebben vastgesteld dat alle opleidingen er in slagen om Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs te vormen die startbekwaam zijn. In het kader van een opleiding tot professionele bachelor leggen ze een accent op de stages. Hierbij valt op dat deze in regel goed begeleid worden, en dat de beweging om deze op adequate wijze te toetsen (dit is op niveau 6 van de VKS) is ingezet, met zorgvuldig opgestelde en met het werkveld doorgesproken evaluatiecriteria. Daarnaast wint de bachelorproef aan belang, zeker in het kader van de realisatie van functioneel geheel 'de leraar als onderzoeker, innovator'. Eenduidigheid over de invulling van de daaraan gekoppelde competenties op kwalificatieniveau 6 vergt nog verdere operationalisering en overleg.

De instroom van de opleiding is zeer divers geworden: alle opleidingen hebben stappen gezet om met deze instroom zo optimaal mogelijk om te gaan. Dit komt ook tot uiting in talrijke begeleidings- en remediëringsactiviteiten en in de lage drempel tussen docenten en studenten, wat dan weer aanleiding geeft tot een verhoging van de werkdruk, waar verder aandacht aan besteed moet worden. Wat het bewaken van de instroom betreft, vindt de commissie dat hier ook een taak is weggelegd voor de overheid.

Het valt te verwachten dat ook de diversiteit en het maatschappelijk belang van onderwijs verder zal toenemen. Hiertoe is het noodzakelijk dat leraren naar oplossingen kunnen zoeken voor de problemen waarvoor ze gesteld worden. Daarom is het belangrijk dat opleidingen verder inzetten op de onderzoekscompetenties en op het kunnen gebruiken van de resultaten van relevante wetenschappelijke onderzoeken in de praktijk.

HOOFDSTUK III

De opleiding(en) Onderwijs: Kleuteronderwijs in vergelijkend perspectief – parallelle commissie 1

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de professionele bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de opleidingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele deelrapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de deelrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de deelrapporten.

De bachelor onderwijs: kleuteronderwijs wordt aangeboden in 16 Vlaamse Hogescholen. In dit vergelijkend deel worden de vier hogescholen besproken die de visitatiecommissie onder voorzitterschap van Kristien Arnouts bezocht. Het betreft de Arteveldehogeschool, de Hogeschool Gent, de Katholieke Hogeschool Leuven (KHLeuven) en de Katholieke Hogeschool Limburg (KHLim).

Van de vier bezochte opleidingen biedt enkel de Hogeschool Gent geen specifiek traject voor werkstudenten aan.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de opleidingen als goed (Arteveldehogeschool en KHLeuven) en als voldoende (KHLim en Hogeschool Gent).

Krachtens het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo hebben ook de betrokken opleidingen bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding kleuteronderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012 – 2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6. Deze DLR's voor de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiatie van de opleiding, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat drie van de vier opleidingen erin geslaagd zijn om zich te onderscheiden in het Vlaamse landschap van lerarenopleidingen. Dit gebeurde zowel op het vlak van visie als op het vlak van **opleidingsspecifieke leerresultaten**. De KHLeuven bouwde haar visie op rond vier pijlers en herformuleerde de DLR's naar OLR's in de vorm van vier verantwoordelijkheden, 10 rollen en 33 competenties. Deze laatste werden vertaald in bijhorende gedragsindicatoren. Ook Arteveldehogeschool profileerde zich met behulp van opleidingsspecifieke leerresultaten. Ze formuleerde vijf kerncompetenties en concretiseerde deze in 16 opleidingscompetenties. De KHLim hanteert ook een eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten, maar onderscheidde zich op haar beurt vooral dankzij haar visie die opgebouwd is rond het ervaringsgerichte onderwijs. Deze visie zou volgens de commissie echter meer tot zijn recht komen indien ze gebruikt zou worden als basis voor de opbouw van het competentieprofiel. De Hogeschool Gent koos ervoor om de functionele gehelen

over te nemen als leerresultatenkader en profileerde zich zodoende niet op dit vlak. Ook de uitwerking van een eigen visie op de opleiding kan beter uitgewerkt worden.

Het viel de visitatiecommissie op dat er binnen de opleidingen vaak een **visie** aanwezig was op kleuteronderwijs maar in mindere mate een visie op het opleiden van leraren kleuteronderwijs. Bij de ontwikkeling van deze visies slagen niet alle opleidingen in dezelfde mate erin gebruik te maken van een of meer referentiekaders (waaronder de wettelijke referentiekaders) en ze te integreren tot een eigen visie met eigen accenten. In sommige gevallen stapelt men de referentiekaders (en soms ook losse elementen uit andere visies) op elkaar.

Naarmate een opleiding erin slaagt een coherente visie te ontwikkelen op kleuteronderwijs en op het opleiden van leraren kleuteronderwijs heeft dit een positief sturend effect op de opbouw en samenhang van het programma en op de opleidingsspecifieke leerresultaten. Opleidingen met een goed uitgewerkte visie lijken ook adequater om te kunnen gaan met externe ontwikkelingen en slagen er beter in deze te integreren in de eigen visie/leerresultaten zonder dat dit telkens aanleiding moeten geven tot fundamentele (curriculum)herzieningen.

De **domeinspecifieke leerresultaten** zijn in de ogen van de commissie een punt waar de opleidingen nog mee worstelen. De commissie ziet hier drie werkpunten. In de eerste plaats stelt ze vast dat niet alle opleidingen evenveel aandacht hebben voor het bereiken van alle leerresultaten. Wat de leerresultaten 1 tot en met 5 betreft is dat minder een probleem omdat deze aansluiten bij de traditionele opvatting over lerarenopleiding. Voor de realisatie van de leerresultaten 6 t.e.m. 10 slagen sommige opleidingen daar moeilijker is, deels omdat ze hiervoor ook afhankelijk zijn van het engagement van stagescholen om studenten hierin reële oefenkansen te bieden. In de tweede plaats stelt de inschaling op niveau 6 de opleidingen voor de uitdaging om de lat voor alle leerresultaten voldoende hoog te leggen. Voor die leerresultaten die vanuit de traditie al sterk aanwezig waren in de lerarenopleiding (bijvoorbeeld de leraar als vakinhoudelijk expert) loopt dit gemakkelijker dan voor andere leerresultaten (bijvoorbeeld de leraar als onderzoeker/innovator). De commissie stelt vast dat alle opleidingen hier ernstig op inzetten, maar dat er hier nog een weg te gaan is. Tot slot wijst de commissie op een opvallende trend bij opleidingen om de DLR's te herwerken naar opleidingsspecifieke leerresultaten, en daarbij de DLR's op te splitsen. De commissie wil erop wijzen dat hierdoor

de oorspronkelijke invulling van de DLR soms dreigt verloren te gaan en de deelelementen niet meer in hun samenhang nagestreefd en/of getoetst worden.

Tot slot zag de commissie dat alle opleidingen die een eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten ontwikkelden, een beroep deden op het **beroepenveld** om dit kader af te stemmen. Twee opleidingen keken eveneens naar het buitenland en deden aan **internationale benchmarking**. Zo heeft de KHLim een samenwerking met Finland en Suriname, terwijl de Arteveldehogeschool met de universiteit van Stavanger in Noorwegen samenwerkt. De commissie beschouwt dit als een positieve evolutie binnen het onderwijslandschap.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de opleidingen als goed (Arteveldehogeschool, KHLeuven en KHLim) en onvoldoende (Hogeschool Gent).

Essentieel voor een kwalitatief onderwijsproces is een **didactisch concept**. In alle vier de bezochte opleidingen was dit didactisch concept aanwezig, het ene al wat beter uitgewerkt dan het andere. Aan de KHLeuven geven de eerder vermelde vier pijlers vorm aan het concept samen met een systematische “Walk the Talk”-mentaliteit. Het concept vormt een sterk, structureel geheel dat consequent toegepast wordt doorheen de opleiding en tevens vorm geeft aan het programma. Aan de KHLim koos men al in 2001 voor het PAUZE-model als didactisch concept. Het model wordt momenteel herwerkt maar steunt op het sociaal-constructivisme waarbij betekenis wordt gegeven aan ervaringen als fundament van leren en waarbij de band theorie-praktijk essentieel is. Aan de Hogeschool Gent was het didactisch concept eerder beperkt en onduidelijk in de ogen van de commissie. Het ontbrak eveneens aan een theoretische onderbouwing.

Wanneer we de verschillende **programma's** met elkaar vergelijken, kan vastgesteld worden dat alle opleidingen, op de Hogeschool Gent na, een logische opbouw kennen doorheen de opleidingsjaren. Alhoewel er verschillen zijn tussen de opleidingen is de keuze voor een specifieke opbouw telkens doordacht. De KHLim kiest bijvoorbeeld voor een opbouw in drie fases. De eerste fase is de instroomfase. Hier wordt vooral de focus gelegd op de oriëntatie van de nieuwe studenten en het verkennen van het toekomstige beroep en werkveld. In de hoofdfase staat de taakbetrokkenheid

van de toekomstige leraar centraal en wordt er gewerkt aan het taak aanbod. Kennis en inzichten worden tenslotte geïntegreerd ingezet op kind-, klas- en schoolniveau in de uitgroefase. Ook de KHLeuven volgt drie stappen: verkenning, verdieping en verbreding. Arteveldehogeschool kiest op haar beurt voor een opbouw aan de hand van vijf verschillende programmalijnen. Bij het bezoek aan de Hogeschool Gent kon de commissie een programma zien dat opgebouwd was rond vier expertisedomeinen. De samenhang van het programma ontbrak en de inhoudelijke diepgang was eerder teleurstellend.

Een element dat nauw aansluit bij de opbouw van het programma zijn de verschillende **opleidingsonderdelen**. De commissie vond het aangenaam om vast te stellen dat de samenhang tussen de opleidingsonderdelen over het algemeen van een degelijke kwaliteit is. Er wordt binnen de opleidingen de nodige aandacht aan besteed en ook tussen de docenten onderling is dit een punt van aandacht. Enkel bij de Hogeschool Gent raadt de commissie de opleiding aan werk te maken van een betere afstemming tussen de vakken onderling.

Doorheen de vier bezoeken zag de visitatiecommissie een positieve algemene trend op het vlak van het **personeelsbestand**. De docententeams waren stuk voor stuk nauw betrokken bij en begaan met hun studenten. Ze toonden engagement en verregaande zorg met betrekking tot de ondersteuning van studenten. De studenten zelf wisten dit in alle vier de instellingen te appreciëren. Alhoewel de werkdruk in alle instellingen hoog tot zeer hoog lag, bleken de docenten veel voldoening uit hun job te halen. De werkdruk is hoog aangezien de docenten blijken ingeschakeld te worden in andere domeinen van de opleiding. Naast hun lesopdracht nemen ze vaak deel aan interne werkgroepen of onderzoeksprojecten, begeleiden ze studenten tijdens de stage en tijdens de bachelorproef. De student/docent ratio verschilt per opleiding. Aan de Arteveldehogeschool was dit 1 VTE per 17 studenten, aan de Hogeschool Gent 1 VTE per 23 studenten, aan de KHLeuven 1 VTE per 21 studenten en aan de KHLim was dit 1 VTE per 17 studenten. Met betrekking tot het personeelsbeleid stelt de commissie vast dat elke opleiding ruimte voorziet voor aanvangsbegeleiding van nieuwe docenten. Ook wordt er geïnvesteerd in professionalisering, zowel interne als externe.

Het **studentenlandschap** van de lerarenopleiding kleuteronderwijs is voornamelijk vrouwelijk. In Vlaanderen is 97% van de ingeschreven studenten vrouwelijk. Dat geldt ook in grote lijnen voor de bezochte opleidingen. De

Arteveldehogeschool heeft de grootste kleuteropleiding in Vlaanderen. In 2012 – 2013 waren er 677 studenten ingeschreven. De KHLim en KHLeuven volgen op de voet en registreerden respectievelijk 440 en 439 ingeschreven studenten (met iets meer studenten in Heverlee dan in Diest). Aan de opleiding in de Hogeschool Gent waren er in dezelfde periode 240 studenten ingeschreven. Tussen de opleidingen onderling waren er eveneens verschillen op het vlak van **studenteninstroom**:

Instroom lerarenopleiding kleuteronderwijs 2012 - 2013

Instelling	ASO	TSO	BSO
Vlaanderen	19,5%	50,4%	17,8%
Arteveldehogeschool	25,8%	50,7%	9,1%
Hogeschool Gent	23,7%	55,4%	12,5%
KHLeuven (Diest)	11,8%	53,8%	31,8%
KHLeuven (Heverlee)	26,4%	56%	12%
KHLim	18%	56%	15%

Bron: DHO-tabellen

Het feit dat de commissie telkens opnieuw kon vaststellen dat de docenten met grote zorg met hun studenten omgaan, hangt volgens de commissie samen met de veranderde instroom doorheen de jaren. Er is een brede, diverse instroom die gepaard gaat met een grote uitval in het eerste jaar. Elke opleiding heeft echter ook een systeem van begeleiding.

Deze **begeleiding** is volgens de commissie in alle vier de opleidingen behoorlijk goed en start vaak al voor de inschrijving. Tijdens de informatiedagen of avonden worden de studenten geïnformeerd over de betrokken opleiding en indien gewenst kunnen studenten enkele proeflessen mee volgen. Een volgende stap van begeleiding vindt plaats na de inschrijving. In sommige opleidingen wordt er een test afgenomen om op die manier de studenten beter te kunnen begeleiden. Aan de KHLim is dit bijvoorbeeld de Lemo (leercompetenties en motivatiekenmerken) test op basis waarvan studenten feedback en tips krijgen. Ook de Arteveldehogeschool screent de studenten op taal- en studievoordigheden en biedt, net zoals de KHLeuven, daarnaast enkele instapcursussen aan, onder andere rond taal en studievoordigheden. Doorheen de studieloopbaan kunnen de studenten een beroep doen op een hele reeks van begeleidingsinitiatieven die

georganiseerd worden door de opleiding, soms met ondersteuning van het departement of door het departement zelf. Interessant om te zien is dat sommige opleidingen, zoals de KHLeuven, derdejaars studenten inzet als tutors. Als begeleiding geen baat blijkt te hebben, zetten alle opleidingen in op eventuele heroriëntering. Aan de Hogeschool Gent wordt er bijvoorbeeld gekeken of een aangepast traject uitgewerkt kan worden of dat er heroriëntering nodig is. In dit laatste geval wordt er, indien de student dat wenst, een gesprek hierover aangegaan.

De commissie beoordeelde eveneens de **kwaliteitszorg** van de opleidingen. In vergelijking met de vorige visitatieronde zijn de opleidingen op dit vlak in gang geschoten, vooral op het procedurele of instrumentele niveau. De opleidingen worden hierin sterker ondersteund door de hogescholen of departementen en dit levert resultaten op. Zij hebben vaak de know-how en zetten deze efficiënt in op opleidingsniveau. Zo zijn alle opleidingen aan de slag gegaan met de verbeterpunten uit de vorige visitatieronde en wordt er overal gewerkt met een jaaractieplan of beleidsplan. Het viel de commissie op dat er vaak voldoende data aanwezig zijn. Zo dragen bijvoorbeeld de bevragingen bij studenten, docenten, alumni en eventueel het werkveld bij tot het te voeren beleid. Studenten hebben in de vier instellingen hun eigen stem in de vorm van studentenvertegenwoordiging. De commissie apprecieert de aandacht die er besteed wordt aan interne kwaliteitszorg en zag dat in de Arteveldehogeschool, KHLeuven en KHLim deze kwaliteitszorg één van de onderdelen vormt van het onderzoek dat haar eigen docenten voeren. Aan de KHLim bleek dat het avondtraject als proeftuin functioneerde voor het modeltraject en de commissie stelde vast dat initiatieven die er een meerwaarde betekenden, geïntegreerd werden in het dagtraject. Een voorbeeld hiervan is de aandacht voor blended-learning. De commissie is tevreden dat ook het toetsbeleid deel uitmaakt van kwaliteitszorg. In dat kader vond de commissie de peer-review aan de Hogeschool Gent, waarbij docenten elkaars toetsen beoordelen op basis van enkele criteria, een waardevol initiatief. De commissie gaf de Hogeschool wel de aanbeveling om bij deze peer-reviews ook aandacht te hebben voor inhoudelijke aspecten, en zich niet te beperken tot de vormelijke criteria.

De commissie ziet in de kwaliteit van de zelfevaluatie rapporten ook een zekere weerspiegeling van de kwaliteit van de kwaliteitszorg in haar geheel. Het trof haar dat ze daarin eerder teleurgesteld werd. Het zelfevaluatie rapport van de KHLeuven vormde daarop een positieve uitzondering: het had een heldere logische opbouw, vertrok van de situatie na de vorige visitatie, onderbouwde met data uit eigen onderzoek, gaf blijk van kriti-

sche zelfevaluatie, grondige analyses met betrokkenheid van alle actoren en een zorgvuldig uitgewerkt verbetertraject dat goed werd opgevolgd en geïmplementeerd. Het rapport was concreet en to the point met een aangename lay-out en in een vlot leesbare stijl opgesteld. Voor de commissie is dit een geslaagd voorbeeld van goede praktijk.

Ook op het vlak van **internationalisering** zag de commissie vooruitgang. Het wordt alvast breder benaderd dan enkel een Erasmusuitwisseling. Zo kan er deelgenomen worden aan buitenlandse stages, internationale weken en besteden de opleidingen aandacht aan Internationalisation@home. In alle instellingen worden studenten voldoende ingelicht over de mogelijkheden om een buitenlandervaring op te doen. Aan de KHLim dienen alle studenten in het derde jaar te kiezen voor een kort (korte buitenlandse stage) of lang buitenlands traject. Dit laatste bedraagt 30 studiepunten en de studenten hebben de keuze uit drie mogelijkheden. Als eerste keuze volgen de studenten in kwestie opleidingsonderdelen uit Experiential Orientated Spring project (EOS). Samen met de inkomende Erasmusstudenten lopen zij les en stage. Een tweede mogelijkheid is het Erasmusprogramma bij één van de 40 partners. Ook Erasmus Belgica is een optie. De derde optie is een uitwisseling met een partner in de Verenigde Staten, Zuid-Afrika of Suriname. Ook de andere opleidingen bieden Erasmusuitwisselingen en buitenlandse stages aan. Docenten ten slotte, worden niet vergeten en hebben in de vier instellingen ruimte om aan buitenlandse uitwisselingen of trainingen deel te nemen. Alhoewel er vooruitgang merkbaar is, is de commissie van mening dat er nog werk aan de winkel is, vooral op het vlak van visie rond internationalisering. De commissie vraagt aandacht voor de formulering van de competenties die men via internationalisering wil bereiken, naar de meerwaarde ervan in de opleiding van een leraar kleuteronderwijs en aandacht voor het bereik bij alle studenten (al dan niet via een verblijf in het buitenland).

Tijdens de vier bezoeken bracht de commissie telkens een bezoek aan de **opleidingsspecifieke infrastructuur**, inclusief de mediatheek, de sportzaal, de docentenruimte, de cafetaria, de leslokalen en eventueel aanwezige ICT- en vaklokalen. Over het algemeen waren de mediatheken voldoende uitgerust: vakliteratuur en de verschillende leerplannen waren aanwezig, didactisch materiaal zoals prentkaarten en spellen konden uitgeleend worden en tijdschriften konden online geraadpleegd worden. In de mediatheek van Heverlee kon zelfs audiovisueel materiaal om opnames te maken, uitgeleend worden. De commissie beoordeelde de infrastructuur van de KHLeuven ook als het meest doelgroepgericht en dan specifiek

de infrastructuur in Heverlee. De Hogeschool Gent heeft het meeste werk aan de winkel op dit vlak. Deze opleiding viel dan weer op op het vlak van ICT-voorzieningen: deze waren zeer ruim aanwezig en er werd aandacht besteed aan nieuwe ICT-dragers.

Het ingekeken **cursusmateriaal** was in drie van de vier instellingen actueel en recent geüpdatet. Er werd naar recent bronnenmateriaal verwezen en daar waar mogelijk werd er tussen docenten afgestemd. Het viel de commissie op dat de syllabi van de Hogeschool Gent weinig diepgang vertoonden en sommige bleken nier meer helemaal up-to-date. Dit is een aandachtspunt voor de opleiding volgens de commissie.

Elke opleiding voorziet in een **bachelorproef** als één van de afsluitende proeven, naast de afstudeerstage. Het verschil tussen de opleidingen onderling is echter zeer groot. De verschillen beperken zich niet enkel tot het aantal studiepunten, maar zijn ook te vinden op het vlak van begeleiding, invulling, beoordeling,... Wel trachten de vier opleidingen te voldoen aan het idee van praktijkgericht onderzoek en hopen ze de onderzoekcompetenties van de studenten te versterken en te toetsen. De commissie las verschillende bachelorproeven en kon vaststellen dat, over het algemeen, de kwaliteit ervan voldoende was. Ze is eveneens van mening dat het opzet achter deze bachelorproef voldoende doordacht is. Toch wil ze enkele algemene opmerkingen maken. In eerste instantie liet de theoretische onderbouwing van verschillende werken te wensen over. De commissie vraagt de opleidingen dan ook om hier de nodige aandacht aan te besteden. Ten tweede wordt er veel gesproken over te bereiken onderzoeksvaardigheden die getoetst dienen te worden in de bachelorproef. Het zou een meerwaarde zijn indien deze vaardigheden gekoppeld worden aan het aanleren van een onderzoekende houding. Deze houding is namelijk niet iets wat men eenmalig dient te bewijzen in een bachelorproef. Een goed uitgewerkte leerlijn rond onderzoek die aandacht besteedt aan zo'n onderzoekende houding, aan theoretische onderbouwing en die tegelijkertijd de studenten van een grondige voorbereiding voorziet, zou een stap in de goede richting zijn.

Ook op het vlak van **stage** zijn de verschillen tussen de opleidingen groot. Desondanks kon de commissie volgende overeenkomsten vaststellen:

- De afstudeerstage is naast de bachelorproef het centrale gegeven als afsluitende proef.
- De vier opleidingen begroten het volledige stagepakket op meer dan 45 studiepunten.

- Alle studenten dienen hun voortgang bij te houden in een stagedossier. Centraal hierin staan de reflecties.
- Elke student krijgt per stage minstens één keer bezoek van een docent of coach van de eigen opleiding.
- De ruimte die stagiairs krijgen in de stageschool wordt bepaald door de stageschool. Daar waar sommige studenten mogen deelnemen aan een oudercontact, een personeelsvergadering of studiedag wordt dit afgeblokt door andere scholen.

Verschillen tussen de opleidingen betreffen vaak de begeleiding van de student, de duur van de stage, het al dan niet toewijzen van een stageplaats, de opbouw van de stages enzovoort. Omwille van de vele verschillen, gaat de commissie hier niet verder op in. Wel wil de commissie een bedenking formuleren met betrekking tot de reflecties. Naar haar aanvoelen is dit namelijk het grootste werkpunt voor de vier opleidingen. De commissie kwam tot de conclusie dat deze reflecties vaak beperkt zijn tot het didactisch handelen van de student als leraar en minder of niet op de ontwikkeling en het leren van kleuters. Tevens ontbreken in de reflecties vaak diepgaande verantwoording en referenties naar theoretische kaders: ze zouden breder mogen gaan. Het is dan ook een uitdaging voor de opleidingen om leren en reflecteren te onderbouwen door theoretische kaders zodat studenten dit kunnen overnemen in hun eigen handelen. Op die manier kunnen studenten werken aan “onderzoekend reflecteren”.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 – GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleidingen als goed (KHLeuven) en voldoende (Arteveldehogeschool, KHLim en Hogeschool Gent).

Met betrekking tot het gerealiseerde eindniveau keek de commissie tijdens haar bezoeken in eerste instantie naar de **visie** op toetsing en naar het **toetsbeleid** van de opleidingen. De KHLeuven en Arteveldehogeschool hadden een uitgewerkt toetsbeleid. Dit beleid betrof onder andere de transparantie, betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing. Ook keken deze opleidingen naar hoe ze hun opleidingsspecifieke leerresultaten wilden toetsen en hoe de kwaliteit van de evaluatievormen en -beoordelingen kon gewaarborgd worden. Bij de Hogeschool Gent en bij de KHLim zag de commissie telkens een aanzet tot een toetsbeleid waarin enkele elementen aan bod kwamen. Zo zag de commissie bij de KHLim een informeel

toetsbeleid waarin sterke zorg uitging naar de kwaliteit van de toetsing. Deze zorg ging verder dan kwaliteitsbewaking in enge zin en streefde ook naar efficiëntie en effectiviteit.

De vier opleidingen gebruiken over het algemeen allemaal ongeveer dezelfde **evaluatievormen**. De commissie zag bijvoorbeeld overal vormen van summatieve en formatieve evaluatie. De verschillen waren vooral zichtbaar op het vlak van kwaliteit en kwaliteitsbewaking van de evaluatievormen. Een veel voorkomende vorm van kwaliteitsbewaking is de peer-review waar collega's de evaluaties van andere docenten onder de loep namen. Alle vier de opleidingen zetten hierop in, al blijkt de invulling ervan in de praktijk te verschillen. Aan de Hogeschool Gent bleek dit voornamelijk betrekking te hebben op vormelijke aspecten en in mindere mate op inhoudelijke elementen. Als goede praktijk wijst de commissie op het feit dat in de opleidingen waar er meerdere docenten voor één opleidingsonderdeel waren, de toetsen samen werden opgesteld.

Op het vlak van beoordeling van de **stage** en de **bachelorproef** lopen de verschillen weer ver uiteen. Om deze reden kiest de commissie ervoor in dit vergelijkend deel enkele algemene opmerkingen te formuleren. Zo blijkt dat het werkveld overal betrokken wordt bij de beoordeling van de stage van studenten. Ook krijgen de studenten voldoende feedback over hun stageprestatie. De beoordeling van de bachelorproef is over het algemeen voldoende. Enkel aan de Hogeschool Gent blijkt de opleiding te verzeilen in vormelijke beoordelingscriteria en stelt de commissie vast dat er veel onbenut potentieel is. Aan de Hogeschool Gent is de bachelorproef een groepsgebeuren: dit is volgens de commissie een interessante insteek, al vraagt ze zich af of dit het mogelijk maakt om de individuele competenties te toetsen.

Als **evaluatiecriteria** gebruiken de opleidingen hun eigen opleidingsspecifieke leerresultaten. De KHLeuven toetst de competenties van de studenten met behulp van hun 33 competenties en bijhorende gedragsindicatoren. Dit gebeurt consequent in alle opleidingsonderdelen, ook bij de stage. In de Arteveldehogeschool gaat men aan de slag met de opleidingscompetenties en attitudes. Ook de KHLim gebruikt haar competentieprofiel. De Hogeschool Gent gebruikt de functionele gehelen als evaluatiecriteria en haar eigen set van stagecompetenties voor de stagebeoordeling.

Tot slot beoordeelde de commissie de **kwaliteit van de afgestudeerden**. Alle opleidingen leiden leraren op die een goede kennis hebben van de

praktijk en die breed inzetbaar zijn. Dit is het gevolg van het feit dat de verschillende bezochte opleidingen inhoudelijk een breed aanbod hebben (taal, rekenen, plastische en muzische opvoeding,...). Het viel de commissie eveneens op dat de alumni en studenten waarmee ze in contact kwam stuk voor stuk taalvaardig waren. Toch is er in de toekomst nog werk aan het reflecterend en onderzoekend handelen van de studenten en mogen de opleidingen meer aandacht besteden aan de rol van de leraar in het leerproces van de kleuters.

HOOFDSTUK V

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal.

In de opleidingsrapporten is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in de opleidingsrapporten.

Verklaring van de scores op de **generieke kwaliteitswaarborgen**:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit.
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld.
Onvoldoende (O)	De generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig.

Regels voor het bepalen van de scores voor het **eindoordeel**:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 Beoogd eindniveau	GKW 2 Onderwijs-proces	GKW 3 Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
Arteveldehogeschool	G	G	V	V
Arteveldehogeschool (Switch-traject)	G	G	V	V
Hogeschool Gent	V	O	V	V met beperkte geldigheidsduur
Katholieke Hogeschool Leuven	G	G	G	G
Katholieke Hogeschool Leuven (Blended-traject)	G	G	G	G
Katholieke Hogeschool Limburg	V	G	V	V
Katholieke Hogeschool Limburg (NEXT-traject)	V	G	V	V

DEEL 2

Opleidingsrapporten

ARTEVELDEHOGESCHOOL

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Arteveldehogeschool

Op 20 en 21 november 2013 werd de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Arteveldehogeschool, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgesomd.

Profilering

De professionele bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Arteveldehogeschool bestaat uit een regulier traject van 180 studiepunten waarmee gestart kan worden in september of februari. Daarnaast biedt de opleiding een werkstudententraject aan onder de naam Switch. Het Switch-programma verschilt voornamelijk met het modeltraject in opbouw op het vlak van stage en praktijk.

De opleiding trekt in haar visie de kaart van het competentiegericht onderwijs. Binnen deze visie werkte ze vijf kerncompetenties uit: opvoeden; ontwikkeling begeleiden; professionaliseren en innoveren; partner zijn van ouders, externen en het schoolteam; participeren in de samenleving. Deze keuze voor het competentiegericht onderwijs vertaalt zich verder als profilering in een eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten. De vijf kerncompetenties worden geconcretiseerd in 16 opleidingscompetenties

en deze worden aangevuld met vier opleidingsattitudes. Tot slot profileert de opleiding zich door haar samenwerking met de opleiding Pedagogie van het Jonge Kind en dit om de eigen maatschappelijke profilering en aandacht voor diversiteit nog te versterken.

In het academiejaar 2012 -2013 waren er 677 studenten ingeschreven aan deze opleiding.

Programma

Het programma van de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs bedraagt 180 studiepunten en realiseert haar vooropgestelde leerresultaten via vijf programmalijnen: “algemene vaardigheden”, “ontwikkeling begeleiden”, “breed leraarschap”, “praktijk en stage” en “profilering”. Elk opleidingsonderdeel maakt deel uit van één van de vijf programmalijnen. Doorheen deze programmalijnen lopen ook enkele impliciete leerlijnen: “omgaan met diversiteit”, “informatie- en onderzoeksvaardigheden”, “muzische vaardigheden” en “reflectievaardigheden”. De keuze voor deze specifieke opbouw is onderbouwd door de onderwijsvisie van de opleiding. Zo is bijvoorbeeld de programmalijn “algemene vaardigheden” erop gericht om de studenten een aantal specifieke vaardigheden eigen aan het leraarschap aan te leren en om eventuele aanvangsverschillen te overbruggen. Inhoudelijke vakkennis en praktijkgerichte didactische vaardigheden komen op hun beurt aan bod binnen de programmalijn “ontwikkeling begeleiden”.

Studenten krijgen de mogelijkheid om hun blik te verruimen aan de hand van een profileringstraject. In de programmalijn “profilering” kiezen ze één theoretisch opleidingsonderdeel, doen ze een praktijkervaring op in de vorm van een keuzestage en werken ze een onderzoek uit in de bachelorproef. Op deze laatste worden studenten vanaf opleidingsjaar twee voorbereid. Doorheen de drie opleidingsjaren lopen de studenten stage (8 SP in jaar 1, 13 SP in jaar 2 en 25 SP in jaar 3) in de praktijk. De keuzestage (6SP) komt hier nog bij.

Er wordt een breed gamma aan werkvormen gehanteerd zoals hoorcolleges, werkcolleges, gastsprekers, belevingsactiviteiten (zoals studiebezoeken), vaardigheidstrainingen, praktijkvoorbeelden en zelfstandig werk. Voor het Switch-traject is in minder contacturen voorzien en gaat de voorkeur uit naar ‘blended learning’: contactonderwijs en zelfstudie ondersteund door ICT. Het cursusmateriaal is gestructureerd, inhoudelijk goed, up-to-date en het wordt met regelmaat van de klok gereviseerd.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Op het einde van elk semester is er een examenperiode waarin de studenten examens afleggen over de opleidingsonderdelen van het betreffende semester. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zitting) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zitting).

De visitatiecommissie is van mening dat de opleiding een doordacht en transparant toetsbeleid heeft waarin aandacht is voor validiteit, transparantie en betrouwbaarheid. Binnen dit toetsbeleid zijn de opleidingscompetenties de gehanteerde evaluatiecriteria. Bijna alle opleidingscompetenties worden getoetst in de afstudeerstage. De opleiding hanteert een breed gamma van evaluatievormen en streeft op dit vlak een zo groot mogelijke transparantie na ten opzichte van de studenten. Gebruikte evaluatievormen zijn: schriftelijke en mondelinge examens, presentaties, demonstraties, opdrachten en taken. Er is binnen het programma ruimte voorzien voor formatieve toetsing met het oog op feedback, naast de evidente summatieve toetsing. Onder deze feedback verstaat men voornamelijk de individuele feedback van de docent met daarnaast ook een vorm van peer-feedback. De bachelorproef en de stages worden op een aparte manier geëvalueerd en met de nodige aandacht voor de specifieke competenties.

Begeleiding en ondersteuning

Aan de opleiding is een uitgewerkt informatie- en onthaalbeleid voorzien. Studenten worden tevens tijdens hun opleiding ondersteund: nieuwe studenten worden op studie- en taalvaardigheden gescreend om de studenten van advies te voorzien. Studenten worden in hun studietraject bijgestaan door drie opeenvolgende procesbegeleiders, die tevens hun trajectcoach zijn. Deze trajectcoaches voeren studievoortgangsgesprekken met de studenten. In het kader van de stage wordt er voor elke student een intakegesprek voorzien met de procesbegeleider. Studenten die nood hebben aan extra ondersteuning tijdens hun traject kunnen een beroep doen op een leercoach. Voor niet studie-gerelateerde zaken is er de campusmedewerker van de dienst studentenvoorzieningen. Indien een student uiteindelijk beslist om vroegtijdig zijn studie af te breken, zal een persoon uit het zorgteam deze studenten helpen bij hun heroriëntering tijdens een exitgesprek.

De opleiding is gevestigd op de campus Sint-Amandsberg in Gent en gebruikt enkele aanvullende locaties om lessen te geven. De studenten

kunnen terecht in vaklokalen die ruim voldoende zijn voor 36 studenten. Daarnaast zijn er enkele lokalen voor grotere groepen, vakspecifieke lokalen, twee sportzalen en een mediatheek. Deze laatste had een uitgebreide en specifieke collectie en voorziet in voldoende werkplek voor de studenten. Aan de mediatheek is eveneens één PC-lokaal verbonden. Er is een vernieuwde cafetaria die gebruikt kan worden als werkruimte voor groepswerk. Wegens het groeiend aantal studenten staat de infrastructuur van de opleiding onder druk. De opleiding is zich bewust van deze problematiek en nam het op in het meerjarenplan. In de tussentijd houdt de opleiding de druk op de infrastructuur beheersbaar door overwogen lesroostering.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het werkveld geeft aan tevreden te zijn over de inzetbaarheid en kwaliteit van de afgestudeerden, maar ook van de stagiairs die stage lopen in hun instellingen. Volgens dit werkveld werkt de opleiding competentiegericht en investeert ze in haar studenten. De pas afgestudeerde leraren hebben uiteraard werkpunten maar het werkveld geeft aan dat de opleiding een omgeving creëert waarin aan deze punten gewerkt kan worden.

Ook de alumni zijn tevreden over hun inzetbaarheid en de voorbereiding op het leraarschap die ze genoten hebben. Ze voelen zich goed voorbereid en blijken volgens de cijfers van de opleiding snel een job te vinden.

Het volledige rapport van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Arteveldehogeschool

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Arteveldehogeschool. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 20 en 21 november 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie

heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De opleiding bestaat uit een programma van 180 studiepunten. Naast dit reguliere traject is er ook nog een werkstudententraject (Switch-variant) en een Februarimodeltraject.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de Arteveldehogeschool als goed.

Krachtens het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo heeft ook de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Arteveldehogeschool meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding kleuteronderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012 – 2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraren zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiëring van de opleidingen, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De visie van de opleiding op het leraarschap is helder geformuleerd. De visitatiecommissie kon daardoor volgende elementen binnen deze visie duidelijk onderscheiden. Eerst en vooral trekt de opleiding resoluut de kaart van competentiegericht onderwijs. De keuze om met een competentiekader te werken is hiervan een logisch gevolg en vertaalt zich in een profilering met behulp van vijf kerncompetenties. In “opvoeden” en “ontwikkeling begeleiden” bijvoorbeeld, verwerkt de opleiding enkele elementen uit het ervarings- en ontwikkelingsgericht onderwijs in het programma vanuit de aandacht voor het leren en de eigenheid van kleuters. Ten tweede wil de opleiding afgestudeerden afleveren met enkele specifieke kenmerken. Een geschikte leraar kleuteronderwijs is iemand die een betekenisvolle interactie met kleuters vorm geeft, die het kind centraal stelt en de nodige aandacht heeft voor diversiteit, maatschappelijke betrokkenheid, de samenleving en de relatie met anderen (ouders, collega's en externen). Het is tevens iemand die de kinderen christelijk geïnspireerde waarden en normen aanreikt, die hen op een expressieve en enthousiaste manier voorleeft, die de nodige kennis, vaardigheden en attitudes bezit om de eigen praktijk op een systematische en onderbouwde wijze te onderzoeken en te innoveren.. Tot slot streeft de opleiding naar een verdere samenwerking met de opleiding Pedagogie van het jonge kind en dit om de eigen maatschappelijke profilering en aandacht voor diversiteit nog te versterken. De visitatiecommissie waardeert deze samenwerking: een bredere blik van leraren kleuteronderwijs op het jonge kind en zijn maatschappelijke context is zeker een pluspunt.

Voor de opleidingsspecifieke leerresultaten kiest de opleiding voor een eigen competentiekader. In 2005 finaliseerde de opleiding dit kader. Het is opgebouwd rond vijf kerncompetenties (opvoeden; ontwikkeling begeleiden; professionaliseren en innoveren; partner zijn van ouders, externen en het schoolteam; participeren in de samenleving) en vier clusters van opleidingsattitudes (visie ontwikkelen; communiceren; bewust handelen; zich engageren). De vijf kerncompetenties zijn op hun beurt geconcretiseerd in 16 opleidingscompetenties. Deze zijn tot slot vertaald in deelcompetenties en bouwstenen. De vier clusters van opleidingsattitudes bestaan uit beroepshoudingen die de opleiding cruciaal acht. De opleiding beoordeelt deze vooral tijdens de stage. De visitatiecommissie erkent de waarde van dit heldere competentiekader en ziet dat er een concordantie is met de domeinspecifieke leerresultaten, waarbij ook de eigen accenten opvallend aanwezig zijn. Dat de opleiding systematisch werkt met de VKS 6 descriptors weerspiegelt zich in de beschrijving van de kern- en opleidingscompetenties. Daarnaast prijst de commissie het gebruik van attitudes binnen dit kader en is ze ervan overtuigd dat dit een meerwaarde biedt, zeker met

betrekking tot de stage. Als aanbeveling wil de visitatiecommissie graag meegeven dat de aandacht voor het kwalificatieniveau 6 niet verloren mag gaan wanneer men verder werkt aan het competentiekader. Het risico bestaat dat bij een nog verdere opdeling de competenties zelf niet meer voldoen aan niveau 6. Specifiek uit deze bezorgdheid zich bij de opdeling van DLR 5 (*De Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs stuurt zijn functioneren bij en innoveert aan de hand van een systematische, kritische reflectie op de eigen professionele praktijk vanuit relevante theoretische denkkaders en inzichten uit onderwijsonderzoek*) in de opleidingscompetenties 11 en 12. Het concept van reflectie wordt op deze manier losgekoppeld van de relevante theoretische denkkaders. Het risico bestaat dat studenten deze twee als apart gaan interpreteren omdat ze als afzonderlijke competenties beoordeeld worden.

De visitatiecommissie stelt vast dat de domeinspecifieke leerresultaten maximaal aansluiten bij de functionele gehelen van de bestaande basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs. Omdat de opleidingscompetenties gebaseerd zijn op deze functionele gehelen, maakt de opleiding zich sterk dat het DLR gedekt wordt door de opleidingscompetenties. Bovendien is het competentiekader afgestemd op het beroepenveld. Om dit actueel te houden en in te spelen op de tendensen met betrekking tot het kleuteronderwijs, gaat de opleiding in onder andere resonantiegroepen in dialoog met verschillende partners. Dit zijn onder andere de stagescholen binnen het netwerk van stagepartnerschappen, klasmentoren, leden van de opleidingsadviesraad, partners uit de ruimere samenleving, enzovoort. Ook bevragingen over de opleiding bij het werkveld en praktijkgericht onderzoek van de medewerkers voor het werkveld dienen bij te dragen aan een optimale afstemming met dit werkveld. Dankzij dit eigen competentiekader zorgt de opleiding ervoor dat de studenten competenties verwerven die duidelijk op het beroepenveld gericht zijn.

Om aan de internationale vereisten te voldoen, kiest de opleiding ervoor om contact te houden met diverse internationale opleidingen, al dan niet ondersteund door bilaterale akkoorden. De uitbouw van een benchmarkproces met de universiteit van Stavanger in Noorwegen en deelname aan internationale onderzoeksprojecten verzekert de opleiding dat de internationale eisen in het vizier blijven. Ook met betrekking tot de internationale afstemming van de gebruikte competenties is de commissie voldoende overtuigd.

De visitatiecommissie heeft na het inkijken van de documenten en de verschillende gesprekken kunnen vaststellen dat dit competentiekader een eenduidig communicatiemiddel is in relatie met de studenten en het werk-

veld. De studenten gaven duidelijk aan dat ze op de hoogte waren van dit kader en dat dit gebruikt wordt binnen de verschillende opleidingsonderdelen. Het werkveld, in het gesprek onder andere vertegenwoordigd door enkele klasmentoren, kende eveneens het kader. Dit alles, samen met het systematisch gebruik van dit kader doorheen de opleiding in onderwijs- en toetsactiviteiten, draagt bij tot transparantie. Met betrekking tot het februari- en het Switch-traject heeft de visitatiecommissie, op basis van de gesprekken en de geraadpleegde documenten, vastgesteld dat daar met hetzelfde competentiekader wordt gewerkt als in het reguliere traject. Alle voorgaande bemerkingen gelden zo ook voor het februari- en Switch-traject.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding gebruik maakt van een heldere visie. Daarnaast gebruikt ze een eigen competentiekader opgebouwd rond vijf kerncompetenties. Beide zijn bekend bij het werkveld en de studenten. Om deze redenen en op basis van de gesprekken met studenten, docenten en opleidingsverantwoordelijken kan de commissie GKW 1 als goed beoordelen. Er zijn geen verschillen tussen het Switch-traject en het modeltraject. De score goed geldt voor beide trajecten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de Arteveldehogeschool als goed.

De bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Arteveldehogeschool realiseert de vijf kerncompetenties en 16 opleidingscompetenties via vijf programmalijnen: “algemene vaardigheden”, “ontwikkeling begeleiden”, “breed leraarschap”, “praktijk en stage” en “profilering”. Zoals de opleiding zelf omschrijft, zijn deze programmalijnen samenhangende, structurerende leerlijnen. In het eerste opleidingsjaar wordt de meeste aandacht besteed aan de lijn “ontwikkeling begeleiden” (32 studiepunten). Dit neemt af tot 26 studiepunten voor opleidingsjaar twee en 5 voor het laatste jaar. Er is eveneens een graduele afbouw binnen de programmalijn “algemene vaardigheden”. “Praktijk en stage” neemt daarentegen een meer prominente rol op naarmate de jaren vorderen (respectievelijk 12, 17 en 25 studiepunten). In het derde jaar worden er eenmalig 20 studiepunten besteed aan de programmalijn “profilering.” De programmalijn “Breed leraarschap” komt van bij de start van de opleiding aan bod en is gelijkmatig gespreid over de verschillende schijven (respectievelijk 9, 11 en 10 studiepunten). Doorheen deze vijf programmalijnen lopen ook enkele impliciete leerlijnen: “omgaan met diversiteit”, “informatie- en onderzoeksvaardigheden”, “muzische vaardigheden” en “reflectievaardigheden”.

De opleiding biedt, naast het reguliere traject, nog een ander modeltraject aan en een opleidingsvariant. Het tweede modeltraject is het Februarimodeltraject. Dit biedt studenten de kans om in februari te starten met de opleiding. Deze studenten volgen zeven semesters en nemen in het voorjaar al enkele opleidingsonderdelen op uit het Septembermodeltraject. Op die manier vermindert de studielast voor de volgende jaren. Er zijn in het eerste semester tevens praktijkervaringen ingebouwd om de studenten een zicht te geven op het pedagogisch-didactisch handelen. Om deze flexibiliteit mogelijk te maken, kiest de opleiding voor een semesteropdeling. De opleidingsvariant Switch is gericht op werkstudenten en omvat vier opleidingsjaren. Studenten met een diploma hoger onderwijs kunnen via erkenning van verworven kwalificaties (EVK) het diploma behalen via een driejarig (deeltijds) traject of een (voltijds) tweejarig traject. Zoals al aangegeven in de beschrijving van GKW 1 werken alle trajecten met hetzelfde competentiekader.

De opbouw van het Switch-programma verloopt anders dan dit van het modeltraject. Er wordt zoveel mogelijk getracht dezelfde opleidingsonderdelen als het modeltraject aan te bieden, al dan niet met behulp van clustering van verwante opleidingsonderdelen binnen één semester. De grootste verschillen zijn er op het vlak van stage en praktijk. Tevens wordt er in het Switch-traject meer ingezet op zelfstandig werk en verloopt het contactonderwijs gescheiden van de studenten van de modeltrajecten.

De visitatiecommissie kon, na het inkijken van de documenten en na het voeren van de gesprekken, besluiten dat de opbouw van het model- en Switch-programma helder en samenhangend is. De keuze voor deze vijf specifieke programmalijnen is goed onderbouwd door een visie. Alhoewel de studenten niet de indruk hadden met deze lijnen te werken, bleek wel het idee erachter ingesijpeld te zijn. Als aandachtspunt wil de commissie de opleiding aanraden om internationalisering duidelijker te expliciteren in de programmalijnen: internationalisering mag hierin een meer prominente rol spelen.

Elk semester is op zijn beurt opgebouwd uit verschillende opleidingsonderdelen die behoren tot de verschillende programmalijnen. De programmalijnen bestaan uit verschillende opleidingsonderdelen en zijn verbonden met de opleidingscompetenties. De vijf programmalijnen verwijzen echter niet in een één op één relatie naar de vijf kerncompetenties. De programmalijn “breed leraarschap” bijvoorbeeld behandelt 11 opleidingscompetenties uit verschillende kerncompetenties. De visitatiecommissie heeft ondervonden

dat het competentiekader gebruikt wordt in de beschrijving van de te behalen doelstellingen van de opleidingsonderdelen. In de ECTS fiches is dit duidelijk terug te vinden. Een ander sterk punt van het programma is het verband dat er in de opleidingsonderdelen gelegd wordt tussen de theorie en de praktijk. De visitatiecommissie kon eveneens vaststellen dat er koppelingen tussen de verschillende opleidingsonderdelen onderling zijn. Ook op dit vlak kon de commissie geen noemenswaardige verschillen vaststellen tussen het modeltraject en de opleidingsvariant Switch.

Het docentenkorps bestaat uit 45 docenten (ongeveer 36 VTE), 5 praktijkdocenten (3,9 VTE) en twee gastdocenten (0,2 VTE). Dit komt ongeveer neer op 1 VTE voor elke 17 studenten. Het zelfevaluatie rapport beschrijft een heldere visie op het personeelsbeleid. De visitatiecommissie heeft hier notie van genomen en vastgesteld dat er inderdaad een weldoordacht personeelsbeleid is. Ook over de kwaliteit van het personeel kan de commissie oordelen: er zijn voldoende domeinspecifieke expertise en onderwijskundige competenties aanwezig binnen de opleiding. Dankzij het groot aantal studenten is het mogelijk voor de opleiding om een groot aantal docenten aan te werven met verschillende competenties. Dit is een meerwaarde waarvan de opleiding zelf ook bewust is: er wordt bij de aanwerving gelet op een verscheidenheid van competenties. De docenten worden, naast de onderwijsactiviteit, in verschillende domeinen van de opleiding ingezet: praktijkgerichte onderzoeks- en dienstverleningsprojecten, individuele begeleiding van studenten (procesbegeleiding, stage- en bachelorproefbegeleiding) en overlegorganen zoals bijvoorbeeld: de curriculumcommissie, de procesgroep en de opleidingsadviesraad. Zoals de docenten zelf aangaven in de gesprekken, is de commissie van mening dat de werklast binnen de opleiding hoog is. De visitatiecommissie stelde vast dat de stagebegeleiding in het gedrang kan komen door het wegvallen van een docent. Het was voor de commissie duidelijk dat niet tegenstaande het groot aantal opdrachten, het personeel met veel inzet en dynamiek zijn taak vervult binnen de opleiding. Er is eveneens sprake van een hecht team.

Nieuwe medewerkers krijgen volgens de commissie voldoende aanvangsbegeleiding. Dit kon vastgesteld worden op basis van het gesprek met de docenten en na het inkijken van materiaal. Deze begeleiding is van groot belang wegens het aantal opdrachten waarmee docenten worden belast. Nieuwe personeelsleden komen in een goed werkend geheel terecht. Naast deze aanvangsbegeleiding is er ook ruimte voor loopbaanbegeleiding en vinden er één keer per jaar functioneringsgesprekken plaats. De opleiding kan tenslotte ook een beroep doen op een professionaliseringsbeleid. Een

personeelslid kan deelnemen aan interne en externe professionaliseringsactiviteiten, internationale uitwisselingen of meewerken aan onderzoeks- en dienstverleningsprojecten. De visitatiecommissie is van mening dat het beleid met betrekking tot aanvangsbegeleiding, loopbaanbegeleiding en professionalisering van een goede kwaliteit is.

In het academiejaar 2012 – 2013 waren er 677 studenten ingeschreven aan de opleiding. 664 ervan waren vrouwelijk, 13 mannelijk. 174 van de 677 studenten waren generatiestudenten. Voor het academiejaar 2011 – 2012 waren er 651 ingeschreven studenten. Zoals algemeen van toepassing is in Vlaanderen, was het merendeel van de instroom afkomstig uit het TSO (51%). Door de opstart van het Switch-traject is het aantal studenten die al een diploma hoger onderwijs hebben, gestegen. De commissie waardeert de inspanningen die de opleiding levert voor zij-instromers met een diploma. Dit hangt uiteraard samen met de toelatingsvoorwaarden voor dit traject. Voor het modeltraject zijn er geen opleidingsspecifieke toelatingsvoorwaarden. Voor het twee- en driejarige Switch-traject dienen de studenten in het bezit te zijn van een professionele bachelor of een academische master. Voor het vierjarige traject moet de student minimaal halftijds werken, vrijgesteld worden omwille van een knelpuntberoep, of het secundair onderwijs al enkele jaren afgerond hebben en het studeren combineren met een gezin. 6,47% van de instroom in 2011 – 2012 bleek al een diploma hoger onderwijs te bezitten bij inschrijving.

De visitatiecommissie heeft kunnen vaststellen dat er een doordacht instroom- en doorstroombeleid is aan de opleiding. In het kader van het instroombeleid wil de opleiding zich ten volle engageren voor haar sociale functie. Studenten worden voldoende geïnformeerd met behulp van de website, opleidingsbrochure en informatieavonden. Voor kandidaat studenten bestaat de mogelijkheid om enkele lesmomenten mee te volgen. Er worden tevens instapcursussen aangeboden. Voor studenten met interesse voor het Switch-traject is er de mogelijkheid om tijdens de informatiedagen en daarbuiten op afspraak een instroomgesprek te voeren. Ook aan het begin en tijdens de studie is de opleiding zich bewust van haar sociale functie. Er is een onthaalbeleid en studenten worden ondersteund: nieuwe studenten worden op studie- en taalvaardigheden gescreend om de studenten van advies te voorzien. Studenten worden in hun studietraject bijgestaan door drie opeenvolgende procesbegeleiders, die tevens hun trajectcoach zijn. Deze trajectcoaches voeren studievoortgangsgesprekken met de studenten. Dit is voor de studenten hun aanspreekpunt. Voor het Switch-traject is er een aparte groepscoach. De studenten van het Switch-

traject gaven duidelijk aan dat dit zeker een meerwaarde is en prezen de beschikbaarheid. Tot slot wordt er met elke student in het kader van de stage een intakegesprek gesprek gehouden met de procesbegeleider.

Om een goede doorstroom te verzekeren, wordt er ingezet op een goede, vaak individuele, begeleiding. Studenten worden bijgestaan door een trajectcoach. Dit zijn de procesbegeleiders die tevens met de studenten studievoortgangsgesprekken voeren. Studenten die nood hebben aan extra ondersteuning kunnen een beroep doen op een leercoach. Voor niet studie gerelateerde zaken is er de campusmedewerker van de dienst studentenvoorzieningen. Indien een student uiteindelijk toch beslist om vroegtijdig zijn studie af te breken, zal een persoon uit het zorgteam deze student helpen bij de heroriëntering tijdens een exitgesprek. In het Switch-traject tenslotte, zijn er enkele aanpassingen gedaan om de doorstroom te bevorderen. In het ZER worden volgende zaken aangekaart: grotere spreiding van de examens, één wekelijkse lesdag en planningsoverzichten. De opdrachtgever Switch ondersteunt deze studenten indien er zich vertragingen voordoen tijdens de studievoortgang. De visitatiecommissie prijst het volledige beleid van de opleiding naar instroom en doorstroom toe en moedigt hen aan hier verder op in te zetten. De inhoudelijke- en de procesbegeleiding zitten goed en de studenten appreciëren deze inzet. De cijfers van de opleiding tonen aan dat hun inzet vruchten afwerpt: in het eerste studiejaar is de doorstroom het laagst, vooral bij studenten met een BSO achtergrond. Vanaf het tweede en in het derde studiejaar is deze ongelijkheid volledig verdwenen en is er voor elke achtergrond een doorstroom van meer dan 85%.

Internationalisering dient voor de opleiding bij te dragen aan enkele internationale competenties voor studenten en docenten. Alhoewel er geen expliciete leerlijn is rond internationalisering, wijst de opleiding op enkele internationale aspecten die terugkomen in de programmalijn “breed leraarschap” en “profilering”. Studenten kunnen deelnemen aan het Erasmusprogramma, een keuzestage in het Zuiden of een keuzestage in kinderopvang of kleuteronderwijs in Europa. De voorbereiding op het Erasmusprogramma en op de keuzestage in het Zuiden gebeurt via een keuzeopleidingsonderdeel. Uiteindelijk slaagt de opleiding er in om rond de 20% mobiliteit te bereiken de voorbije jaren. Op het vlak van Internationalisation@home is er de kans voor studenten die thuis blijven om samen te werken met inkomende Erasmusstudenten. Inkomende studenten kunnen aan de opleiding een traject volgen van 20 a 30 studiepunten met een focus op het “jonge kind”. Docenten op hun beurt kunnen deelnemen aan

internationale weken, Erasmus staff mobility of deelnemen aan internationale conferenties (in het kader van onderzoeksprojecten). De docenten gaven zelf aan in de gesprekken dat deze mogelijkheden er zijn en dat de opleiding ruimte probeert te maken om hieraan deel te kunnen nemen. Door de hoge werklast is dit helaas niet altijd even eenvoudig. De commissie ziet dat de opleiding werk maakt van internationalisering. Het dient echter een punt van aandacht te blijven. De commissie raadt de opleiding aan na te denken over wat ze wilt bereiken met internationalisering en hoe ze dit in kaart kan brengen.

De commissie heeft ondervonden dat het kwaliteitszorgsysteem aan de opleiding in orde is. De opleiding werkt met een top-down en bottom-up systeem: top-down gebeurt dit aan de hand van het strategisch plan van de Arteveldehogeschool en de opleidingsvisie. Bottom-up gebeurt dit vooral op basis van eigen onderzoek bij studenten, personeel en het werkveld. Aan de hand van data-analyse worden de resultaten van deze onderzoeken met elkaar in verband gebracht en besproken in de relevante fora. De elementen aangehaald door de vorige visitatie worden eveneens verwerkt in het kwaliteitszorgsysteem, net zoals internationale benchmarking. Tot slot geeft de opleiding haar beleid ook vorm vanuit vijf strategische prioriteiten geformuleerd voor de periode 2011 – 2015. Verbeteracties die voortvloeien uit deze processen, onderzoeken of documenten, worden samen met de geconcretiseerde strategische prioriteiten, omgezet in een meerjaren-actieplan. De visitatiecommissie heeft deze documenten kunnen inkijken en vastgesteld dat de verbeteracties van een diepgaande kwaliteit zijn. De opleiding geeft eveneens goed weer hoe ze met de verbeteracties van de vorige visitatie aan de slag is gegaan. Uit de gesprekken met de studenten en de alumni bleek dat de input van de studenten gehoord wordt. Dit gebeurt onder andere op basis van het studenten-docentenforum. Hier wordt in dialoog getreden met de studenten. Dit gebeurt op basis van bevragingen en de hieruit voortvloeiende resultaten. Voor het Switch-traject gebeurt deze afstemming niet via het studenten-docentenforum, maar via gesprekken met studenten en docenten. De opdrachtgever van het Switch-traject en de opdrachtgever kwaliteitszorg voeren deze gesprekken. De commissie apprecieert deze manier van werken en de betrokkenheid van studenten.

De opleiding is gevestigd op de campus Sint-Amandsberg in Gent en gebruikt enkele aanvullende locaties om lessen te geven. De visitatiecommissie bezocht de voorzieningen van de opleiding en stelde vast dat de voorzieningen voldoende zijn. De vaklokalen zijn voldoende ruim voor

groepen van 36 studenten en voorzien van een PC en de mogelijkheid om van projectie gebruik te maken. Er zijn tevens ruimtes voorzien voor grotere groepen. De commissie kon enkele vakspecifieke lokalen bekijken zoals het muzieklokaal, twee ruimtes voor beeldende vorming en twee sportzalen. Er is één PC-lokaal verbonden aan de mediatheek en één lokaal met 36 laptops om ICT-toepassingen te gebruiken. De commissie vroeg zich af of de ICT-voorzieningen voldoende waren, onder andere omdat de Wifi-verbinding niet overal beschikbaar was. De studenten gaven in de gesprekken aan hier geen probleem van te maken. De commissie is van mening dat de algemene toegankelijkheid van dit Wifi-netwerk wel een must is. Er is een vernieuwde cafetaria die tevens gebruikt kan worden als werkruimte. De studenten waren hier alvast enthousiast over, al bleek de ruimte over de middag vaak niet voldoende om het groot aantal studenten een plaats te geven. Wegens het groeiend aantal studenten staat de infrastructuur van de opleiding onder druk. Dit geeft de opleiding zelf aan in het ZER en de commissie kon dit eveneens vaststellen uit de gesprekken. Door een overwogen lesroostering zorgt de opleiding voor een zo goed mogelijke spreiding van de aanwezigheid van studentengroepen onder meer in de pauzemomenten, om zo de druk op de infrastructuur beheersbaar te houden. De commissie vond het alvast een goed begin dat dit werkpunt is opgenomen in het meerjarenplan.

Ook aan de mediatheek werd een bezoek gebracht. Aangezien de campus enkel gedeeld wordt met de opleiding Pedagogie van het jonge kind, was de collectie uitgebreid en specifiek. De verschillende leerplannen waren aanwezig, verschillende relevante tijdschriften (digitaal via databanken of in papier) en vakliteratuur. Aan didactisch materiaal was geen gebrek: prentkaarten, spellen, handpoppen, digitale media enzovoort. Studenten met vragen konden terecht bij het zeer geëngageerde personeel. In de mediatheek is tevens ruimte voorzien als werkplek voor studenten. De visitatiecommissie is dan ook van oordeel dat de infrastructuur voldoet aan de vereiste van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs.

Tijdens het bezoek aan de opleiding heeft de visitatiecommissie de tijd genomen om het gebruikte didactisch materiaal en de digitale leeromgeving door te nemen. De opleiding had hiervoor een brede waaier van cursussen en vakinhouden beschikbaar gesteld. Hieruit bleek dat deze up-to-date waren en met regelmaat van de klok gereviseerd worden. De diepgang was goed en de inhouden waren helder, gestructureerd en grondig onderbouwd met bronnen en referenties. Zoals eerder aangehaald werd bij de opleidingsonderdelen, besteedt de opleiding aandacht aan het verband tussen

de praktijk en de theorie. Dit was eveneens zichtbaar in het materiaal dat de commissie kon inkijken. Het gebruikte materiaal voor het modeltraject is gelijk aan dit van het Switch-traject. Chamilo is het digitaal leerplatform dat aan de opleiding gebruikt wordt. Extra materiaal per opleidingsonderdeel wordt hier beschikbaar gesteld en dient zelfstudie te vergemakkelijken. De commissie vond dit platform transparant en vlot bruikbaar.

Samenhangend met het didactisch materiaal zijn de gebruikte werkvormen. Aangezien het Switch-traject minder contacturen heeft, is er een verschil met het modeltraject. Voor het modeltraject wordt de invulling van het contactonderwijs met betrekking tot de groepsgroottes en werkvormen, bepaald door de doelstellingen van de opleidingsonderdelen. De commissie stelde vast dat er een breed gamma aan werkvormen werd gehanteerd: hoorcolleges, werkcolleges, gastsprekers, belevingsactiviteiten (zoals studiebezoeken), vaardigheidstrainingen, praktijkvoorbeelden en zelfstandig werk. Afhankelijk van de opleidingsonderdelen worden er ook andere vormen van opdrachten voorzien die beoordeeld worden: stageopdrachten, rapporten en werkstukken. Voor het Switch-traject gaat de voorkeur uit naar 'blended learning': contactonderwijs en zelfstudie ondersteund door ICT. Er wordt meer zelfstudie verwacht van studenten uit dit traject dan van studenten uit het modeltraject. Met betrekking tot contacturen wordt in het Switch-traject vooral ingezet op het oefenen van praktijkvaardigheden in functie van de stage. De opdrachten zijn overeenkomstig met deze uit het modeltraject.

Op basis van de gesprekken en het materiaal dat ter inzage lag, kan de commissie dan ook concluderen dat er een doordacht gebruik is van de onderwijswerkvormen en de leermiddelen.

De bachelorproef vertrekt van een duidelijk concept. Uitleg omtrent deze bachelorproef kunnen de studenten vinden in de bachelorproefgids. Er wordt vertrokken vanuit een vraag of probleem uit de praktijk. Hiermee dienen de studenten aan de slag te gaan om zo tot nieuwe, wel onderbouwde praktijkrelevante inzichten te komen en eventueel concrete materialen te ontwikkelen. Het doel is studenten strategieën aanbieden om zichzelf "te professionaliseren en hun beroepspraktijk op ondernemende wijze te innoveren". Het concept ten slotte, is opgebouwd als een cyclisch model dat dient als houvast voor de studenten. Er zijn twee fases: het onderzoeksplan waarin naar een projectvoorstel gewerkt wordt en de onderzoeksuitvoering waaruit een concreet product voortvloeit. De student houdt zijn voortgang bij in een procesmap, rapporteert over zijn resultaat

in een populair wetenschappelijk artikel en presenteert zijn bevindingen tijdens de bachelorproefvoorstellingen. Doorheen het hele proces worden de studenten begeleid door de bachelorproefbegeleider. Tijdens enkele contacturen wordt er gefocust op methodologische vaardigheden. De bachelorproef is het sluitstuk van de leerlijn rond onderzoeks- en informatievaardigheden. De bachelorproef krijgt een invulling van tien studiepunten en dat geldt voor beide trajecten. Studenten in het tweejarige of driejarige Switch-traject dienen geen bachelorproef te schrijven daar de opleiding er vanuit gaat dat ze genoeg bagage hebben meegekregen uit hun vorige opleiding en omdat de bachelorproefcompetenties ook aan bod komen in andere opleidingsonderdelen.

De visitatiecommissie kon enkele bachelorproeven inkijken en, in combinatie met de gevoerde gesprekken, besluiten dat het concept van de bachelorproef goed zit en dat de kwaliteit van de ingekeken werken tevens in orde was. Het is waardevol dat er een leerlijn rond onderzoeks- en informatievaardigheden aanwezig is waarin de onderzoekscompetentie een belangrijke rol speelt. Met betrekking tot het 2 en 3-jarige Switch-traject wilt de commissie de aandacht vestigen op het feit dat deze studenten vrijgesteld worden voor de bachelorproef. Dit is op zich geen bezwaar, maar de commissie beveelt de opleiding aan om de onderzoekscompetenties te toetsen binnen de specifieke onderwijscontext kleuteronderwijs. Dit kan bijvoorbeeld bij de stage: een student met een bachelordiploma zou zich moeten kunnen onderscheiden van de rest door diepgaandere reflecties. In dit geval kan de leerlijn rond onderzoeksvaardigheden bijvoorbeeld doorgetrokken worden tot in de reflecties. Indien dit ook zou gebeuren in de andere trajecten, zou het ook daar een meerwaarde zijn. Tot slot is de commissie lovend over de connectie tussen de bachelorproef (en met uitbreiding de onderzoekscompetenties) en de praktijk.

Voor de stage staan de volgende opleidingsprincipes centraal: integratie, opleiden in partnerschap, geleidelijkheid, individuele begeleiding, reflectie en transparantie:

- Integratie slaat op de doelstelling om kennis, vaardigheden en attitudes te combineren met de praktijk. Er wordt in de theorie wel verwezen naar de praktijk, nu is het echter aan de studenten om deze competenties om te zetten in de praktijk.
- Studenten krijgen een stagelocatie toegewezen in één van de partnerscholen van de opleiding. Het opleiden in partnerschap wordt verder uitgebreid door de partners te betrekken in vormingen (mentorvormingen), beoordeling van de stagestudenten en het contactdocentschap

(docenten die, mogelijk, over meer jaren verbonden zijn met eigen stagescholen). De visitatiecommissie is van mening dat deze partnerschappen de praktijk verrijken. Studenten lopen per jaar altijd twee stageperiodes in dezelfde school. Het is voor de commissie een pluspunt dat studenten zo een band kunnen opbouwen met een school maar ook kunnen groeien binnen eenzelfde context.

- Het geleidelijkheidsprincipe vertaalt zich in de opbouw van de stage met betrekking tot de competenties, werklast en zelfstandigheid. In het eerste jaar bedraagt de stage 8 studiepunten, 13 studiepunten in het tweede jaar en de afstudeerstage is 25 studiepunten. Doorheen de jaren dienen er meer en meer competenties behaald te worden en dit tijdens langere stageperiodes met toenemende zelfstandigheid. Er wordt van de studenten tevens verwacht dat ze ervaring opdoen bij jongere en oudere kleuters.
- Naarmate er meer zelfsturing verwacht wordt, neemt de individuele begeleiding af. De opleiding zet sterk in op deze begeleiding om zo elke student de nodige kansen te geven. Voor elke student is er in een individuele procesbegeleider voorzien. De schoolmentor van de stageschool en de klasmentor van de stageklas worden samen met de procesbegeleider betrokken in de begeleiding. De commissie waardeert deze inzet en ziet dat de opleiding erin slaagt dit te blijven doen ondanks het toenemend aantal studenten. Informatie met betrekking tot de stage krijgen de studenten in de stagegids.
- Tijdens de stage zet de opleiding in op reflecties door de studenten. Studenten houden hun evolutie bij in de 'Dagklapper' of het 'klasboek'. De commissie constateert dat deze reflecties vaak beperkt zijn tot een opsomming van goede en slechte punten van een stagedag. De commissie betreurt het dat er hier geen verband wordt gelegd naar eventuele theoretische kaders of opleidingsonderdelen. Dit slaat tevens terug op de opmerkingen in GKW 1. Daarom wil de commissie de opleiding aanmoedigen om studenten aan te zetten tot diepgaandere reflecties.
- Tot slot streeft de opleiding het principe van transparantie na. Om deze reden wordt alle informatie geëxpliciteerd in werkboeken, de stagegids en schriftelijke feedbackdocumenten. De commissie heeft vastgesteld dat de gelijkberechtigting verzekerd wordt.

Voor de stage in het Switch-traject gelden dezelfde principes, hetzelfde totaal aantal studiepunten en stagedagen en dezelfde beoordelingscriteria als voor het modeltraject. De opbouw van de stage en de volgorde van opdrachten voor het twee-, drie-, en vierjarige traject verschillen omdat de tijdsperiode anders is en omdat er gelijkaardige opleidingsonderdelen ge-

clusterd worden. Indien studenten werken, kunnen ze kiezen tussen lint-stage (één stagedag per week) of blokstage (clustering van dagen). De visitatiecommissie is van oordeel dat het opzet van de stage in beide trajecten voldoende is. Dit oordeel is gebaseerd op het materiaal dat ter inzage lag (zoals de stagegids) en de gesprekken met het werkveld, de alumni, de studenten, de docenten en de ondersteunende functies. De commissie vindt het concept van keuzestages interessant. Hiermee wil de opleiding voor studenten leerkansen inbouwen in functie van nieuwe contexten. Mogelijkheden zijn bijvoorbeeld methodescholen en internationale uitwisselingen. Deze aandacht voor diversiteit weet de commissie te appreciëren. Tot slot stelde de commissie vast dat de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining op 46 studiepunten begroot wordt: stage 1 (8 SP, jaar 1), stage 2 (13 SP, jaar 2) en afstudeerstage (25 SP, jaar 3). Deze stages bestaan voornamelijk uit de effectieve stageactiviteit en worden aangevuld met enkele praktijkbegeleidingsmomenten in grote groep en reflectiesessies. De opleiding voldoet hiermee aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding¹.

Het laatste element dat betrekking heeft tot de leeromgeving, is de studeerbaarheid van het programma. Naast studie bevorderende factoren zijn er uiteraard ook studie belemmerende factoren. De studiespreiding is binnen de opleiding gelijkmatig verdeeld. In het twee- en driejarige Switch-traject is deze evenwichtige spreiding mogelijk dankzij de 52 studiepunten aan eerder verworven kwalificaties die toegekend worden. De visitatiecommissie heeft gemerkt dat de studenten een beroep kunnen doen op een goede begeleiding. Dit was al eerder beschreven bij de doorstroom, maar heeft ook zijn effect op de studeerbaarheid. Een gunstige klasgrootte, planning van stage en contacturen, examenplanning en -faciliteiten worden door de opleiding zelf aangegeven als studie bevorderend. Als studie belemmerende factoren worden aangegeven: de onmogelijkheid om voor de stage-opleidingsonderdelen een tweede examenkans te hebben in de 3de examenperiode, de volgtijdelijkheidsregels en de onder druk staande infrastructuur. Voor het Switch-traject is de combinatie werk/gezin en studie zeker niet gemakkelijk. De studenten konden dit bevestigen. De commissie heeft vastgesteld dat de studeerbaarheid haalbaar is. De doorstroomcijfers en getuigenissen uit de gesprekken ondersteunen deze vaststelling.

1 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

Zich baserend op de voorgaande bevindingen met betrekking tot het onderwijsproces, kan de commissie besluiten dat deze opleiding gekenmerkt wordt door een samenhangende leeromgeving. Graag formuleert ze enkele sterktes om te besluiten. Het programma zit goed in elkaar, net zoals het competentiekader en beide weerspiegelen de eigen profilering. Het verband tussen de twee is duidelijk. Het concept van de bachelorproef en de stage sluit nauw aan bij het competentiekader en de praktijk. Er is een weldoordacht in- en doorstroombeleid met bijhorende begeleiding. Deze elementen bevorderen de kans dat de studenten de eindcompetenties behalen. Tot slot zijn er het personeels- en kwaliteitszorgbeleid die een meerwaarde bieden. Op deze vlakken stelt de commissie vast dat de opleiding systematisch boven de basisvereisten scoort en beoordeelt de opleiding op GKW 2 als goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de Arteveldehogeschool als voldoende.

In het zelfevaluatie rapport van de opleiding kon de commissie een eerste keer kennismaken met de visie op het gerealiseerde eindniveau. Met het inkijken van de bijhorende documenten tijdens het visitatiebezoek werd het beeld verder verdiept. In eerste instantie werd er gefocust op het toetsbeleid. In een tweede fase werden de evaluatiecriteria onder de loep genomen, gevolgd door de toets- en evaluatievormen. Tot slot werd de kwaliteit van de afgestudeerden bekeken.

De visitatiecommissie is van mening dat de opleiding een doordacht en transparant toetsbeleid heeft. Binnen dit toetsbeleid zijn de opleidingscompetenties het uitgangspunt. Deze competenties staan centraal als resultaten die de studenten uiteindelijk dienen te behalen. Om te zien welke competenties binnen welk opleidingsonderdeel getoetst worden, ontwikkelde de opleiding een toetsmatrix. Dit maakte de koppeling tussen het programma en de opleidingscompetenties duidelijk voor de commissie. De commissie is tevens van oordeel dat de competenties voldoende getoetst worden in de verschillende opleidingsonderdelen. Er is tevens nagedacht over de opbouw van de competenties. Daar waar er in het eerste jaar maar enkele getoetst worden, stijgt het aantal gradueel naarmate men vordert.

Vanuit haar visie probeert de opleiding zelf kwaliteitsvolle toetsing na te streven, met de nodige aandacht voor transparantie. De transparantie vertaalt zich voornamelijk in de communicatie rond de toetsvormen en de

verwachtingen. In de ECTS fiches staan bijvoorbeeld de evaluatievormen beschreven per opleidingsonderdeel. Ook in het studiemateriaal staat aangegeven wat er verwacht kan worden van de evaluatie. Tijdens de contacturen verschaffen de docenten eventueel extra uitleg. Alle informatie kunnen studenten in de opleidingsgids terugvinden. Om de kwaliteit van de evaluatievormen te garanderen, doet de opleiding in eerste instantie een beroep op de toets- en examencommissie. Daarnaast wordt er in het kader van de studeerbaarheid regelmatig gekeken naar de evaluatie vanuit een verbeterperspectief. De commissie heeft bovendien ondervonden dat de verschillende docenten van een zelfde opleidingsonderdeel onderling overleggen en hun evaluatie afstemmen op elkaar. Het is voor de commissie duidelijk dat de opleiding bewust bezig is met het toetsbeleid en de kwaliteit van de evaluatie. Validiteit, transparantie en betrouwbaarheid zijn sterktes van dit beleid. Tot slot is de commissie van oordeel dat de toetsen van bachelorniveau zijn.

De opleidingscompetenties staan centraal als evaluatiecriteria. Zoals eerder beschreven worden de competenties voldoende gedekt door de verschillende opleidingsonderdelen. Bijna alle basiscompetenties en attitudes worden uiteindelijk getoetst in de afstudeerstage. Om deze criteria te toetsen en in het kader van vergelijkbaarheid, dient elke docent een heldere verbeter sleutel te ontwikkelen. Andere elementen die bijdragen tot de vergelijkbaarheid: planning van de examens, overleg tussen de docenten onderling ter uniformering van beoordelingswijzen, de ombudsman en de interne beroepscommissie. De visitatiecommissie vindt het een sterkte dat de opleidingscompetenties structureel gebruikt worden als evaluatiecriterium en dat er een gelijke weging is van alle opleidingscompetenties, inclusief de attitudes.

De opleiding hanteert een breed gamma van evaluatievormen en streeft op dit vlak een zo groot mogelijke transparantie na ten opzichte van de studenten. Er is binnen het programma ruimte voor formatieve toetsing met het oog op feedback, naast de evidente summatieve toetsing. Onder deze feedback verstaat men voornamelijk de individuele feedback van de docent met daarnaast ook een vorm van peer-feedback. Gebruikte evaluatievormen zijn: schriftelijke en mondelinge examens, presentaties, demonstraties, opdrachten en taken. De gebruikte vorm wordt afgestemd op de verschillende programmalijnen en de te behalen competenties. Dat er duidelijke communicatie vóór de evaluatie is, en feedback na de evaluatie, weet de commissie ten zeerste te appreciëren. Deze appreciatie bleek ook aanwezig te zijn bij de studenten. Tevens kon de visitatiecommissie concluderen dat er een doordacht gebruik is van de evaluatievormen.

De bachelorproef en de stages worden op een aparte manier geëvalueerd en met de nodige aandacht voor de specifieke competenties. De bachelorproef geldt bijvoorbeeld als afsluitende toets voor opleidingscompetentie 12: *“Initiatieven nemen om het werkveld en de professionele ervaringen grondig te verkennen. Informatie verwerven op basis van vakliteratuur, resultaten van onderzoek en schoolcultuur. Stappen zetten om op basis hiervan en via praktijkgericht onderzoek vernieuwende ideeën aan te brengen”*. De opleiding geeft zelf aan dat de evaluatie van de bachelorproef de nodige transparantie vraagt om gelijkberechtiging na te streven. De bachelorproefgids dient hen hierin te ondersteunen en wijst de studenten op de minimale beoordelingscriteria. Het eindresultaat wordt bepaald aan de hand van het proces, het product, het artikel en de presentatie. Het zijn de bachelorproefbegeleiders die, al dan niet met ondersteuning van de onderzoeksbegeleiders, de uiteindelijke resultaten toekennen. De visitatiecommissie is van mening dat het evaluatieproces van de bachelorproef in orde is. Toch vraagt ze aandacht voor de spanning tussen begeleiding en evaluatie waarbij de sterke begeleiding het moeilijk kan maken om de competenties van de student te beoordelen. Zoals eerder besproken worden de studenten van het twee- en driejarige Switch-traject vrijgesteld van de bachelorproef. Hoe zij uiteindelijk op opleidingscompetentie 12 binnen de specifieke context van de leraar kleuter-onderwijs beoordeeld worden, is voor de commissie niet duidelijk.

Het toetsen van competenties en attitudes binnen de stage gebeurt geleidelijk. De afstudeerstage geldt als afsluitende toets voor de meeste opleidingscompetenties terwijl in stage 1 en stage 2 slechts enkele competenties getoetst worden. Vandaar de geleidelijkheid. Ook hier is een soort gids voorhanden om de transparantie te vergroten: de stagegids. Aan de hand van tussentijdse feedback wordt de student gestuurd in de richting van de te behalen eindcompetenties. Al dient de student hierin ook een actieve rol te spelen aan de hand van zelfreflectie. De voortgang van de stage wordt bijeengebracht in het individueel stagedossier en dient als hulpmiddel voor de beoordeling. De procesbegeleider vormt een beeld van de stage aan de hand van deze documenten, in collegiaal overleg met de stagementor. Elke opleidingscompetentie, behalve 5 en 6, worden beoordeeld en uiteindelijk beschreven in een synthese. Opleidingscompetentie 5 en 6 wordt apart beoordeeld door de lesgever Praktijk. Het uiteindelijke resultaat wordt door de opleiding toegekend aan de hand van de eerdere beoordelingen. De opleiding is eindverantwoordelijke in dit proces. De visitatiecommissie vindt dit een valide beoordeling

De verschillen op het vlak van toetsing en evaluatie tussen het model- en het Switch-traject, zijn eerder beperkt. Er worden dezelfde criteria en evaluatievormen gebruikt en de beoordeling verloopt volgens dezelfde processen. Het verschil tussen de twee trajecten zit hem in de examenspreiding. Studenten uit het Switch-traject hebben een grotere spreiding om zo de studielast te spreiden. Eventueel worden er deexamens ingepland.

De opleiding zet zelf in op een uitstroomonderzoek en de resultaten konden door de commissie ingekeken worden. Daaruit blijkt dat de tewerkstellingsgraad van de alumni hoog ligt. Uit de bevraging van de gediplomeerden van 2009 en 2011 werkte 88,2% op het moment van de bevraging. 91,5% van de werkenden waren effectief aan de slag in het kleuteronderwijs. Ook blijkt dat de afgestudeerden redelijk snel werk vonden. Slechts 1,7% van de alumni deed er langer over dan zeven maanden om een job te vinden. Uit de gesprekken met het werkveld bleek eveneens dat ze tevreden waren over de kwaliteit van de afgestudeerden. De alumni zelf gaven aan dat ze zich voldoende voorbereid vonden op de job.

De visitatiecommissie kan op basis van de voorgaande vaststellingen binnen de derde generieke kwaliteitswaarborg besluiten dat de opleiding een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering heeft. De commissie is ervan overtuigd dat de beoogde leerresultaten gerealiseerd worden in beide trajecten. De opleiding slaagt er tot slot in om studenten met een voldoende startbekwaamheid af te leveren. De commissie beoordeelt om deze redenen deze GKW voor beide trajecten als voldoende.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Arteveldehogeschool (modeltraject), conform de beslisregels, voldoende.

Switch-traject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Arteveldehogeschool (Switch-traject), conform de beslisregels, voldoende.

De commissie heeft met genoegen kennis genomen van de door de opleiding ondernomen verbeteracties sinds het bezoek.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- De aandacht voor het kwalificatieniveau 6 mag niet verloren gaan wanneer men verder werkt aan het competentiekader. Specifiek uit deze bezorgdheid zich bij de opdeling van DLR 5 in de opleidingscompetenties 11 en 12.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Expliciteer internationalisering duidelijker in de programmalijnen. Denk eveneens na over wat de opleiding wilt bereiken met internationalisering binnen de specifieke lerarencontext.
- Blijf aandacht besteden aan de onder druk staande infrastructuur.
- Waak erover dat studenten die vrijgesteld worden van de bachelorproef in het bezit zijn van de via de bachelorproef te behalen competenties in de specifieke omgeving van het kleuteronderwijs.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Heb aandacht voor de spanning tussen begeleiding en evaluatie bij de bachelorproef waarbij de sterke begeleiding het moeilijk kan maken om de competenties van de student te beoordelen.

HOGESCHOOL GENT

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Hogeschool Gent

Op 10 en 11 oktober 2013 werd de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

Als onderdeel van de faculteit Mens en Welzijn biedt de professionele bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent een regulier traject aan van 180 studiepunten.

De visie op deze lerarenopleiding is uitgewerkt binnen de faculteit Mens en Welzijn en heeft betrekking op de drie lerarenopleidingen van de Hogeschool Gent: bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs. In deze visie staan drie toekomstgerichte pijlers centraal: de lerende, de diverse en de creërende mens. De commissie kon helaas geen vertaling terugvinden van deze visie naar de opleiding. De opleiding koos ervoor om zich niet specifiek te profileren bij het formuleren van opleidingsspecifieke leerresultaten en neemt in plaats daarvan de domeinspecifieke leerresultaten over. Met betrekking tot de stage hanteert de opleiding wel een eigen set van stagecompetenties die echter sterk geba-

seerd zijn op de functionele gehelen. De commissie raadt de opleiding aan een opleidingsspecifieke visie uit te werken waarmee de opleiding zich ook in haar leerresultaten kan profileren.

In het academiejaar 2011 – 2012 waren er 268 studenten ingeschreven aan de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent.

Programma

De bacheloropleiding in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Hogeschool Gent bedraagt 180 studiepunten en het programma is opgebouwd rond vier expertisedomeinen: pedagogiek, communicatie en media, wis-kunde – wereldoriëntatie en tot slot muzische vorming. De bachelorproef en de stage zijn aanvullingen op deze domeinen. Doorheen deze vier expertisedomeinen, de bachelorproef en de stage lopen 3 programmalijnen: authenticiteit, diversiteit en onderzoek. Met authenticiteit wil de opleiding de studenten kennis laten maken met het werkveld. Bij diversiteit ligt de nadruk eerder op leren in en voor diversiteit. Met de programmalijn onderzoek streeft de opleiding ernaar de studenten een kritische en onderzoekende houding aan te leren in functie van functioneel geheel vijf.

De commissie is van mening dat de opbouw van het programma meer aandacht verdient en heeft haar bedenkingen bij de huidige opbouw. Een betere afstemming tussen de vakken onderling dient zich aan. De opleiding geeft aan dat er een curriculumhervorming in de stijgers staat.

De studenten lopen op acht verschillende momenten stage (in totaal voor 48 SP) doorheen hun opleiding: twee keer in het eerste jaar en telkens drie keer in het tweede en derde jaar. In het derde jaar zijn de stages opgebouwd rond het thema zorg en culturele en onderwijskundige diversiteit. De bachelorproef van de opleiding vertrekt vanuit een probleemgerichte vraagstelling vanuit de kleuterpraktijk. De opleiding kiest ervoor om in het kader van diversiteit de bachelorproef in groepsverband uit te werken.

Tijdens de lessen wordt er gebruik gemaakt van een grote variatie aan werkvormen: hoorcolleges, groepswork, werkcolleges, zelfstandig werk en excursies zijn de meest voorkomende. De commissie stelde vast dat de syllabi weinig diepgang vertonen. Enkele syllabi zijn niet meer helemaal up to date. Dit blijft een aandachtspunt voor de opleiding.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Op het einde van elk semester is er een examenperiode waarin de studenten examens afleggen over de opleidingsonderdelen van het betreffende semester. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zittijd) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zittijd).

Tijdens het visitatiebezoek zag de commissie geen uitgeschreven visie over het toetsen en evalueren binnen de opleiding. Uit de gesprekken, het zelf-evaluatierapport en de ingekeken documenten blijkt dat er een aanzet tot toetsbeleid is. Dit draait voornamelijk om de WALDEI-tabel, peer review en collegiaal overleg. De commissie raadt de opleiding aan het toetsbeleid verder uit te werken.

De opleiding hanteert een diverse reeks van competentiegerichte, formatieve en summatieve evaluatievormen voor de verschillende opleidingsonderdelen: schriftelijke examens met open, gesloten en meerkeuze vragen, mondelinge examens, presentaties, projecten en opdrachten. Doorheen het academiejaar wordt er regelmatig gebruik gemaakt van groepswerk. Zoals eerder aangegeven gebeurt de evaluatie van de stage aan de hand van de eigen set van stagecompetenties. Na hun stage krijgen de studenten persoonlijke feedback op hun evaluatie, aangevuld met werk- en begeleidingspunten. De stage dient als voornaamste afsluitende toets. De te behalen eindcompetenties worden in mindere mate getoetst in de bachelorproef. Hierin ligt volgens de commissie zeker nog potentieel.

Begeleiding en ondersteuning

Naar aanvoelen van de commissie is het programma van deze opleiding studeerbaar en de werklast draaglijk. De opleiding bewaakt de studeerbaarheid via studietijdmeting, bevragingen van opleidingsonderdelen en peer reviews. Indien er zich problemen voordoen met betrekking tot de studielast of studeerbaarheid, dan vinden de studenten vlot hun weg naar een oplossing. Dit kan gebeuren via de geijkte kanalen zoals de ondersteunende diensten of via rechtstreeks contact met betrokken docenten. De docenten vormen een hecht team en zorgen samen voor een sterke zorg vanuit de opleiding naar de studenten toe. De studenten prezen de opleiding voor haar laagdrempeligheid, toegankelijkheid van het personeel en de sociale en huiselijk sfeer.

De lerarenopleidingen van de Hogeschool Gent zijn gevestigd op de campus Ledeganck. Hier volgen de studenten hun lessen, al wordt er uitgeweken naar een andere locatie indien de groepen te groot zijn. Het aanwezige leercentrum is de trots van de opleiding; het biedt de studenten een uiteenlopend aanbod van materiaal: tijdschriften, prentkaarten, boeken, lesmateriaal en digitale mediadragers zijn ruimschoots aanwezig en uitleenbaar. Er is eveneens in voldoende beschikbare werkruimte voorzien voor de studenten. De aandacht voor ICT is overal aanwezig in de opleiding. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er meer dan voldoende PC's aanwezig zijn op de campus. Voor de commissie ontbrak het vooral aan vaklokalen met een doelgroep adequate inrichting.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Tijdens de gesprekken met het werkveld werd een positief beeld geschetst over de inzetbaarheid van de afgestudeerden. Ook de alumni zelf waren tevreden over hun inzetbaarheid. Studenten van de opleiding kleuteronderwijs zijn zich bewust van hun doelstellingen en kunnen deze omzetten naar de praktijk. Ze zijn sociaal, sterk in het samenwerken en worden gekenmerkt door een groeiende verantwoordelijkheidszin. De kritische ingesteldheid is een element dat door beide gesprekspartners ook als positief werd ervaren.

Het volledige rapport van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Hogeschool Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Hogeschool Gent. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 7 en 8 oktober 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het stu-

diemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

De opleiding bestaat uit een programma van 180 studiepunten. Er is geen specifieke opleiding voor werkstudenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de Hogeschool Gent als voldoende.

Krachtens het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo ook heeft de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding kleuteronderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012 – 2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiëring van de opleidingen, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De visie op deze lerarenopleiding is uitgewerkt binnen de faculteit Mens en Welzijn en heeft betrekking op de drie lerarenopleidingen van de Hoge-

school Gent: bachelor in het onderwijs:kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs. In deze visie staan drie toekomstgerichte pijlers centraal: de lerende, de diverse en de creërende mens. De lerende mens heeft een ingesteldheid tot levenslang leren en hanteert een onderzoekende houding in de klaspraktijk. Zelfsturing, zelfreflectie en een kritische ingesteldheid zijn eigenschappen die de Hogeschool Gent probeert mee te geven aan de leraren in opleiding. De diverse mens heeft op zijn beurt oog voor diversiteit. De opleidingen kiezen ervoor om vanuit een pluralistische visie leraren op te leiden die inspelen op de diversiteit van een leer-groep. Onder deze pijler valt ook de communicatie met alle stakeholders van de brede school. In de laatste pijler laten de opleidingen tenslotte de ruimte aan studenten om zich een visie te vormen en een mening over het onderwijslandschap te ontwikkelen. Creativiteit is hierin een kernbegrip. Deze drie pijlers worden op hun beurt overkoepeld door aandacht voor het welzijn. Welzijn vormt de basis om te leren. Vanuit een voortdurende zorg voor het welzijn van de student, wordt de toekomstige leraar aangezet tot het creëren van welzijn bij de leerlingen.

De commissie erkent de aanwezigheid van deze facultaire visie en de gedrevenheid waarmee het opleidingsteam probeert om deze visie om te zetten in de praktijk. Helaas kan de commissie de vertaling van deze visie naar de opleiding zelf niet terugvinden: noch in de opleidingsspecifieke doelstellingen, noch in het programma. De commissie stelt eveneens vast dat de opleiding een visie beschrijft in GKW 1 van het zelfevaluatie-rapport, maar dat deze verwijst naar het didactisch concept en niet naar de te bereiken doelstellingen. De doelstellingen neemt ze over van het domeinspecifieke leerresultatenkader. De commissie raadt de opleiding aan een opleidingsspecifieke visie uit te werken waarmee de opleiding zich ook in haar leerresultaten kan profileren.

Zoals beschreven kiest de opleiding ervoor om de functionele gehelen uit het decreet over te nemen. Deze functionele gehelen zijn niet aangevuld met een eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten en zijn daardoor het enige referentiepunt wanneer men spreekt over de opleidingsspecifieke doelstellingen. Aangezien de opleiding gebruik maakt van de basiscompetenties zoals beschreven in het decreet, besluit de commissie dat de opleiding formeel voldoet aan de eisen van het Vlaams kwalificatie-raamwerk en aan het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. Eerder betreurenswaardig is dat de opleiding de basiscompetenties voor de leraar niet tot een opleidingseigen instrument heeft uitgewerkt.

De opleiding bevindt zich in een derde fundamentele curriculumhervorming. Deze drie hervormingen vloeien voort uit de geformuleerde verbeteruggesties van de vorige visitatie in 2007. Het uiteindelijke doel van deze hervormingen is om een programma op te bouwen in functie van nieuwe doelstellingen en met ruime aandacht voor competentiegericht onderwijs en gedifferentieerde beheersingsniveaus. Op basis van een denkoefening binnen het departement kwamen vijf leerresultaatlijnen naar voren. Deze zullen vertaald worden naar opleidingsspecifieke leerresultaten. De resultaten van deze derde curriculumhervorming dienen geïmplementeerd te worden in het academiejaar 2014 - 2015. Het baard de commissie zorgen dat de opleiding in een derde diepgaande hervorming zit sinds 2007. De commissie stelde wel vast dat er binnen de opleiding een algemeen bewustzijn leeft over de noodzaak van deze veranderingen. Dit bewustzijn gaat gepaard met een enthousiasme om de herziening tot een goed einde te brengen. De visitatiecommissie ervaart het als positief dat de eerste stappen zijn gezet en raadt de opleiding aan hier verder op in te zetten en dan vervolgens ruim de tijd te geven om deze hervormingen te consolideren. Ze vraagt bijzondere aandacht bij het uitwerken van de opleidings-specifieke leerresultaten voor een koppeling met de opleidingsvisie, voor helderheid en transparantie.

De opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent hanteert een eigen set van stagecompetenties die sterk gebaseerd zijn op de functionele gehelen. Er worden eigen competenties aan toegevoegd wat het geheel tot een uitgebreide checklist maakt. De commissie zou het interessant vinden mocht deze checklist in overeenstemming gebracht worden met de geformuleerde competenties in de nieuwe curriculumhervorming.

De combinatie van deze stagecompetenties en de wijd gebruikte functionele gehelen maakt dat deze set van leerresultaten aansluit bij de actuele eisen van het beroepsveld en het nationale en internationale vakgebied. Het werkveld werd op zijn beurt in de resonantiegroepen van de opleiding betrokken bij de curriculumhervormingen.

Op basis van voorgaande bemerkingen en de aandachtspunten in acht nemend, beoordeelt de commissie deze GKW als voldoende.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de Hogeschool Gent als onvoldoende.

De opleiding gaat uit van drie onderwijskundige principes waarop ze zich baseert voor de opbouw van het programma. Eerst en vooral wil ze een veilige leeromgeving aanbieden waarin studentgecentreerd gewerkt wordt. Begeleiding speelt hierin een belangrijke rol. Tot slot wil ze authentiek te werk gaan door te bouwen op de eigen ervaringen van studenten.

De bacheloropleiding in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Hogeschool Gent is opgebouwd rond vier expertisedomeinen: pedagogiek, communicatie en media, wiskunde – wereldoriëntatie en tot slot muzische vorming. De bachelorproef en de stage zijn aanvullingen op deze domeinen. Doorheen deze vier expertisedomeinen, de bachelorproef en de stage lopen 3 programmalijnen: authenticiteit, diversiteit en onderzoek. Met authenticiteit wil de opleiding de studenten kennis laten maken met het werkveld. Bij diversiteit ligt de nadruk eerder op leren in en voor diversiteit. Met de programmalijn onderzoek streeft de opleiding ernaar de studenten een kritische en onderzoekende houding aan te leren in functie van functioneel geheel vijf. Al deze elementen samen vormen het aangeboden programma in Gent.

De opleiding gaf tijdens de visitatie aan dat de opleidingsonderdelen er na de curriculumhervorming anders uit gaan zien. Vanaf volgend academiejaar zullen de doelstellingen de drijvende kracht zijn achter de opleiding. De commissie hoopt dat dit inderdaad het geval zal zijn want een meer transparant beleid met betrekking tot de opbouw van het programma is een noodzaak. De benaming van de opleidingsonderdelen met Romeinse cijfers doet vermoeden dat deze nummeringen verwijzen naar beheersingsniveaus. Alhoewel ze een indicatie geven, zijn deze enkel een aanduiding van de te volgen chronologie. Daarnaast merkt de commissie op dat de transparantie van de ateliers beter kan zodat studenten weten wat hieronder valt. De commissie raadt de opleiding ook aan om te streven naar een betere afstemming tussen de vakken onderling. De afstemming tussen de pedagogische en vakdidactische opleidingsonderdelen kan bijvoorbeeld verbeterd worden. Het viel de commissie op dat ook pedagogen de studenten introduceren in de leerplannen van de verschillende leer- en ontwikkelingsgebieden en dat daarbij niet altijd de meest actuele vakinhoudelijke kennis en vakdidactische leerlijnen van de leergebieden, worden aangereikt.

Docenten die belast werden met de 'leergebieden' (Bewegingsopvoeding, Nederlands, ...) bleven op dat vlak eerder aan de oppervlakte en beperkten zich tot vakdidactische aanwijzingen. Hierdoor bleken er fouten in de kennisbasis op te duiken zoals achterhaalde vakconcepten en verwijzingen naar foutieve reglementering. De studenten dienen het verband tussen beide opleidingsonderdelen te zien daar dit elementair is voor de opleiding leraar kleuteronderwijs. Een laatste verbeterpunt is de diepgang van de inhoudelijke opleidingsonderdelen.

Voor de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs kan de Hogeschool Gent een beroep doen op 17 docenten en 5 praktijkdocenten: in totaal 11,38 voltijdse equivalenten. Voor de 268 ingeschreven studenten in 2011 – 2012 was er 1 VTE per 23 studenten. Deze docenten zijn, zoals eerder aangehaald, gemakkelijk aanspreekbaar voor de studenten. Het treft de commissie om te zien dat het docentenkorps, samen met de rest van het personeel, een hecht en gedreven team vormt. Dit team zorgt tevens voor een sterke zorg vanuit de opleiding naar de studenten toe. Ten opzichte van de docenten wordt er voldoende tijd geïnvesteerd in hun persoonlijke ondersteuning. Er is een aanbod van professionaliseringsactiviteiten waaronder een aantal interne opleidingen van de Hogeschool Gent. De peer reviews worden eveneens gezien als een vorm van professionalisering. Tot slot maakt de opleiding zich sterk dat haar docenten nauw in contact staan met het werkveld. Dit gebeurt door engagement te tonen buiten de lesopdracht en via stagebegeleiding. De commissie acht het personeelsbeleid voldoende. De beperkte omvang van het team bevordert de teamgeest, maar maakt het tegelijkertijd kwetsbaar. Kwetsbaar met betrekking tot de taakbelasting (de hoeveelheid verbeteracties, de curriculumhervorming) van het personeel en met betrekking tot het verzekeren van een brede waaier aan competenties als lerarenopleider binnen het voltallige docentenkorps.

In het academiejaar 2011 – 2012 vond een herstructurering plaats aan de Hogeschool Gent. Sindsdien ressorteert de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs, samen met de andere onderwijsopleidingen, de opleiding gezondheidszorg en sociaal-agogisch werk binnen de faculteit Mens en Welzijn. Aan de opleiding zijn 8 vakgroepen verbonden. Deze werken over de verschillende opleidingen heen en worden voorgezeten door de vakgroepvoorzitter. Deze structuur van vakgroepen biedt een interessant perspectief op de uitwisseling van expertise. De opleiding wordt in zijn operationele beleidsuitvoering bijgestaan door 5 facultaire ondersteunende diensten: integrale kwaliteitszorg & onderwijsontwikkeling; internatio-

nalisering; personeel, financiën & infrastructuur; onderzoeksangelegenheden en tot slot studentenaangelegenheden.

In het academiejaar 2011 – 2012 waren er 268 studenten ingeschreven aan de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent. 118 van hen waren trajectstarters. Zoals algemeen in de opleiding kleuteronderwijs is er een onevenredige genderverdeling: slechts 5% van de ingeschreven studenten zijn mannelijk. Dit is vergelijkbaar met het Vlaams gemiddelde. Wat de instroom betreft, komt het merendeel van de studenten uit het ASO en TSO. Dit is respectievelijk 24% en 53% voor de academiejaren 2010 – 2011 en 2011 – 2012. 12% kwam in die periode uit het BSO. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat het grootste percentage studiestakers zich binnen de instroomcohort van het BSO bevindt: 41% voor de periode 2010 – 2012. ASO en TSO zijn respectievelijk goed voor 18 en 21%. Indien blijkt dat een student in zijn eerste jaar niet slaagt, wordt de student gecontacteerd door de opleiding. Indien de student dit wenst, wordt er gekeken of hij/zij een aangepast traject kan volgen, begeleiding nodig heeft of eventueel moet heroriënteren. Ook een student die slaagt wordt gecontacteerd en proficiat gewenst. De commissie waardeert deze proactieve en positieve manier van werken.

De commissie oordeelt op basis van de gesprekken met de studenten en de alumni dat de opleiding met het voorliggende programma studeerbaar is. De werklust is, zoals blijkt uit het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken, draaglijk. Alhoewel de opleiding met verscheidene stages werkt (2 in het 1ste jaar, 3 in het 2de en 3de jaar), zorgt dit niet voor problemen. Indien er zich problemen voordoen met betrekking tot de studielast of studeerbaarheid, dan vinden de studenten vlot hun weg naar een oplossing. Dit kan gebeuren via de geijkte kanalen zoals de ondersteunende diensten of via rechtstreeks contact met betrokken docenten. De toegankelijkheid van docenten en diensten wordt door de commissie als een sterkte beschouwd. De opleiding bewaakt de studeerbaarheid via studietijdmeting, bevragingen van opleidingsonderdelen en peer reviews. Hierin nemen lesgevers in groep de inhoudelijke samenhang en lay-out van elkaars syllabi, taken en opdrachten onder de loep.

Deze peer reviews zijn onderdeel van het interne kwaliteitszorgsysteem van de opleiding. Het systeem werd gefaciliteerd door de centrale cel. Deze peer-reviews worden doorheen het jaar binnen de vakgroepen (die opleiding overschrijdend werken binnen de faculteit Mens en Welzijn), georganiseerd. De commissie is van mening dat dit systeem een goed instrument

is en wordt hierin bijgetreden door de docenten. Toch dient men dit niet te beperken tot de vormelijke aspecten van examens en syllabi. Aandacht voor het inhoudelijke wordt door de commissie naar voren geschoven als een werkpunt en ze raadt de opleiding aan om aangaande deze inhoudelijke kwaliteitsbewaking zelf meer initiatief te nemen of eventueel ondersteuning te vragen aan het centrale niveau. Het is tevens opmerkelijk hoe vlot en goed de interactie tussen de centrale facultaire diensten en de opleiding verloopt. Dit heeft niet enkel betrekking op kwaliteitszorg maar ook op ondersteuning in het algemeen: begeleiding van studenten, stagecoördinatie, ombudspersoon,... De goede wisselwerking tussen een top-down en bottom-up approach wordt als positief en ontlastend ervaren door de docenten en ondersteunende functies.

De verbeterpunten die de visitatiecommissie in 2007 naar voren heeft geschoven, worden door de opleiding jaarlijks herbekeken en eventueel opgenomen in het "jaaractieplan (JAP)". De commissie merkt op dat dit jaaractieplan behoorlijk uitgebreid en diepgaand is. Ze is van mening dat een goede prioritering noodzakelijk is. De verbeterpunten zijn opgedeeld in haalbare verbeteracties en toevertrouwd aan verschillende werkgroepen. Een voorbeeld van een verbeterpunt was het werken met ontwikkelingsdoelstellingen. De opleiding is hiermee aan de slag gegaan en het resultaat zal te zien zijn in het nieuwe curriculum. De commissie apprecieert de opvolging van de werkpunten en ziet dat de opleiding aangeeft wat ze wil verbeteren. Wat er allemaal bereikt is in de periode tussen de twee visitaties, is onduidelijk. Het zelfevaluatie-rapport maakt hier geen melding van en dit wordt door de commissie betreurd.

De lerarenopleidingen van de Hogeschool Gent zijn gevestigd op de campus Ledeganck. Hier volgen de studenten hun lessen, al wordt er uitgeweken naar een andere locatie indien de groepen te groot zijn. Dit gebeurt enkel in het eerste jaar aangezien de groepen kleiner worden in de daaropvolgende jaren. Uit de gesprekken bleek dat noch de huidige studenten, noch de alumni klachten hadden over de grootte van de groepen of de omkadering. In tegendeel: de opleiding werd geprezen voor zijn laagdrempeligheid, toegankelijkheid van het personeel en de sociale en huiselijk sfeer. De commissie erkent dit als een sterkte die bijdraagt aan een veilige leeromgeving waarin de student zichzelf kan ontplooiën. Met betrekking tot de infrastructuur is het aanwezige leercentrum de trots van de opleiding: het biedt de studenten een overvloed aan uiteenlopend materiaal. Tijdschriften, prentkaarten, boeken, lesmateriaal en digitale mediadragers zijn ruimschoots aanwezig en uitleenbaar. Er is eveneens in voldoende be-

schikbare werkruimte voorzien voor de studenten. Opmerkelijk is de aandacht die door het personeel van het leercentrum besteed wordt aan de promotie en ontsluiting van het centrum via nieuwe mediavormen zoals Pinterest. Aangezien er meer lerarenopleidingen op de campus gevestigd zijn, viel het de commissie op dat de vaklokalen een niet-doelgroep adequate inrichting hebben. Op geen enkel moment kreeg de commissie de indruk dat er op deze locatie toekomstige kleuterleraren worden opgeleid. Doorheen de opleiding wordt aandacht besteed aan de ICT kwaliteiten van de studenten. Er zijn voldoende PC's aanwezig en tijdens de colleges Media wordt de kennis aangescherpt. Het werkveld weet deze uitgebreide ICT kennis te appreciëren.

Internationalisering wordt door de opleiding breed benaderd. Het gaat niet enkel over studentenmobiliteit. Ook docentenmobiliteit en Internationalisation@home komen aan bod. De studenten gaven zelf aan dat ze ruimschoots voorzien worden van informatie met betrekking tot de mogelijkheden die studentenmobiliteit met zich meebrengt. Vanaf het eerste jaar worden studenten er attent op gemaakt en doorheen de jaren wordt dit verder opgevolgd. De studenten die thuis blijven, worden geprikkeld door Internationalisation@home activiteiten: internationaal didactisch materiaal, lesinhouden in een internationaal perspectief plaatsen en contact met buitenlandse studenten. De mobiliteit van docenten wordt vaak vastgehaakt aan het bestendigen of uitbouwen van partnerrelaties. Ook wordt er deelgenomen aan internationale projecten. De commissie merkt op dat er in brede zin rond internationalisering gewerkt wordt en moedigt dit verder aan.

De studenten lopen op acht verschillende momenten stage doorheen hun opleiding: twee keer in het eerste jaar en telkens drie keer in het tweede en derde jaar. In het derde jaar zijn de stages opgebouwd rond het thema zorg en culturele en onderwijskundige diversiteit. In het kader van deze thema's lopen alle studenten stage op een methodeschool en in een multiculturele context. Er zijn voldoende stageplaatsen en dit wordt nauwgezet opgevolgd door de stagecoördinator. De stageplaatsen bevinden zich binnen het gemeenschapsonderwijs en het OVSG. Het is voor studenten mogelijk om in andere netten stage te lopen, al dient dit door de student specifiek aangevraagd te worden. Doorheen de stages krijgen de studenten voldoende begeleiding in de vorm van lector- en mentor-coaches. De gesprekken met de alumni en studenten maken ook duidelijk dat studenten zonder enig probleem een andere coach kunnen aanvragen indien gewenst. De commissie vindt dit een goede zaak.

De opleiding heeft een eigen set van stagecompetenties ontwikkeld. Deze vertrekt vanuit de functionele gehelen en wordt aangevuld met een aantal eigen competenties. Deze set vormt de checklist voor de te behalen basiscompetenties. De alumni meldden dat de evaluatie van het functioneren gebeurt met behulp van deze functionele gehelen en dat deze competenties in de eerste stage uitgelegd werden. Toch merkt de commissie op dat deze elementen niet terugkomen in de stagereflecties van de studenten die ze heeft kunnen inzien. De reflecties blijven vaak praktijk gericht en beperken zich tot het beschrijven van een probleemsituatie. Er wordt in deze gevallen geen verband gelegd met de aangeboden theoretische kennis/kaders of met de functionele gehelen. De reflectie gebeurt op het momentane gedrag. De commissie betreurt dan ook deze gemiste kans. Hoewel het werkveld de kritische zelfblik van de studenten als een positief punt benoemt, betreurt de commissie het gebrek aan diepgang in de reflectie. De commissie stelt zich vragen bij de complexiteit van de set van stagecompetenties en de praktische hanteerbaarheid. De opbouw, organisatie en begeleiding van de stage is volgens de commissie een sterkte van de opleiding. Tot slot stelde de commissie vast dat de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining op 48 studiepunten begroot wordt: de basisstage (12 SP, jaar 1), de observatiestage (3 SP, jaar 1), de uitdiepingsstage (13 SP, jaar 2), de keuzestage (3 SP, jaar 3), de stage in de methodeschool (7 SP, jaar 3), de stage in de multiculturele school (7 SP, jaar 3) en de administratieve stage (3 SP, jaar 3). De opleiding voldoet hiermee aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding¹.

De bachelorproef aan de opleiding vertrekt vanuit een probleemgerichte vraagstelling vanuit de kleuterpraktijk. De opleiding kiest ervoor om in het kader van diversiteit de bachelorproef in groepsverband uit te werken. Beide punten ziet de commissie als een belangrijk element in de ontwikkeling van de studenten. Hoewel het opzet van de bachelorproef sterk is, moet de opleiding streven naar hogere eisen en meer inhoudelijke diepgang. Het theoretisch gedeelte mag uitgebreider en het gebruikte bronnenmateriaal mag meer divers. De commissie is van oordeel dat de bachelorproef potentieel heeft en dat de mogelijkheden die hier liggen in het kader van de te realiseren functionele gehelen, beter benut kunnen worden zodat de bachelorproef wel degelijk beantwoordt aan het vereiste kwalificatieniveau 6. Samenhangend met de bachelorproef is er de leerlijn onderzoek. Deze is gericht op functioneel geheel vijf: *De leraar als innovator en onderzoeker*. Dit is

1 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

een recente keuze van de opleiding en de commissie waardeert de inspanning. De resultaten zijn nog niet zichtbaar in de praktijk. Als aanbeveling geeft de visitatiecommissie de raad om de leerlijn als opmaat te hanteren voor de bachelorproef.

Tijdens de lessen wordt er gebruik gemaakt van een grote variatie aan werkvormen: hoorcolleges, groepswerk, werkcolleges, zelfstandig werk en excursies zijn de meest voorkomende. Kennisoverdracht gebeurt vooral in de vorm van hoorcolleges. Voor de verschillende opleidingsonderdelen wordt in syllabi voorzien of gebruik gemaakt van handboeken. In de syllabi worden de te behalen doelstellingen vermeld per hoofdstuk. Voor het beschikbaar stellen van sommige syllabi maakt de opleiding gebruik van de online leeromgeving Chamilo. Met betrekking tot de gedrukte syllabi merken de studenten op dat de beschikbaarheid een probleem vormt. Het viel de commissie op dat de syllabi weinig diepgang vertonen. Enkele syllabi, zoals die van lichamelijke opvoeding, zijn niet meer helemaal up to date. Alhoewel de opleiding aangeeft dat het studiemateriaal op regelmatige basis geactualiseerd of doorgelicht wordt onder andere met behulp van peer reviews, is en blijft dit volgens de commissie een belangrijk aandachtspunt.

Samengevat wordt de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Hogeschool Gent gekenmerkt door zijn praktische insteek. Dit is terug te vinden in het opzet van de stage en de bachelorproef en de aandacht voor werk/praktijk situaties in de lesomgeving. Dit wordt door het werkveld en de alumni als positief ervaren. De visitatiecommissie is echter bezorgd over een aantal elementen van de opleiding. In eerste instantie betreft het de ontoereikende inhoudelijke diepgang en theoretische onderbouwing van de opleiding. De commissie is van mening dat de opbouw van het programma niet helder is en de onderlinge afstemming tussen de vakken beter kan. Syllabi blijven oppervlakkig en maken te weinig gebruik van bronnen. De inhoudelijke tekortkomingen en beperkte diepgang van sommige opleidingsonderdelen hypothekeert de kennisbasis van studenten. De peer reviews (docenten) focussen zich vooral op vormelijke aspecten en minder op de inhoud. De leerlijn onderzoek is te beknopt ingevuld en verwijst vooral naar praktijkervaring. Ook met betrekking tot de bachelorproef is de theoretische achtergrond te beperkt. De invulling van een belangrijk onderdeel van de stage – de reflecties – is beperkt en ook hier weer oppervlakkig praktijkgericht. Er liggen kansen op dit vlak en de commissie acht het noodzakelijk dat de opleiding hier op korte termijn aan werkt om het algemeen niveau van de opleiding te versterken.

De commissie is dan ook van mening dat er onvoldoende sprake is van een samenhangende leeromgeving die de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te behalen. Om deze redenen is de visitatiecommissie van oordeel dat de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent niet voldoet aan de kwaliteitsvereisten zoals omschreven bij GKW 2. Ze beoordeelt GKW 2 dan ook als onvoldoende.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de Hogeschool Gent als voldoende.

In het zelfevaluatie-rapport vermeldt de opleiding dat ze competentiegericht werkt en de evaluatie zodoende afstemt op de realiteit. Dat doet ze door haar evaluatie te richten op het functioneren in een authentieke context. Daarnaast zorgt de opleiding ook voor een studentgecentreerde evaluatie. Hoewel er nog enkele andere aanvullingen gemaakt worden in dit rapport, heeft de commissie geen uitgeschreven visie over het toetsen en evalueren binnen de opleiding gezien. Uit de gesprekken, het zelfevaluatie-rapport en de ingekeken documenten blijkt dat er een aanzet tot toetsbeleid is. Dit draait voornamelijk om de WALDEI-tabel, peer review en overleg. In het kader van de curriculumhervorming zal de leerresultaatlijnverantwoordelijke de coherentie en afstemming bewaken tussen evaluatievormen en doelstellingen.

Met behulp van de WALDEI-tabel die de opleiding ontwikkelde, toetst de opleiding of alle leerresultaten – dewelke gelijk zijn aan de functionele gehelen in deze opleiding – geëvalueerd worden binnen de verschillende opleidingsonderdelen. De WALDEI-tabel is volgens de commissie eerder een inventarisatie van wat docenten zeggen te evalueren dan dat het een gevalideerde garantie is van een effectieve en coherente toetsing van de leerresultaten. Voor de evaluatie van de stage maakt de opleiding gebruik van haar eigen set van ontwikkelde stagecompetenties. Deze werden al eerder beschreven in GKW 1. Het consequent gebruik hiervan wordt door de commissie als positief bevonden. Op basis van de WALDEI-tabel kan de commissie oordelen dat alle leerresultaten getoetst worden. Het beoordelingskader is volgens de commissie te beperkt om de inhoudelijke diepgang te toetsen. De commissie beveelt de opleiding aan om een meer gezamenlijk denkkader of beoordelingskader te ontwikkelen met minder formele punten en meer inhoudelijke criteria. Op deze manier kan de opleiding de inhoudelijke diepgang verzekeren en meer focussen op de te

behalen competenties. Een duidelijke beschrijving van wat de opleiding verstaat onder de te toetsen begrippen dient zich ook aan.

De opleiding hanteert een diverse reeks van competentiegericht, formatief en summatief evaluatievormen voor de verschillende opleidingsonderdelen: schriftelijke examens met open, gesloten en meerkeuze vragen, mondelinge examens, presentaties, projecten en opdrachten. Doorheen het academiejaar wordt er regelmatig gebruik gemaakt van groepswerk. Dit kadert binnen de uitwerking van de programmalijn diversiteit. Bij de keuze van de examenvormen wordt er rekening gehouden met de beheersingsniveaus. Tijdens de examens wordt er niet enkel naar kennisbeheersing gepolst, maar ook of deze kennis toegepast kan worden. Dit laatste gebeurt met behulp van praktijkgerichte vragen of casussen. De commissie waardeert deze brede aanpak. Uit de gesprekken kwam tevens naar voren dat de evaluatieverwachtingen bekend zijn bij de studenten. Tijdens de lessen worden er voorbeeldvragen besproken en opgelost. De mogelijkheid om proefexamens af te leggen is beperkt.

Zoals eerder aangegeven, gebeurt de evaluatie van de stage aan de hand van de eigen set van stagecompetenties. Op basis van een evaluatiegesprek tussen de mentor (van de ontvangende instelling), de lector coach (begeleider van de hogeschool) en de student komt men tot een evaluatie. Deze evaluatie wordt door de verantwoordelijke lesgever gebruikt om een cijfer te geven. Na hun stage krijgen de studenten persoonlijke feedback op de evaluatie maar nu aangevuld met werk- en begeleidingspunten. Hieraan moeten de studenten werken voordat ze aan de volgende stages beginnen. Op deze manier wordt er een soort van individueel traject opgebouwd. Zoals in GKW 2 al aangehaald werd, vormen de reflecties een belangrijk onderdeel van de stage. Deze mogen volgens de commissie meer aangestuurd worden en gericht zijn op de einddoelstellingen.

De te behalen eindcompetenties worden in mindere mate getoetst in de bachelorproef. Deze proef is tevens een resultaat van groepswerk. Bij de beschrijving van de tweede generieke kwaliteitswaarborg is al aangehaald dat er veel onbenut potentieel aanwezig is bij de bachelorproef. Zo ook bij de evaluatie ervan. Het is momenteel het minst geëigend instrument om competenties te toetsen. Bijna alle opleidingsspecifieke leerresultaten zouden in deze evaluatie aan bod kunnen komen. Helaas verzeilt de opleiding vooral in formele beoordelingscriteria. In eerste instantie is er de procesevaluatie. Deze telt voor 20% en is gebaseerd op de tussentijdse evaluatie van de student samen met de docent. Deze 20% wordt aangevuld met een produc-

tevaluatie (60%) en een evaluatie van de presentatie (20%). Beide laatste cijfers zijn groeps cijfers. De commissie erkent het nut van het groepsgebeuren en vindt dit een interessante insteek. Toch twijfelt ze of de evaluatie hiervan het mogelijk maakt de individuele competenties te toetsen.

De borging van de kwaliteit van de evaluatievormen rust in grote mate op systematische bevragingen van studenten, peer reviews en onderling overleg van teams van lesgevers over modeltrajecten, expertisedomeinen en opleidingsonderdelen heen. De commissie is van mening dat dit systeem voldoende is. Elke examenzittijd worden de verbeter sleutels onderworpen aan een peer review. Als advies wilt de commissie meegeven dat de peer review ook toegepast kan worden op de ingevulde kopijen. Deze inhoudelijke screening zou de betrouwbaarheid van de beoordeling en toetsing in het algemeen verbeteren.

Tijdens de gesprekken met het werkveld werd een positief beeld geschetst over de inzetbaarheid van de afgestudeerden. Ook de alumni zelf waren tevreden over hun inzetbaarheid. Studenten van de opleiding kleuteronderwijs zijn zich bewust van hun doelstellingen en kunnen deze omzetten naar de praktijk. Ze zijn sociaal, sterk in het samenwerken en worden gekenmerkt door een groeiende verantwoordelijkheidszin. De kritische ingesteldheid is een element dat door beide gesprekspartners ook als positief wordt ervaren.

Toch zijn er een aantal werkpunten. Het toetsbeleid dient verder uitgewerkt te worden. Het beoordelingskader en de beoordeling van de bachelorproef dient herbekeken te worden. De stagebeoordeling en specifiek de diepgang van reflecties verdient extra aandacht.

De commissie is van mening dat de opleiding volwaardige kleuteronderwijzers aflevert die een voldoende beeld hebben van hoe het er in de praktijk aan toe gaat. De opleiding beschikt over een systeem van beoordeling, toetsing en examinering maar ontbreekt de nodige onderbouwing. De beoogde leerresultaten worden nipt behaald. Aangezien de inzetbaarheid van de afgestudeerden in orde blijkt te zijn beoordeelt de commissie deze GKW als formeel voldoende.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	O
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als onvoldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Hogeschool Gent, conform de beslisregels, voldoende met beperkte geldigheidsduur.

De commissie heeft met genoegen kennis genomen van de door de opleiding ondernomen verbeteracties sinds het bezoek.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Werk een opleidingsspecifieke visie uit waarmee de opleiding zich ook in haar leerresultaten kan profileren.
- Zet verder in op de curriculumhervorming en geef deze hervorming ruim de tijd om te consolideren.
- Besteed aandacht aan een koppeling met de opleidingsvisie, helderheid en transparantie bij het uitwerken van de opleidingsspecifieke leerresultaten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Een meer transparant beleid met betrekking tot de opbouw van het programma is een noodzaak.
- Maak werk van de transparantie van de ateliers zodat studenten weten wat hieronder valt.
- Streef naar een betere afstemming tussen de vakken onderling.
- Zorg voor meer diepgang van de inhoudelijke opleidingsonderdelen.
- Maak werk van inhoudelijke kwaliteitsbewaking en neem zelf meer initiatief of vraag eventueel ondersteuning aan het centrale niveau.
- Een goede prioritering van het jaaractieplan is noodzakelijk.
- Voorzie de vaklokalen van een doelgroep adequate inrichting.
- De reflecties dienen verder uitgewerkt te worden en gekoppeld te worden aan theoretische kaders.
- Streef naar hogere eisen en meer inhoudelijke diepgang bij de bachelorproef. Het theoretisch gedeelte mag uitgebreider en het gebruikte bronnenmateriaal mag meer divers.
- Hanteer de onderzoeksleerlijn als opmaat voor de bachelorproef.
- Blijf aandacht besteden aan de diepgang en actualisering van de syllabi.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Ontwikkel een meer gezamenlijk denkkader of beoordelingskader met minder vormelijke punten en meer inhoudelijke criteria. Op deze manier kan de opleiding de inhoudelijke diepgang verzekeren en meer focussen op de te behalen competenties.
- Maak een duidelijke beschrijving van wat de opleiding verstaat onder de te toetsen begrippen.
- Maak van de bachelorproef een meer geëigend instrument om competenties te toetsen.

- Pas de peer review ook toe op de ingevulde examenkopijen. Deze inhoudelijke screening zou de betrouwbaarheid van de beoordeling en toetsing in het algemeen verbeteren.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL LEUVEN

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs **Katholieke Hogeschool Leuven**

Op 4 en 5 december 2013 werd de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Katholieke Hogeschool Leuven, in het kader van een onderwijs-visitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professionele bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Katholieke Hogeschool Leuven biedt een modeltraject van 180 studiepunten aan en eveneens een traject voor werkstudenten (Blended-traject) van 180 studiepunten. De lerarenopleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs is ingebed in het departement Lerarenopleiding van de KHLeuven. De opleiding heeft twee verschillende locaties: één in Diest en één in Heverlee (Leuven). Het blended traject wordt enkel aangeboden in Heverlee.

De opleiding vertrekt vanuit een opleidingsvisie op goed kleuteronderwijs en voegt deze accenten toe aan haar opleidingsspecifieke leerresultaten. Deze te bereiken opleidingsspecifieke leerresultaten krijgen vorm in een competentiematrix die opgebouwd is rond vier verantwoordelijkheden: functioneren in een klasgroep, samen school maken, onderwijs ontwikkelen, en kwaliteit bewaken. Binnen deze verantwoordelijkheden on-

derscheidt de opleiding tien rollen waarbinnen de student aan 33 competenties werkt. Elk van deze competentie wordt op zijn beurt vertaald in gedragsindicatoren.

Op 1 februari 2013 telde de opleiding 445 studenten.

Programma

De opleiding kiest voor een tweedelig programma voor het eerste en tweede jaar: algemene lerarencompetenties en (beroeps)specifieke competenties. In het gedeelte algemene lerarencompetentie werkt de student aan de algemene beroepscompetenties in verschillende opleidingsonderdelen. Het specifieke gedeelte focust op de beroepsspecifieke competenties en wordt uitgewerkt in thematische modules en een praktijkcomponent (stage). In het derde jaar wordt de opdeling opgeheven en wordt er van de studenten verwacht aan beide competenties tegelijkertijd te werken en ze te integreren. De opleiding kiest ervoor om thematisch-modulair te werken in plaats van vakgericht.

In opleidingsfase 1 ligt de focus op het verkennen van het werkveld, de basisschool, het leraarschap, de kleuter en zijn spelen en het kleuteronderwijs. Opleidingsfase 2 staat in het teken van verdieping. Er wordt dieper ingegaan op het individuele kind en zijn of haar onderwijs. De studenten in het derde opleidingsjaar krijgen de mogelijkheid om te verbreden en zijn of haar competenties uit te breiden rond enkele thema's. De opbouw van de stages volgt dezelfde lijn als deze van de opleidingsfases. De stages staan in eerste instantie in het teken van verkennen (semester 1), gevolgd door verdieping (semester 2, 3, 4) verbreding (semester 5) en afstuderen/integreren (semester 6). De totale stagecomponent is begroot op 46 studiepunten. Elke stageperiode is tevens gekoppeld aan een thematische module.

Sinds het academiejaar 2013 – 2014 vormt de bachelorproef het sluitstuk van de opleiding. Met deze proef dienen de studenten aan te tonen dat ze alle competenties beheersen, kunnen functioneren in de klas als partner van het kind, erin slagen om samen school te maken en de nodige competenties verworven hebben om de kwaliteit van het eigen onderwijs te bewaken via o.a. onderzoek en ontwikkeling. Deze laatste drie kerncompetenties worden elk apart uitgewerkt in respectievelijk bachelorproef 1, 2 en 3. Samen vormt deze bachelorproef een geheel van 21 studiepunten.

Heet gehanteerde cursusmateriaal op beide locaties is in orde en recent.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Op het einde van elk semester is er een examenperiode waarin de studenten examens afleggen over de opleidingsonderdelen van het betreffende semester. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zittijd) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zittijd).

Centraal in het toetsbeleid van de opleiding staan validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Deze elementen worden volgens de commissie bereikt op basis van een interne kwaliteitscultuur en brede communicatie naar de studenten. Met behulp van dit toetsbeleid slaagt de opleiding erin competentiegericht te toetsen. Om de beoogde opleidingsspecifieke competenties te toetsen, hanteert de opleiding verschillende evaluatievormen zoals presentaties, examens, stagereflecties, portfolio enzovoort. Aangezien de opleiding een modulair programma heeft, stelt ze dat de evaluatie geïntegreerd gebeurt. De commissie stelt vast dat in de praktijk de vakinhouden naast elkaar getoetst worden binnen éénzelfde moduletoets.

De evaluatie van de stage gebeurt aan de hand van een syntheseformulier en met betrokkenheid van verschillende actoren. De beoordeling van de bachelorproef gebeurt aan de hand van een driehoeksgesprek en een competentiegericht interview. Aan de hand van het syntheseformulier en met behulp van het driehoeksgesprek worden studenten bij beide afsluitende proeven van feedback voorzien.

Begeleiding en ondersteuning

De opleiding wil de studenten begeleiding op maat aanbieden om ze zo te ondersteunen in hun groei naar zelfsturing en professionaliteit. Eerst en vooral is er grote aandacht en zorg voor de studenten. Daarnaast situeert de ondersteuning zich op verschillende niveaus. Op departementaal niveau is er een studie- en studentendienst die op beide locaties aanwezig is en waar studenten terecht kunnen. Op het niveau van de opleiding ondersteunen studieadviseurs en studietrajectbegeleiders de nieuwe studenten of kunnen ze een beroep doen op de BaKo-coördinator, studie- en studentenbegeleiding of op derdejaarsstudenten die functioneren als “tutors”. Vakinhoudelijk wordt in ondersteuning voorzien via studiemateriaal en door de lector tijdens de contacturen.

Zoals eerder aangegeven is de opleiding op twee locaties gevestigd. Elke vestiging heeft eveneens twee campussen. De afstanden tussen de vesti-

gingen en afstanden tussen de campussen worden door de studenten en docenten zelf al aangegeven als ongemakkelijk en tijdrovend. Met betrekking tot de voorzieningen zijn deze in Diest minder uitgebreid dan deze in Heverlee. Op beide locaties is er echter een mediatheek met voldoende beschikbaar materiaal, zijn er vaklokalen, een sportzaal en voldoende ICT-voorzieningen. Indien studenten materiaal van een andere locatie nodig hebben, kan dit aangevraagd worden.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het werkveld is tevreden over de inzetbaarheid van de studenten uit beide opleidingslocaties. Met name hun innovatieve en onderzoekende houding wordt als een pluspunt gezien. In enkele gevallen gaven vertegenwoordigers van het werkveld aan dat de alumni een opmerkelijke meerwaarde bleken te zijn voor hun instelling. De alumni geven eveneens aan dat ze tevreden zijn over de opleiding en dat ze een goede basis hebben opgebouwd doorheen hun studietijd.

Het volledige rapport van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Katholieke Hogeschool Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de KHLeuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 4 en 5 december 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het stu-

diemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

De bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs is ingebed in het departement Lerarenopleiding van de KHLeuven. De opleiding heeft twee verschillende locaties: één in Diest en één in Heverlee (Leuven). In Diest kunnen studenten intekenen voor de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuter- en lager onderwijs. In Heverlee is er daarbovenop nog de opleiding bachelor in het onderwijs: Secundair Onderwijs.

De opleiding wordt in twee verschillende trajecten aangeboden; voor elk traject zijn er twee verkorte trajecten mogelijk. In eerste instantie is er het modeltraject (dagonderwijs) met de mogelijkheid om 60, 120 of 180 studiepunten op te nemen. Het blended traject spitst zich toe op “volwassen” studenten en is eerder een combinatie van dag-, avond-, en afstands-onderwijs. In het academiejaar 2010 -2011 werd hiermee gestart. Ook hier kan men kiezen voor 60, 120 of 180 studiepunten. Dit blended traject wordt echter enkel aangeboden in Heverlee.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de KHLeuven als goed.

Krachtens het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo heeft ook de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de KHLeuven meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding kleuteronderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012 – 2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch ingeschaald in de Vlaamse kwa-

lificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraar zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van verdere profilering of differentiëring van de opleidingen, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

De opleiding kiest ervoor om de basiscompetenties en de domeinspecifieke leerresultaten als eerste bron van informatie te gebruiken voor haar opleidingsprofiel. Ze voegt er eigen accenten aan toe die ingegeven zijn door de opleidingsvisie op goed kleuteronderwijs. De te bereiken opleidingsspecifieke leerresultaten worden vorm gegeven in een competentiematrix die opgebouwd is rond vier verantwoordelijkheden: functioneren in een klasgroep, samen school maken, onderwijs ontwikkelen en kwaliteit bewaken. Binnen deze verantwoordelijkheden onderscheidt de opleiding tien rollen waarbinnen de student aan 33 competenties werkt. Elke competentie wordt vertaald in gedragsindicatoren die observeerbaar en evalueerbaar zijn en die tevens de groei in competentiebeheersing zichtbaar maken. Deze matrix vindt zijn oorsprong in de verbeteracties als antwoord op de visitatie van de opleiding in 2007. Op basis van de aanbevelingen, de basiscompetenties, de Vlaamse Kwalificatiestructuur en internationale bronnen groeide deze matrix uit tot wat het nu is.

In het zelfevaluatie rapport beschrijft de opleiding de overeenkomst tussen de domeinspecifieke leerresultaten en de eigen competentiematrix. Alhoewel ze aangeeft dat de competenties grotendeels aan de domeinspecifieke leerresultaten gekoppeld worden maar dat er geen exacte match is, is de visitatiecommissie van mening dat alle DLR's ruim voldoende aan bod komen in deze competentiematrix, al dan niet in een gesplitste vorm. In de competentiematrix kan de commissie hoge verwachtingen aflezen ten opzichte van de studenten die in dezelfde lijn liggen als deze van de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Uit de gesprekken en na het inkijken van de beschikbare documenten, heeft de commissie kunnen besluiten dat het werkveld input heeft kunnen leveren voor deze competentiematrix. Het werkveld gaf aan dat ze deze matrix kent en er tevreden over is. Sommigen gaven zelfs aan dat ze de matrix gebruiken binnen hun eigen dagelijkse werking in het kader van professionalisering. De visitatiecommissie weet

het gebruik van internationale bronnen zoals de OECD publicatie “Starting Strong” te waarderen als extra aanvulling op de eigen visie. Deze visie, zoals twee paragrafen verder beschreven, baseert zich eveneens op enkele internationale modellen. De commissie is dan ook van mening dat dit kader aansluit bij de eisen van het vakgebied vanuit nationaal en internationaal perspectief. De onderzoekende houding van de docenten op het vlak van uitdagingen binnen het kleuteronderwijs draagt bij tot een verhoogde bewustwording van deze eisen.

Ook de studenten gaven te kennen dat ze de door de opleiding gehanteerde matrix kennen en gebruiken. De visitatiecommissie besluit dat het een breed gekend en gedragen kader is dat geadopteerd wordt door het werkveld. Er is nagedacht over de gedragsindicatoren en de aandacht die besteed wordt aan de graduele opbouw hiervan is zeker een pluspunt. Deze matrix biedt stabiliteit aan de opleiding, maar laat tegelijkertijd ruimte voor de nodige dynamiek. Daarnaast slaagt de opleiding erin de competentiematrix toegankelijk en herkenbaar te maken dankzij de creatieve manier waarop de matrix werd vormgegeven. Toch formuleert de commissie graag een aanbeveling. De opleiding dient erover te waken dat alle 33 competenties bijdragen tot het behalen van niveau 6. Het risico bestaat dat door het opdelen van de DLR's de vooropgestelde leerresultaten hun oorspronkelijke betekenis verliezen. Tot slot is de opleiding er wel in geslaagd om een goed ontwikkeld en gestructureerd competentiekader te creëren dat duidelijk ondersteund wordt door een uitgewerkte en heldere visie op het kleuteronderwijs en op het leraarschap.

Deze visies staan uitgeschreven in het zelfevaluatie rapport. Centraal in de visie op goed kleuteronderwijs staat de ontwikkeling en het leerproces van het jonge kind. Dit proces wordt opgevat vanuit vier kenmerken: spelonderwijs, geïntegreerd/holistisch/breed, actief experimenterend en thematisch. Deze kenmerken vormen tevens de leidraad bij het ondersteunen van dit leren en ontwikkelen bij de jonge kinderen. Daarnaast laat de opleiding zich ook nog inspireren door enkele andere visies of concepten zoals het ontwikkelings- en ervaringsgericht onderwijs, de Reggio-Emiliabenedering, HighScope en Te Whariki. De opleiding wil erin slagen om kleuterleraren op te leiden die competent zijn in het ondersteunen van het leren en ontwikkelen van jonge kinderen.

Met betrekking tot de visie op de leraar kleuteronderwijs baseert de opleiding zich ook op vier pijlers. Deze liggen in de lijn van de onderwijsvisie van de KHLeuven op een competentie ontwikkelende opleiding. Emanci-

patorisch, holistisch, coöperatief en analytisch: dat is waar de opleiding voor staat.

- Emancipatorisch: de student wordt gestimuleerd tot en begeleid naar zelfsturing.
- Holistisch: het stimuleren van de brede ontwikkeling van de toekomstige leraar.
- Coöperatief: maximale coöperatie van de opleiding met interne (studenten, docenten,...) en externe (werkveld, internationaal) partners.
- Analytisch: de opleiding zet in op een kritische, onderzoekende, objectiverende en oplossingsgerichte houding van toekomstig leraren

Tot slot hecht de opleiding belang aan het principe van “walk the talk”. De visitatiecommissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding gebruik maakt van een weldoordachte visie. Uit de ingekeken documenten en de gesprekken met studenten, docenten en opleidingsverantwoordelijken kan de commissie eenduidig GKW 1 als goed beoordelen. Ze kon eveneens geen verschillen tussen het blended en het modeltraject waarnemen. Beide trajecten krijgen eenzelfde score. Hetzelfde geldt voor beide locaties.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de KHLeuven als goed.

Het didactisch concept van de opleiding met zijn vier pijlers en het walk the talk principe, is naar aanvoelen van de commissie een sterk voorbeeld van voorafbeeldend onderwijs. De competentiematrix steunt op de vier pijlers en geeft zo mee het didactisch concept vorm. Het geheel is een sterke structuur die consequent wordt toegepast doorheen de opleiding. Dit weerspiegelt zich ook in het programma. De opleiding kiest namelijk voor een tweedelig programma voor het eerste en tweede jaar: algemene lerarencompetenties en (beroeps)specifieke competenties. In het gedeelte algemene lerarencompetenties werkt de student aan de algemene beroepscompetenties in opleidingsonderdelen rond “leraar worden”, “leraar als onderzoeker” en “leren en ontwikkelen”. Deze onderdelen lopen door in het tweede jaar. Het specifieke gedeelte focust op de beroepsspecifieke competenties en wordt uitgewerkt in thematische modules en een praktijkcomponent (stage). In het derde jaar wordt de opdeling opgeheven aangezien er van de studenten verwacht wordt aan beide competenties tegelijkertijd te werken en ze te integreren.

Zoals aangegeven kiest de opleiding ervoor om thematisch – modulair – te werken in plaats van vakgericht. Dit blijkt een overwogen keuze te zijn. Zoals de opleiding zelf aanhaalt in het zelfevaluatie rapport, streeft de opleiding in eerste instantie naar een één-op-één relatie tussen competenties, doelen en inhouden binnen elk opleidingsonderdeel. Ten tweede worden leerinhouden vanuit verschillende vakgebieden geclusterd aansluitend bij de kernopdrachten van de erbij horende stageperiode. In opleidingsfase 1 ligt de focus op het verkennen van het werkveld, de basisschool, het leraarschap, de kleuter en zijn spelen en het kleuteronderwijs. Opleidingsfase 2 staat in het teken van verdieping. Er wordt dieper ingegaan op het individuele kind en zijn of haar onderwijs. De studenten in het derde opleidingsjaar krijgen de mogelijkheid om te verbreden en zijn of haar competenties uit te breiden rond enkele thema's. De opbouw van de stages volgt dezelfde lijn als deze van de opleidingsfases. Er wordt dieper ingegaan op de stages verder in het rapport.

De visitatiecommissie is van oordeel dat de keuze voor dit programma en zijn modules een weloverwogen keuze is die aansluit bij de praktijkgerichte visie van de opleiding. Er wordt consequent ingezet op de opbouw rond thema's en de modules zijn inhoudelijk goed gekozen. Daarnaast is de commissie van mening dat het programma goed is opgebouwd. Dit alles zorgt voor een geïntegreerd opleidingsconcept en voor samenhang in de opleiding die ook duidelijk zichtbaar is voor de studenten en het werkveld. De commissie ziet de meerwaarde in van dit opleidingsconcept, al rezen er vragen met betrekking tot de flexibiliteit van het systeem. Een aanpassing of verschuiving in een moduleonderdeel kan leiden tot grote verschuivingen in de module als geheel. De tweede moeilijkheid die de commissie ziet, is de spreiding voor studenten i.e. flexibilisering van het traject indien ze niet slagen voor één opleidingsonderdeel. De opleiding geeft zelf aan dat er een spanning zit op de mate waarin men in de diepte kan gaan binnen een vakconcept enerzijds, en de geïntegreerde benadering door het opzet van de modulaire geïntegreerde aanpak anderzijds. Volgens de commissie hoeft er niet noodzakelijk een spanning te zijn. Men zou ook in de eerste module vooral de nadruk op de vakconcepten kunnen leggen om die vervolgens te concretiseren via de geïntegreerde modules. Tot slot is de commissie wel van mening dat het duidelijke verband tussen de stage en de modules een meerwaarde is. Ook de studenten gaven aan dat ze de voorbereiding op hun praktijkstage binnen de bijhorende module als een pluspunt zien.

Met betrekking tot het programma van het blended traject, zijn de verschillen eerder klein. Enkele opleidingsonderdelen zijn verschoven naar een ander opleidingsjaar. Het grootste verschil heeft betrekking tot de stage en zal in die paragraaf verder besproken worden.

De opleiding telt in totaal (2012 - 2013) 2 opleidingshoofden zonder onderwijsopdracht (een voor Diest, een voor Heverlee), 34 (deeltijdse) lectoren en 7 (deeltijdse) praktijklectoren. In totaal betreft het 21 VTE voor 445 studenten of 1 VTE per 21 studenten. In Diest werken 16 lectoren, in Heverlee 20 en 5 lectoren doceren in beide opleidingslocaties. Uit de verplichte bijlagen bij het zelfevaluatie-rapport heeft de commissie kunnen besluiten dat de achtergrond van het docentencorps gekenmerkt wordt door een grote verscheidenheid. Iedereen heeft een masterdiploma en een lerarendiploma. Vijf lectoren haalden een doctoraatstitel. De keuze voor praktijklectoren vond de commissie een pluspunt. Vier van hen zijn nog steeds kleuterleraar en combineren hun functie in het werkveld met een opdracht in de opleiding. Dit kan begeleiding zijn op het vlak van stage, projectwerking, didactische ateliers enzovoort. De visitatiecommissie is tevens van mening dat de verschillende kwaliteiten van het corps goed ingezet worden.

De docenten worden in beide opleidingslocaties ingezet voor een brede waaier aan opdrachten. Zoals ze zelf aangeven, gaat dat van lesopdrachten tot stagebegeleiding en van onderzoeksprojecten tot de deelname aan werkgroepen. Van de docenten in Heverlee wordt eveneens verwacht dat ze zich engageren in beide trajecten. Het is de commissie opgevallen dat het participeren aan een veelheid van taken de betrokkenheid bij de opleiding bevordert en eveneens een breed draagvlak creëert voor ontwikkelingen binnen de opleiding. De programmakeuze voor modules heeft uiteraard ook zijn impact op de taakbelasting van de lectoren: extra onderling overleg is nodig om dit vlot te doen verlopen. Niettegenstaande deze werklust verhogende factor, is deze onderlinge interactie volgens de visitatiecommissie een meerwaarde voor het programma en de opleiding in het algemeen. Toch kan er niet naast de hoge werkdruk gekeken worden. De docenten en personen in de ondersteunende functies gaven dit meermaals aan tijdens de gesprekken. De commissie vreest dat ondanks de positieve effecten van de veelheid van bevoegdheden, de hoge werkdruk kan leiden tot een versnipperde aandacht en een verlies aan efficiëntie. Opmerkelijk is wel dat de opleiding er zich van bewust is dat een verhoging van het aantal personeelsleden niet de enige oplossing is om de werklust te verminderen. Er wordt ingezet op andere oplossingen en de visitatiecommissie prijst deze ingesteldheid. Ze wilt de opleiding aanbevelen om

deze inspanningen vol te houden en op die manier te blijven werken aan een vermindering van de werkdruk. Ondanks deze werkdruk heeft de visitatiecommissie vastgesteld dat er een grote betrokkenheid leeft onder het personeel. Als een team met een gedeelde visie zetten ze zich in voor de opleiding. Het walk the talk principe is een soort leidraad in hun handelen. Consequent proberen ze het goede voorbeeld te geven van wat volgens de opleiding een goede kleuterleraar is.

De opleiding investeert op haar beurt in het toekomstige en het aanwezige personeel. Nieuw personeel wordt aangenomen aan de hand van een "competentiegericht aanwervingsbeleid" zoals bepaald door de KHLeuven. De commissie kon vaststellen dat er in een goed uitgewerkte aanvangsbegeleiding voorzien is en dat de nieuwe werknemers er tevreden over zijn. Tijdens zijn of haar loopbaan is er ruimte voor functionerings- en evaluatiegesprekken die respectievelijk om het jaar en om de vijf jaar gevoerd worden. Tot slot is de opleiding zich goed bewust van de kwaliteiten van haar personeelsleden. Deze kwaliteiten zet ze in bij het professionaliseringsbeleid in de vorm van collegiale coaching. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen professionalisering binnenshuis en buitenshuis. Binnenshuis heeft betrekking op professionalisering binnen de opleiding (bijv. onderzoeksprojecten), binnen het departement (bijv. professionaliseringsdagen) of binnen de hogeschool (bijv. KHLeuven vormingsdag of KHLeuven-workshops). Professionalisering buitenshuis wordt vooral ingezet binnen de individuele professionaliseringstrajecten om zo via (inter)nationale fora te professionaliseren. De commissie is van mening dat de opleiding sterk inzet op haar personeel en dat ze er succesvol in slaagt om lerarenopleiders verder te professionaliseren.

Op 1 februari 2013 telde de opleiding 445 studenten. Het aantal studenten in Diest ligt iets lager dan het aantal in Leuven: respectievelijk 195 en 250. Van deze 250 zijn er 33 die het blended traject volgen. Net zoals in de rest van Vlaanderen is de verdeling tussen mannen en vrouwen onevenredig: 15 mannelijke studenten tegenover 430 vrouwelijke studenten. Ook de instroom volgt de Vlaamse tendens: meer dan 50% van de studenten heeft een TSO achtergrond (56% in Heverlee, 53,8% in Diest). Opmerkelijk is wel dat beide locaties een uitschieter hebben in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde. In Heverlee heeft 26,4% een ASO achtergrond ten opzichte van 11,8% in Diest en 19% in Vlaanderen. In Diest is het aantal studenten met een BSO achtergrond (31,8%) dan weer hoger dan in Heverlee (12%) en Vlaanderen (17,9%). De achtergrond van de groep studenten die met het blended traject starten, is redelijk divers. Ze kiezen vooral voor het traject van 180 studiepunten (20 van de 33).

Eén van de aspecten die in pijler 3 “coöperatief” aan bod komt, is het element studentenparticipatie. Studenten worden breed betrokken bij de opleiding. Ze zetelen mee in departementale overleggroepen en in opleidingsspecifieke werkgroepen. In beide vestigingen is er een tweemaandelijks overleg tussen studenten, twee lectoren en het opleidingshoofd. Deze studentenparticipatie is ingebouwd in het curriculum en studenten kunnen hiervoor opteren als onderdeel van hun opleiding. Het vervangt in elk opleidingsjaar een ander opleidingsonderdeel ter waarde van 3 studiepunten. De studenten worden door de opleiding begeleid in hun ontwikkeling. Het doel is om studenten kennis te laten maken met een participatief model en om hun algemene beroepscompetenties bij te schaven. Studenten van het blended traject kunnen vanaf dit academiejaar eveneens kiezen voor dit opleidingsonderdeel. Deze groep studenten wordt daarnaast tweemaaljaarlijkse bevestigd over de opleiding. De visitatiecommissie is van mening dat dit studentenparticipatieconcept een meerwaarde vormt voor de studenten en dat het naast een bijdrage aan pijler 3 eveneens bijdraagt tot zelfsturing, een belangrijk element van pijler 1: emancipatorisch.

Door zich stimulerend, coachend en flexibel op te stellen, hoopt de opleiding de studenten te motiveren om te groeien. Dit is de kerntaak van de opleiding in pijler 1. Als onderdeel hiervan wilt de opleiding de studenten begeleiding op maat aanbieden om ze zo te ondersteunen in hun groei naar zelfsturing en professionaliteit. De commissie heeft bij de studenten en de docenten kunnen vaststellen dat er grote aandacht en zorg is voor de studenten. De ondersteuning situeert zich op verschillende niveaus. De KHLeuven biedt een instapcursus “Taal” aan en een begeleidingsaanbod rond studievaardigheden. Op departementaal niveau is er een studie- en studentendienst die op beide locaties aanwezig is en waar studenten terecht kunnen. Op het niveau van de opleiding ondersteunen studieadviseurs en studietrajectbegeleiders de nieuwe studenten of kunnen ze een beroep doen op de BaKo-coördinator studie- en studentenbegeleiding of op derdejaarsstudenten die functioneren als “tutors”. Vakinhoudelijk wordt in ondersteuning voorzien via studiemateriaal en door de lector tijdens de contacturen. Met betrekking tot de stage kruipt veel tijd in de ondersteuning en de studietrajectbegeleider speelt hierin een belangrijke rol. Ze helpt de studenten met hun voorbereiding, gaat op bezoek tijdens de stage, formuleert feedback en beoordeelt hen. Tevens worden er in groep supervisiesessies voorzien om te reflecteren over de stage. Drie keer per jaar wordt er met de student individueel gereflecteerd over de voortgang. Naast deze studietrajectbegeleider speelt ook de klasmentor een rol in de ondersteuning.

Om het voor studenten van het blended traject mogelijk te maken optimaal deel te kunnen nemen aan de contactmomenten, worden deze geclusterd op één dag per de week. Dit heeft uiteraard zijn weerslag op de mogelijkheden tot persoonlijke begeleiding. De opleiding probeert dit op te lossen aan de hand van volgende middelen. Eerst en vooral is er de instroombegeleiding van deze studenten met de nodige aandacht voor de specifieke werk-studie situatie. Tijdens de eerste weken van het academiëjaar is er ICT permanentie en tijdens de rest van het jaar zijn er algemene permanentiemomenten door de algemene en modulecoördinator. Uiteraard is er ook studietrajectbegeleiding. Alhoewel er een grotere zelfstandigheid verwacht wordt, blijft de opleiding inzetten op ondersteuning van het leerproces. De student kan een beroep doen op lectoren en de modulecoördinator voor uitleg, of kan terugvallen op de materiële voorzieningen: moduleboeken, draaiboeken en de digitale leeromgeving Toledo. Daarnaast investeert de opleiding ook in digitale leermiddelen om het leerproces te ondersteunen. Extra oefeningen, videofragmenten, discussiefora,... De visitatiecommissie kan de extra investering voor blended studenten ten zeerste appreciëren. Het is voor de commissie duidelijk dat er rekening wordt gehouden met de individuele behoeften van de studenten. Ze vond het knap om te zien dat de toepassingen voor en de ervaringen van het blended traject ook hun effect hebben op het modeltraject. Deze wisselwerking kan de commissie enkel maar aanmoedigen.

De visitatiecommissie kan op basis van de ingekeken documenten en de gevoerde gesprekken vaststellen dat de begeleiding en ondersteuning van studenten duidelijk gebeurt vanuit deze emancipatorische pijler om de studenten inderdaad te stimuleren en ook om ze onafhankelijk te leren functioneren. Deze ondersteuning heeft zijn effect op de doorstroom en uitstroom. Het percentage afgestudeerden schommelt rond de 45% daar waar dit op Vlaams niveau eerder rond de 32% ligt. De commissie vindt het tenslotte een sterk punt dat de opleiding onderzoeksprojecten stimuleert om de eigen opleiding te versterken. Hieronder vallen eveneens projecten rond ondersteuning en begeleiding van studenten.

Het is voor de commissie duidelijk dat de opleiding aan de slag is gegaan met de aanbevelingen van de vorige visitatie. De aanbevelingen vormen onder andere de basis voor het zelfevaluatie rapport en zijn sinds 2007 verwerkt in verschillende acties of onderzoeksprojecten. De commissie heeft op basis van de ingekeken documenten en de gevoerde gesprekken vastgesteld dat er een goede opvolging is van de verbeterpunten en van de interne kwaliteitszorg. De kwaliteitszorg is inherent aan de cultuur binnen

de opleiding en wordt zo ook ondersteund. Een voorbeeld hiervan is het zelfevaluatierapport. De commissie vond dit rapport zelfkritisch en goed onderbouwd. Acties ter verbetering ontstaan vaak bottom up en worden gevoed door onderzoek of projectwerking. Ze worden uiteindelijk ook opgenomen in het beleidsplan van de opleiding.

Eén van de aanbevelingen in 2007 had betrekking op internationalisering. De opleiding heeft gevolg gegeven aan de vraag om de internationale competenties van de studenten te stimuleren. In eerste instantie probeert de opleiding de docenten te stimuleren om in hun leerinhouden internationale aspecten aan bod te laten komen. Daarnaast wordt de verwerving van internationale competenties ondersteund door internationale partnerschappen en mobiliteit (op departementaal of KHLeuven niveau). Met betrekking tot studentenmobiliteit is er de mogelijkheid om deel te nemen aan Erasmus-uitwisselingen, stage in het zuiden (oa Suriname) of kortere internationale uitwisselingen in de vorm van een internationale week. Het aantal studenten dat deelneemt aan zo'n internationale uitwisseling is eerder beperkt en schommelt per jaar. Het KHLeuven streefcijfer van 20% wordt echter niet gehaald. Voor de studenten die in Vlaanderen blijven is er de mogelijkheid om opleidingsonderdelen te volgen in een internationale context. Lectorienmobilitéit spitst zich vooral toe op begeleiding en projecten. Tot slot neemt de opleiding ook deel aan enkele internationale samenwerkingen die echter breder gaan dan kleuteronderwijs en vanuit bijvoorbeeld het departementale niveau aangestuurd worden. Zoals de opleiding zelf aangeeft, blijken de acties met betrekking tot internationalisering moeilijk hun weg te vinden tot bij de studenten. De visitatiecommissie is van mening dat internationalisering explicieter in het curriculum en in de doelstellingen verwerkt mag worden. Ze raadt de opleiding ook aan om explicieter aan te geven wat men beoogt met internationalisering in de opleiding van een kleuterleraar en dit dan ook zichtbaar te maken in de opleiding.

Zoals eerder aangegeven, is de opleiding op twee locaties gevestigd. De visitatiecommissie bezocht beide locaties en bekeek er de voorzieningen. Elke vestiging heeft eveneens twee campussen. De afstanden tussen de vestigingen en afstanden tussen de campussen worden door de studenten en docenten zelf al aangegeven als ongemakkelijk en tijdrovend. De visitatiecommissie kon alvast volgende zaken vaststellen. De voorzieningen in Diest zijn minder uitgebreid dan deze in Heverlee en worden, net zoals in Heverlee, gedeeld met de studenten van de bachelor in het onderwijs: lager onderwijs. De mediatheek in Diest heeft een voldoende groot aanbod. Er zijn uitgeruste vaklokalen aanwezig zoals bijvoorbeeld het muzieklokaal, de sportzaal en

een lokaal voor beeldende vorming. Studenten hebben er een ruim aanbod van materiaal tot hun beschikking. Er is tevens geïnvesteerd in ICT voorzieningen: lokalen hebben internet toegang via wifi en in sommige lokalen zijn er digiborden. In Heverlee deelt de opleiding de campus met de bachelor in het onderwijs: lager en secundair onderwijs. Op hetzelfde domein bevinden zich eveneens een kleuter- en een lagere school. De specifieke vaklokalen op deze campus waren beter uitgerust dan in Diest. In deze mediatheek kunnen de studenten een beroep doen op een breed gamma van materiaal: boeken, leerplannen, tijdschriften, spellen en digitale mediadragers. Er zijn tevens voldoende moderne ruimtes voorzien voor groepswork. De ICT voorzieningen van de mediatheek in Heverlee zijn zeer uitgebreid en up to date. Studenten kunnen bijvoorbeeld moderne opnamemateriaal uitleenen in de bibliotheek en hun opnames achteraf verwerken in een goed uitgerust lokaal. De visitatiecommissie vond de infrastructuur op beide locaties voldoende en stimulerend, al was deze in Heverlee rijker dan in Diest. Positief is in dit kader dat studenten materiaal van de ene vestiging kunnen laten overkomen naar de andere instelling.

De visitatiecommissie kon een brede waaier van cursusmateriaal inkijken tijdens het bezoek. Voorafgaand aan en tijdens het bezoek kon eveneens de digitale leeromgeving Toledo bekeken worden. Wat betreft het cursusmateriaal wordt op beide locaties hetzelfde materiaal gebruikt. De commissie stelde dat het niveau ervan in orde was, actueel en gestructureerd. Er werd eveneens naar recent werk gerefereerd. Met betrekking tot de leerinhouden heeft de commissie op basis van de ECTS-fiches kunnen vaststellen dat deze overeenkomen met de doelstellingen. Wegens de keuze voor modules worden de leerinhouden wel opgesplitst en waar mogelijk gekoppeld aan het thema. Dit maakt het moeilijk om een eigen vakdynamiek op gang te brengen. Leerinhouden worden dus deels vakgericht en deels geïntegreerd aangebracht.

Sinds het academiejaar 2013 – 2014 vormt de bachelorproef het sluitstuk van de opleiding. Met deze proef dienen de studenten aan te tonen dat ze alle competenties beheersen, kunnen functioneren in de klas als partner van het kind, erin slagen om samen school te maken en de nodige competenties verworven hebben om de kwaliteit van het eigen onderwijs te bewaken via o.a. onderzoek en ontwikkeling. Deze laatste drie kerncompetenties worden elk apart uitgewerkt in respectievelijk bachelorproef 1, 2 en 3. Samen vormt deze bachelorproef een geheel van 21 studiepunten. Hier is eveneens een stagecomponent aan gekoppeld die uitgewerkt wordt in bachelorproef 1 en 2. Bachelorproef 3 is de schriftelijke neerslag van het

onderzoek. De keuze om te focussen op onderzoek kadert in het beleid van de opleiding ter versterking van de onderzoekscomponent. Begeleiding gebeurt voor bachelorproef 1 en 2 door de studietrajectbegeleider en de schoolmentor. Een inhoudelijke begeleider van de opleiding zorgt voor ondersteuning in bachelorproef 3.

In het verkorte model van 120 studiepunten bedraagt de bachelorproefmodule ook 21 studiepunten. In het verkorte traject van 60 studiepunten worden er 16 toegekend aan de bachelorproef stage en 10 aan de bachelorproef zelf. In het blended traject van 180 en 120 studiepunten volgt de bachelorproefmodule hetzelfde systeem als in het respectievelijke modeltraject. Voor het verkorte blended traject van 60 studiepunten gaan er 5 studiepunten naar bachelorproefstage en 10 naar de bachelorproef. De visitatiecommissie heeft zelf enkele eindwerken kunnen inkijken. Op basis hiervan en op basis van de gesprekken, heeft de commissie kunnen vaststellen dat het bachelorproef concept goed in elkaar zit. De duidelijke koppeling aan competenties vindt de commissie een pluspunt. Studenten weten zo wat er van hen verwacht wordt.

In pijler 4 “analytisch” zet de opleiding sterk in op onderzoek, innovatie en dienstverlening. Dit ligt in de lijn van de KHleuven en de departementale beleidsoptie “integreren van onderzoek en dienstverlening in de organisatie”. Dit manifesteert zich op twee niveaus: in het curriculum (studenten) en in professionalisering (lectoren). Studenten wordt een onderzoekende grondhouding aangereikt doorheen de hele opleiding. De focus ligt daarbij op: informatie- en onderzoeksvaardigheden en kennis met betrekking tot praktijkgericht onderzoek. Dit wordt stapsgewijs opgebouwd om zo de onderzoeksattitude te stimuleren. Finaal dienen deze competenties en attitude in de praktijk omgezet te worden bij de bachelorproef. Lectoren worden aangezet om evidence based te werken (door bijvoorbeeld te verwijzen naar wetenschappelijk onderzoek tijdens de contactmomenten) en de studenten te betrekken bij hun eigen onderzoek. Lectoren nemen op hun beurt deel aan verschillende onderzoeksprojecten. De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat deze projecten vaak betrekking hebben op de kwaliteit van de eigen opleiding. Op die manier draagt dit actieonderzoek minder bij aan inhoudelijke aspecten van het kleuteronderwijs, maar versterkt het wel de opleiding van betere leraren kleuteronderwijs. Veranderingen binnen de opleiding vinden dus niet zomaar plaats maar vinden hun oorsprong in eigen onderzoeksprojecten.

Zoals eerder aangehaald, is elke thematische module in het programma verbonden aan een stage. De opleiding zelf bestempelt stage als de motor van de hele gebeurtenis. Ze maakt expliciet de keuze om te werken met een graduele opbouw van het aantal uren en van de complexiteit. De stages staan in eerste instantie in het teken van verkennen (semester 1), gevolgd door verdieping (semester 2, 3, 4) verbreding (semester 5) en afstuderen/integreren (semester 6). De stageplaatsen bevinden zich voornamelijk bij de partnerscholen met wie de opleiding een nauwere samenwerking heeft. In het tweede jaar kunnen studenten eventueel in een zelf gekozen school stage lopen. De stage, gekoppeld aan de bachelorproef, vindt opnieuw plaats in een partnerschool en dit omwille van dienstverlening. Studenten van het blended traject kunnen stage lopen bij partners in de eigen regio. Het is de stagecoördinator die, samen met een administratieve medewerker, de stage voorbereidt per opleidingsjaar. Studenten, docenten, mentoren en andere belanghebbenden kunnen alle informatie met betrekking tot de stage terugvinden in de stagegids en op een daarvoor ontwikkelde website.

Elementair aan de stage zijn de reflecties die de studenten dienen te maken. De opleiding hoopt hiermee de zelfkritische blik van de studenten te versterken. De reflectiecirkel van Korthagen vormt voor hen de basis van het reflecteren. Studenten dienen ermee aan de slag te gaan en worden indien nodig bijgestaan door de studietrajectbegeleiders. Er staan momenteel enkele projecten in de pijlers om het reflecteren nog verder uit te werken en de studenten op die manier sterker tot reflectie aan te zetten.

De visitatiecommissie is tevreden over het stageconcept en prijst vooral de samenhang tussen de modules en de stage. Dit draagt bij tot de transparantie en verhoogt de studeerbaarheid. Toch wil de commissie enkele aanbevelingen formuleren. In eerste instantie mag de goed uitgewerkte onderzoekscomponent expliciet terugkomen in de stage. Men zou bijvoorbeeld een verband kunnen leggen tussen de onderzoekslijn en het reflecteren. Hiermee doelt de commissie op het verwijzen naar relevante theorieën of andere wetenschappelijke artikels wanneer een student met een probleem wordt geconfronteerd tijdens de stage en erover reflecteert. Ook raadt de commissie de opleiding aan om te werken aan de schriftelijke taalvaardigheid als drager voor diepgaande reflectie en analyse. De partnerschappen mogen nog verder uitgebreid en ondersteund worden. Het idee van ankerfiguren zou hierin een interessante piste kunnen zijn. Tot slot kon de commissie vaststellen dat de opleiding de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining, afhankelijk van het traject, voor ten minste 46 stu-

diepunten begroot en daardoor voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding¹.

Ook de studeerbaarheid van het programma is onderworpen aan onderzoek. Uit dit onderzoek bleek dat vooral de weekstages als belastend werden ervaren door de studenten. De opleiding herwerkte de weekstages en dit had een positief effect op de studeerbaarheid. Uit de gesprekken met de studenten bleek eveneens dat de studielast haalbaar. Het stagegedeelte blijft echter zwaar. De studenten gaven eveneens aan dat het voor hen duidelijk is wat er verwacht wordt bij de examens. Ook de studenten van het blended traject waren tevreden over de studeerbaarheid. De combinatie werk/gezin en studie is voor hen de grootste moeilijkheid. Wel werd er aangegeven dat de opleiding rekening houdt met de persoonlijke behoeftes en situaties van deze groep. Wanneer de commissie deze elementen samen legt met de eerdere bevindingen op het vlak van de leeromgeving, kan ze besluiten dat de opleiding een programma aanbiedt dat studeerbaar is.

Als besluit formuleert de commissie graag de sterktes van de opleiding. Vanuit een weldoordachte visie koos de opleiding voor een modulair programma. Gecombineerd met een weldoordacht competentiekader en het consequent nastreven van het walk the talk principe slagen de docenten erin om een voorbeeld te zijn voor de studenten van competentiegericht onderwijs. Er heerst een goede kwaliteitscultuur die ondersteund wordt door opleidingseigen onderzoek. Studenten worden op regelmatige basis bevraagd en kunnen via een uitgewerkt systeem van studentenparticipatie invloed uitoefenen op het beleid. Alhoewel er lokale verschillen zijn tussen de twee opleidingslocaties, zijn de voorzieningen voor de studenten van degelijke kwaliteit. Het concept van de bachelorproef en de stage zijn in orde. Vooral het verband tussen de modules en de bijhorende stage sprak de commissie aan. De commissie zag een gedreven team dat ondersteund wordt en ruimte heeft om te professionaliseren. Ondanks de werkdruk slaagt het team erin om het enthousiasme te behouden en op zoek te gaan naar kwalitatieve oplossingen om met de werkdruk om te gaan.

De commissie besluit dat er een goed samenhangende leeromgeving is en beoordeelt de opleiding als goed op deze GWK.

1 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de KHLeuven als goed.

In navolging van de visitatie in 2007 bleef de opleiding verder werken aan haar evaluatiebeleid. Hoewel het evaluatiebeleid kadert in het KHLeuven-beleid, ontwikkelde de opleiding op basis hiervan een eigen toetsplan voor de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs. Centraal hierin staan validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Ook de strategische keuzes van de KHLeuven: competentiegericht toetsen, kwaliteitseisen van toetsen, betrokkenheid van alle actoren en organisatie en efficiëntie kon de commissie terugvinden in het toetsbeleid van de opleiding.

In eerste instantie streeft de opleiding ernaar om competentiegericht te toetsen. Als basis gebruikt ze hiervoor haar eigen lijst van 33 competenties die getoetst worden in de verschillende opleidingsonderdelen en modules. Competenties die sterk praktijkgericht zijn, worden vooral getoetst tijdens de stage en in het kader van de bachelorproef. Op het vlak van transparantie worden het onderwijs- en examenreglement naar de studenten gecommuniceerd. De verwachtingen met betrekking tot de evaluatie zijn terug te vinden in de studiegids, ECTS-fiches en studieboeken. De visitatiecommissie heeft op basis van de gesprekken en vooral na het inkijken van de evaluaties en beleidsdocumenten, kunnen vaststellen dat de opleiding er inderdaad in slaagt competentiegericht te toetsen en dit aan de hand van een doordacht toetsbeleid. De verwachtingen zijn hoog, maar helder geformuleerd en duidelijk gecommuniceerd naar de studenten. Deze groep gaf zelf aan dat de nodige informatie hen voldoende bereikte. De transparantie op het vlak van evaluatie is volgens de commissie een sterk punt.

Om de beoogde competenties te toetsen, hanteert de opleiding verschillende evaluatievormen: zoals presentaties, examens, stagereflecties, portfolio enzovoort. Aangezien de opleiding een modulair programma heeft, stelt ze dat de evaluatie geïntegreerd gebeurt. De commissie stelt vast dat in de praktijk de vakinhouden naast elkaar getoetst worden binnen éénzelfde moduletoets. Positief is dat op die manier toetsen door meer personen samen opgesteld worden. Dit is eveneens een element van kwaliteitsbewaking in de opleiding. Daarnaast is er in een systeem van clausulering voorzien binnen de moduletoetsen zodat er geen misbruik gemaakt kan worden van het modulesysteem. Hierdoor wordt vermeden dat als een student een onderdeel niet beheerst, dit gecompenseerd kan worden.

De evaluatie van de stage gebeurt aan de hand van een syntheseformulier en met betrokkenheid van verschillende actoren. In eerste instantie is dit syntheseformulier een samenwerking tussen de opleiding, het werkveld en de lectoren. Dit formulier weerspiegelt de opbouw van te bereiken gedragsindicatoren zoals besproken in GKW 2. De noodzakelijke voorwaarde verschilt per stage en het syntheseformulier is daardoor anders per stagemoment. De mentoren en stagebegeleiders gebruiken dit formulier. Op basis hiervan krijgen de studenten formatieve beoordeling en feedback van de studietrajectbegeleider voor het eerste semester. Bij de eindevaluatie per opleidingsjaar worden de aandachtspunten van het eerste semester (in de vorm van het stagedossier) mee in acht genomen door de studietrajectbegeleider. Hij of zij integreert alle praktijkevaluaties en verantwoordt de eindbeoordeling ten opzichte van de collega-studietrajectbegeleiders. Het schriftelijk rapport wordt uiteindelijk met de student besproken. Bij de modulestages in het derde opleidingsjaar worden de stagementoren betrokken bij de evaluatie van de hele module. Voor het praktijkgedeelte geldt dat studenten door de opleidingsjaren heen steeds meer "eigenaar" worden van hun eigen leerproces: waar ze zich in jaar 1 grotendeels kunnen verlaten op de feedback van de mentor/lector, levert de student aan het eind van jaar 3 zelf de nodige bewijzen om aan te tonen dat hij de eindkwalificaties van de opleiding bereikt heeft. De commissie is tevreden over de evaluatievorm van de stage.

De bachelorproef bestaat, zoals besproken in GKW 2, uit drie delen. Rollen 1 tot 4 van de competentiematrix wordt binnen bachelorproef 1 beoordeeld, rollen 5 tot 7 in bachelorproef 2 en rollen 8 tot 10 komen aan bod bij bachelorproef 1, 2 en 3. Centraal in de beoordeling staan de driehoeksgesprekken en de competentiegerichte interviews. In de driehoeksgesprekken zijn de student, mentor en studietrajectbegeleider betrokken. Op basis van hun respectievelijke voorbereidingen wordt getoetst of de competenties al dan niet behaald worden. Tijdens het competentiegericht interview dient de student twee tot vijf competenties verder toe te lichten in een gesprek met de studietrajectbegeleider. Als specifieke evaluatievorm voor bachelorproef 3 dient de student een artikel te schrijven waarin het onderzoek beschreven wordt voor het werkveld. De visitatiecommissie heeft enkele bachelorproeven gelezen en de bijhorende evaluatie kunnen door nemen. Op basis hiervan formuleert de commissie twee bemerkingen. In eerste instantie kan het niveau van de bachelorproef beter. De opleiding gaf zelf aan dat dit voor hen een punt van aandacht is. Ten tweede vraagt de commissie aandacht voor kalibratie bij de bachelorproef zodat het helder is wanneer welke beoordeling toegekend wordt. Alhoewel dit aanwezig is voor andere toetsvormen, ontbreekt dit nog bij deze afsluitende proef.

Doorheen de verschillende evaluaties hanteert de opleiding consequent de eigen set van competenties als evaluatiecriteria. De 33 competenties en bijhorende gedragsindicatoren worden ruim getoetst en dienen als basis voor de stagebeoordeling. De opleiding bracht in kaart in hoeveel opleidingsonderdelen een bepaalde competentie getoetst wordt. De commissie is van mening dat deze informatie als input kan dienen om efficiënter te toetsen. Op basis van de ingekeken evaluaties en uit de gesprekken kan de commissie besluiten dat de hoge verwachtingen correct en gelijk gericht geëvalueerd worden door de betrokken docenten en studietrajectbegeleiders. De commissie is hierover tevreden.

In het blended traject streeft de opleiding ernaar om dezelfde evaluatievormen en criteria te hanteren als in het modeltraject. Aangezien de stageblokken kleiner zijn in dit traject, heeft de opleiding aanpassingen gemaakt. Per stageperiode krijgt de student een beoordeling die gebaseerd is op de begeleidings- en beoordelingsformulieren van de mentoren en lectoren, en op basis van zijn of haar stagemap en reflecties. Er wordt in feedback voorzien. Ook hier wordt er geëvalueerd aan de hand van competenties. Om ervoor te zorgen dat de evaluatie gelijk loopt met het reguliere traject, zet de opleiding dezelfde lectoren in voor de stagebezoeken en de eindbeoordeling. De eindbeoordeling van het praktijkonderdeel gebeurt in een vergadering waarin zowel de eindbeoordelingen van het reguliere als deze van het blended traject aan bod komen. Tot slot vestigt de commissie de aandacht op het volgende. Studenten met een leraarsdiploma (het blended traject van 60 studiepunten), hebben een aangepaste bachelorproef. Hun eindcompetenties worden getoetst aan de hand van het competentiegericht interview en een artikel over praktijkgericht onderzoek. De visitatiecommissie heeft voor het blended traject geen onregelmatigheden of noemenswaardige verdere verschillen ten opzichte van het modeltraject kunnen vaststellen. Dezelfde positieve of negatieve opmerkingen voor het modeltraject gelden ook voor het blended traject.

Om de kwaliteit van de evaluatie te borgen, hanteert de opleiding verschillende elementen: de checklist betrouwbaar en valide toetsen, het samen opstellen van toetsen door meer docenten, betrokkenheid van het werkveld in het kader van beroepsrelevantie en focusgesprekken per opleidingsonderdeel. Om de betrouwbaarheid van de beoordeling te waarborgen, worden bij de beoordeling vaak meer beoordelaars betrokken. Verbetersleutels en gezamenlijke correctiemomenten dragen eveneens bij tot een garantie van betrouwbare en valide beoordeling. De commissie is van mening dat er een systematische aangehouden kwaliteitszorg is op het vlak van kwalitatieve toetsing en beoordeling.

Van de afgestudeerden die na hun opleiding opzoek gaan naar een job, is 86,4% effectief aan de slag. De alumni geven eveneens aan dat ze tevreden zijn over de opleiding en dat ze een goede basis hebben opgebouwd doorheen hun studietijd. Dit blijkt uit de cijfergegevens van de opleiding en uit de gesprekken die de commissie had met enkele alumni. Het werkveld is tevreden over de inzetbaarheid van de studenten uit beide opleidingslocaties. In enkele gevallen gaven vertegenwoordigers van het werkveld aan dat de alumni een opmerkelijke meerwaarde bleken te zijn voor hun instelling. Met name hun innovatieve en onderzoekende houding wordt als een pluspunt gezien.

Op basis van de voorgaande bevindingen voor beide trajecten, kan de visitatiecommissie dan ook besluiten dat de opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering dat systematisch boven de basiskwaliteit scoort. De commissie is ervan overtuigd dat de beoogde leerresultaten behaald worden. De opleiding slaagt erin om in beide trajecten kwalitatieve leraren kleuteronderwijs af te leveren die goed inzetbaar zijn. De commissie oordeelt dat het gerealiseerde eindniveau van de opleiding voor beide trajecten goed is.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding in het onderwijs: kleuteronderwijs van de KHLeuven (modeltraject), conform de beslisregels, goed.

Blended Traject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding in het onderwijs: kleuteronderwijs van de KHLeuven (Blended-traject), conform de beslisregels, goed.

De commissie heeft met genoegen kennis genomen van de door de opleiding ondernomen verbeteracties sinds het bezoek.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- De opleiding dient erover te waken dat alle 33 competenties bijdragen tot het behalen van niveau 6. Het risico bestaat dat door het opdelen van de DLR's de vooropgestelde leerresultaten hun oorspronkelijke betekenis verliezen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Tracht de huidige inspanningen ter vermindering van de werkdruk vol te te.
- Internationalisering mag explicieter in het curriculum en in de doelstellingen verwerkt worden.
- Geef explicieter aan wat men beoogt met internationalisering in de opleiding van een kleuterleraar en maak dit ook zichtbaar in de opleiding.
- De onderzoekscomponent dient explicieter terug te komen in de stage.
- Maak werk van de schriftelijke taalvaardigheid als drager voor diepgaande reflectie en analyse.
- Breid de partnerschappen verder uit en ondersteun ze meer.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Besteed aandacht aan het niveau van de bachelorproef.
- Besteed aandacht aan kalibratie bij de bachelorproef zodat het helder is wanneer welke beoordeling toegekend wordt.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL LIMBURG

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs **Katholieke Hogeschool Limburg**

Op 11 en 12 december 2013 werd de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Katholieke Hogeschool Limburg, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De lerarenopleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs is ingebed in het departement Lerarenopleiding van de Katholieke Hogeschool Limburg. Het programma voor het dagtraject omvat 180 studiepunten. Het avondtraject telt eveneens 180 studiepunten en is vooral gericht op studenten met een gezin of job die zich willen omscholen.

Als centrale doelstelling die de opleiding zich stelt, wil ze zelfstandige leraren kleuteronderwijs onderrichten die competent zijn om in verschillende kleuterklassen te functioneren. Een cruciaal element hierin is het ervaringsgericht onderwijs (EGO). In de opleidingsvisie staat daarnaast het begrip “meesterschap” centraal en wordt er gefocust op de visie op leraarschap. Die visie op het meesterschap steunt op zijn beurt op vier pijlers: authenticiteit, fundamenteel leren, inhoudelijke expertise en engagement in de maatschappij.

De opleiding profileert zich via een eigen competentieprofiel van de leraar. De basis hiervoor zijn de decretale basiscompetenties en de functionele gehelen. Deze werden op hun beurt opgesplitst en aangevuld met elementen uit het EGO en de opleidingsvisie.

Voor het academiejaar 2012 – 2013 waren er 440 studenten ingeschreven aan de opleiding.

Programma

Het programma van de KHLim is opgebouwd in drie verschillende fases. In de eerste fase, de instroomfase, ligt de focus op de oriëntatie van de nieuwe studenten: het verkennen van het toekomstige beroep en werkveld. Tijdens deze fase maken ze kennis met de basisschool, de taak van de leraar en het kind in de kleuterschool. De instroomfase loopt gelijk met het eerste semester. De hoofdfase valt samen met het tweede semester van het eerste jaar, het volledige tweede jaar en het eerste semester van het derde jaar. Tijdens deze fase staat de taakbetrokkenheid van de toekomstige leraar centraal en wordt er gewerkt aan het taakaanbod. In het laatste semester bevinden de studenten zich in de uitgroefase. Kennis en inzichten worden geïntegreerd ingezet op kind-, klas- en schoolniveau. Elke fase is op zijn beurt onderverdeeld in drie componenten: de praktijk; thematische en vakopleidingsonderdelen en tot slot vaardigheden en algemene vorming. In het derde jaar kiezen de studenten voor een totaal van 25 studiepunten uit verschillende keuzeopleidingsonderdelen.

Doorheen dit programma loopt een goed ontwikkelde onderzoekslijn. Deze leerlijn zit verwerkt in verschillende opleidingsonderdelen en kent als sluitstuk het actieonderzoek (bachelorproef). In dit actieonderzoek dient de student zijn reflectievaardigheden en verworven competenties aan te tonen. Het eindwerk dient eveneens relevant te zijn voor de praktijk. Aan de hand van zes groepssessies en individuele coachingsgesprekken worden de studenten voorbereid.

Aan eerder vermelde fases worden ook de stages gekoppeld. Tijdens de instroomfase staat de stage in het teken van verkenning en zelfsturing. Tijdens zes tweedaagse participatiedagen in de context van de gehele basisschool verkent de student het werkveld en zijn eigen functioneren in deze omgeving. Tijdens de vier semesters van de hoofdfase spitst de student zich toe op de kleuterklas. Tot slot is er de afstudeerstage van vijf weken die dienst doet als tweede sluitstuk van de opleiding, naast het

actieonderzoek. De totale stagecomponent in het programma is begroot op 48 studiepunten.

Het cursusmateriaal is inhoudelijk correct, actueel en refereert naar recente werken. Studenten gaven aan dat de lay-out van het materiaal beter kan.

Beoordeling en toetsing

Het academiejaar is opgesplitst in twee semesters. Op het einde van elk semester is er een examenperiode waarin de studenten examens afleggen over de opleidingsonderdelen van het betreffende semester. Examens worden georganiseerd op het einde van het eerste en tweede semester (eerste zitting) en tijdens de maanden augustus/september (tweede zitting).

De visitatiecommissie kon geen formeel uitgeschreven toetsbeleid inkijken tijdens het bezoek. Wel kon de visitatiecommissie vaststellen dat er een informeel toetsbeleid is waarin zorg en aandacht uitgaan naar de kwaliteit van toetsing. Er is een kwaliteitskader ontwikkeld door de opleiding dat verder gaat dan louter kwaliteitsbewaking en streeft naar efficiëntie en effectiviteit. Er is tevens een toetscommissie opgericht met een dubbele functie: ze ondersteunt de docenten en werkt beleidsadviserend.

De evaluatievormen kaderen in het didactisch concept van de opleiding en staan in relatie tot de beoogde beheersingsniveaus. De opleiding maakt onder andere gebruik van volgende vormen: kennistoetsen, papers, presentaties, opdrachten, enzovoort. Summatieve evaluatie wordt gebruikt om de te behalen competenties te toetsen aan het einde van elk opleidingsonderdeel. Aangezien de opleiding de kaart trekt van het EGO en sterk inzet op zelfsturing, kiest ze naast productevaluatie ook voor procesevaluatie (persoonlijk actieplan, logboek,...) en formatieve toetsing. De opleiding plaatst feedback voor de studenten hierin ook centraal. Deze kan tussentijds plaatsvinden maar is ook structureel ingebed aan het eind van elke examenperiode.

Begeleiding en ondersteuning

Bij de start van het academiejaar worden de studenten onderworpen aan de Lemo-test (leercompetenties en motivatiekenmerken). Op basis van de resultaten krijgen de studenten individuele feedback en tips. In het kader van reflectie worden deze resultaten verder besproken in de leergroepen. Indien gewenst kan de student verdere studievaardigheidstraining volgen. Verdere initiatieven van begeleiding zijn studietrajectbegeleiding en ondersteuning

van de dienst studentenvoorzieningen. Om deze initiatieven te ondersteunen zet de opleiding ook in op gerelateerde onderzoeksprojecten.

De opleiding deelt zijn infrastructuur in Campus Hemelrijk met de bachelor in het onderwijs: lager onderwijs en de bijhorende bachelors na bachelor van de Katholieke Hogeschool Limburg. Studenten van het avondtraject volgen geen les op deze campus maar op de campus van het departement in Diepenbeek. Op de campus in Hasselt bezocht de commissie onder andere de sportzaal, les en vaklokalen, ICT-ruimte, ontmoetingsruimtes en de mediatheek. Deze laatste heeft een voldoende groot aanbod aan vakliteratuur en spelmateriaal. Voor studenten van het avondtraject staat er een koerierdienst ter hunner beschikking aangezien er geen mediatheek is in Diepenbeek. Dit is echter geen optimale oplossing.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De commissie kon vaststellen dat de opleiding in beide trajecten zelfbewuste leraren kleuteronderwijs aflevert die doordrongen zijn van een EGO-visie en weten waarvoor ze staan. Het werkveld gaf aan dat ze tevreden zijn over de inzetbaarheid van de afgestudeerden. De alumni op hun beurt vonden zichzelf grondig voorbereid op wat hen te wachten stond. Het feit dat de opleiding sterk inzet op het zelfbewustzijn van de studenten draagt bij tot een sterke voorbereiding.

Het volledige rapport van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Katholieke Hogeschool Limburg

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Limburg (KHLim). De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 11 en 12 december 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, de alumni, de vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het stu-

diemateriaal, de afstudeerwerken en het toetsmateriaal bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen, het leercentrum en de vaklokalen.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

De bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs is ingebed in het departement Lerarenopleiding van de KHLim. De opleiding ligt met de campus Hemelrijk in het centrum van Hasselt. Het programma voor het dagtraject omvat 180 studiepunten. Het avondtraject telt eveneens 180 studiepunten en is vooral gericht op studenten met een gezin of job die zich willen omscholen. Studenten die dit laatste programma kiezen, volgen hun lessen op de campus voor de bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs in Diepenbeek.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de KHLim als voldoende.

Krachtens het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen en universiteiten de beoogde domeinspecifieke leerresultaten (DLR) bepalen van hun bachelor- en masteropleidingen. Deze DLR's worden gezamenlijk uitgewerkt door de instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden. Zo heeft ook de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de KHLim meegewerkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader voor de lerarenopleiding kleuteronderwijs. Dit kader werd in het academiejaar 2012 – 2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee automatisch op niveau ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Voor deze specifieke opleiding betreft het niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Deze DLR's voor de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs zijn getoetst aan de basiscompetenties van de leraren zoals bepaald in het decreet van de Vlaamse regering en goedgekeurd op 5 oktober 2007. De basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs zijn beschreven als functionele gehelen en sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld. Individuele instellingen kunnen in het kader van

verdere profilering of differentiëring van de opleidingen, opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) toevoegen aan deze gezamenlijke leerresultaten.

Als centrale doelstelling die de opleiding zich stelt, wil ze zelfstandige leraren kleuteronderwijs opleiden die competent zijn om in verschillende kleuterklassen te functioneren. Een cruciaal element hierin is het ervaringsgericht onderwijs (EGO). Een goede leraar in het kleuteronderwijs is voor deze opleiding iemand die het beste uit de kleuters naar boven haalt door te focussen op de kwaliteit van het proces van het leren en dit door een verhoogde aandacht voor de ervaring van de kleuters in kwestie. Deze keuze voor het EGO is een eerste element in de opleidingsvisie. In het academiejaar 2010 – 2011 werd er op departementaal niveau een nieuwe opleidingsvisie ontwikkeld voor de drie lerarenopleidingen van de KHLimburg. Hierin staat het begrip “meesterschap” centraal en wordt er gefocust op de visie op leraarschap. Die visie op het meesterschap steunt op zijn beurt op vier pijlers: authenticiteit (authentieke leraren die zicht hebben op wat ze voelen, denken en willen en dit perspectief ook kunnen innemen ten opzichte van anderen), fundamenteel leren (vanuit passie voor het leren van de lerende in een zone van naaste ontwikkeling), inhoudelijke expertise (liefde voor het vak, naast aandacht voor het leerproces) en engagement (in de maatschappij). In drie van de vier pijlers kan men elementen van het EGO terugvinden. De commissie waardeert tot slot de verschuiving van het perspectief van een visie op leren naar een visie op het leraarschap.

De visitatiecommissie heeft op basis van de gesprekken met onder andere de opleidingsverantwoordelijken kunnen vaststellen dat deze visie onderbouwd is en gegroeid is uit een samenwerking tussen de opleidingen onderling. Ze is tevens getoetst bij het werkveld en bij partners in het buitenland. Internationale benchmarking gebeurde onder andere met Nederland, Finland en Suriname. De opleiding stelt de visie op het EGO centraal en hanteert deze visie in haar eigen onderwijsconcept. De commissie stelt vast dat de studenten doordrongen zijn van deze visie. Tot slot waardeert de commissie de aandacht voor het internationale aspect in de opleidingsvisie. Studenten worden aangemoedigd om vanuit internationaal perspectief te kijken naar hun eigen functioneren. In de authenticiteitspijler wordt dit expliciet beschreven.

De opleiding ontwikkelde een eigen competentieprofiel van de leraar samen met de opleiding bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de instelling. De basis hiervoor waren de decretale basiscompetenties en de functionele gehelen. Deze werden op hun beurt opgesplitst. Hier en daar

werden er enkele elementen vanuit de EGO visie aan toegevoegd. Deze herwerking maakt het competentieprofiel in de ogen van de visitatiecommissie een stuk concreter en hanteerbaarder dan de decretale basiscompetenties. De commissie zou het een meerwaarde vinden indien het competentieprofiel niet slechts aangevuld zou worden met elementen uit de opleidingsvisie, maar als deze opleidingsvisie als basis zou dienen voor de opbouw van het competentieprofiel. Het viel de commissie op dat DLR 5 opgesplitst wordt in twee elementen waarbij de samenhang tussen die beide, zoals vooropgesteld in DLR 5, verloren gaat. De opleiding erkent dit en wil deze samenhang realiseren in het nieuwe competentieprofiel, dat in ontwikkeling was op het moment van visitatie. Als een positief punt wijst de commissie op het gebruik van dit competentieprofiel. De studenten worden er vanaf het eerste praktijkmoment mee geconfronteerd en er op getoetst. Dat er een eerste aanzet tot operationalisering in beheersingsniveaus is, weet de visitatiecommissie te waarderen. Tot slot ziet de commissie de meerwaarde in van een gemeenschappelijk referentiekader voor de leraar kleuter- en lager onderwijs.

In het zelfevaluatierapport en tijdens de visitatie gaf de opleiding aan dat ze momenteel werkt aan een curriculumhervorming en aan een nieuw competentieprofiel. De commissie kon enkele aanpassingen inkijken (zoals de nieuwe ECTS-fiches en stageformulieren) en merkte op dat de opleiding in de positieve richting evolueert. Het werkveld (in resonantiegroepen en rondetafelgesprekken) en internationale bronnen worden gebruikt om het proces te ondersteunen. De commissie raadt de opleiding aan om het onderscheid tussen de eigen opleidingsvisie en de onderwijsvisie (waarover meer in GKW 2) helderder te stellen. Ook kan dit gedaan worden voor de relatie tussen de opleidingsvisie, de onderwijsvisie en het competentieprofiel. Zodra dit helder gesteld is, wordt het makkelijker om doelstellingen, competenties, gedragsindicatoren, toetsing, evaluatiecriteria enzovoort, op één lijn te krijgen.

Uit de gesprekken met het werkveld bleek dat zij betrokken zijn geweest bij het opstellen van de visie en de hervormingen (zie *eerder*). Er wordt ook systematisch een beroep gedaan op wetenschappelijke bronnen om de hervormingen en visie te onderbouwen. De internationale benchmarking werd al aangehaald.

Op basis hiervan en de aanbevelingen in acht nemend, is de visitatiecommissie van mening dat de opleiding een onderbouwde visie heeft en gebruik maakt van een helder competentieprofiel. Ze acht de kwaliteit van

GKW 1 voor deze opleiding dan ook zeker als voldoende. Met betrekking tot het NEXT(avond)-traject, heeft de commissie kunnen vaststellen dat er met dezelfde visie en hetzelfde competentieprofiel gewerkt wordt en dat er geen verschillen zijn. Hetzelfde oordeel en dezelfde aanbevelingen gelden dan ook voor dit traject.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de KHLim als goed.

Naast een opleidingsvisie die geïnspireerd is op het EGO, werkte de opleiding een didactisch concept uit dat hierbij aansluit. Samen met het competentieprofiel vormen zij de basis voor het opleidingsprogramma. Als onderwijsvisie of didactisch concept koos het departement al in 2001 voor het PAUZE-model. Zoals beschreven in het zelfevaluatie-rapport, steunt dit model op het sociaal-constructivisme waarbij betekenis gegeven wordt aan ervaringen als fundament van leren en waarbij de band theorie-praktijk essentieel is. Er is een duidelijk verband met het EGO. Centraal in dit model zijn de volgende elementen. P staat voor persoonsgericht: werken aan de persoonlijkheid en gepersonaliseerd werken. AU staat voor authentiek leren: praktijkervaringen en het ervaringsleren vormen de ruggengraat van de opleiding. Z staat voor zelfstandig: zelfstandig leren en functioneren. E tenslotte staat voor emancipatorisch: handelen vanuit persoonlijke verantwoordelijkheid. De visitatiecommissie vindt dit een waardevol concept en ziet verbanden met de opleidingsvisie. Toch raadt ze de opleiding aan de relatie tussen beide helderder te stellen. Sterk vindt de commissie wel dat er ingezet wordt op de zelfstudie en zelfsturing. Doorheen de hele opleiding en in het programma is dit element aanwezig. Studenten worden op deze manier aangezet om te allen tijden te reflecteren over hun eigen handelen en functioneren.

Het didactisch concept wordt doorgetrokken in het opleidingsprogramma. Dit is opgebouwd uit drie verschillende fases. De eerste fase is de instroomfase. Hier wordt vooral de focus gelegd op de oriëntatie van de nieuwe studenten en het verkennen van het toekomstige beroep en werkveld. In dit kader maken ze kennis met de basisschool, de taak van de leraar en het kind in de kleuterschool. Deze instroomfase loopt gelijk met het eerste semester. De hoofdfase valt samen met het tweede semester van het eerste jaar, het volledige tweede jaar en het eerste semester van het derde jaar. Hier staat de taakbetrokkenheid van de toekomstige leraar centraal en wordt er gewerkt aan het taakaanbod. In het laatste semester bevinden

de studenten zich in de uitgroefase. Kennis en inzichten worden geïntegreerd ingezet op kind-, klas- en schoolniveau. Elke fase is op zijn beurt onderverdeeld in drie componenten: de praktijk, thematische en vakopleidingsonderdelen en tot slot vaardigheden en algemene vorming. Recent is de opleiding afgestapt van een modulair systeem en teruggekeerd naar enkelvoudige opleidingsonderdelen. In het derde jaar komt hier het actieonderzoek nog bij.

Deze opdeling in drie fases is ook aanwezig in het avondtraject. In plaats van drie jaar is het programma echter verdeeld over vier jaren. Omdat het aanbod zich vooral richt op werkstudenten en volwassenen is ervoor gekozen om met een minimum aan contacturen het leren maximaal te ondersteunen. Dit houdt in dat ingezet wordt op zelfstudie, blended learning en werkplekleren. De beperkte contacturen dienen in eerste instantie om in dialoog te treden met de studenten. Het volledige eerste jaar is een instroomjaar en is erop gericht om de studenten de startcompetenties eigen te maken. Er is eveneens ruimte voor een praktijkcomponent. Het tweede en derde jaar staan in het kader van de domeinspecifieke kennis van de leraar kleuteronderwijs. De uitgroefase wordt in het avondtraject gekenmerkt door een sterke praktijkcomponent, het actieonderzoek en het uitdiepen van de inhoudelijke kennis. De praktijkcomponent en het actieonderzoek van beide trajecten worden verder in dit GKW besproken.

De visitatiecommissie waardeert de volgende elementen. De opbouw in drie verschillende fases is volgens de visitatiecommissie duidelijk en weloverwogen. De instroomfase is goed uitgewerkt en legt de focus op de student als leraar en de groei ernaar toe. Het feit dat de bijhorende stage plaats vindt in de hele basisschool zorgt er volgens de commissie voor dat de studenten goed ingelicht zijn over wat ze mogen verwachten tijdens de opleiding. Het draagt eveneens bij tot een breder bewustzijn over zijn of haar rol als leraar kleuteronderwijs en zorgt ervoor dat hij of zij een breder inzicht krijgt in de ontwikkeling van het kind. Als derde punt is de blijvende aandacht voor zelfsturing doorheen de fases positief. Zelfsturing krijgt onder andere vorm in de leergroepen die onder leiding staan van een leergroepbegeleider. Hier reflecteren de studenten in groep over de stages, opleidingsonderdelen en hun eigen functioneren. In het avondtraject vinden deze leergroepen samen plaats met de studenten bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de instelling. Door omstandigheden (dalende omkadering en splitsing van het avondtraject in basis- en secundair onderwijs) zijn dit voor het avondtraject in academiejaar 2013-2014 voor de eerste fase van het avondtraject grote groepen, wat hun functioneren

voor dit traject bemoeilijkt. Studenten kunnen de inhoud van een leer-groep mee bepalen. Het concept van de leergroep is volgens de commissie van grote meerwaarde voor de opleiding.

Met betrekking tot het programma kon de visitatiecommissie nog enkele andere bevindingen doen. Doorheen dit programma loopt een goed ontwikkelde onderzoekslijn. De studenten gaven aan dat ze vanaf jaar twee hier expliciet mee in contact komen. Deze leerlijn zit verwerkt in verschillende opleidingsonderdelen en kent als sluitstuk het actieonderzoek. In de praktijk krijgt deze leerlijn vorm in 2 a 3 onderzoeksdagen (één halve dag per week voor het avond-traject) als voorbereiding voor hun onderzoeks-stage. Tijdens de onderzoeksdag kunnen studenten zaken uitproberen/onderzoeken in de stageschool zonder dat ze hierop beoordeeld worden. De onderzoeksdag is een onderdeel van de hoofdfase. De visitatiecommissie weet deze onderzoekslijn te waarderen en ziet dat de student van meet af aan uitgenodigd wordt om goed onderbouwd stelling te nemen ten opzichte van zijn of haar inhouden en ten opzichte van wat voor soort leraar hij of zij wil zijn.

De opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Katholieke hogeschool Limburg heeft een personeelsbestand van 20,75 VTE met les-opdracht voor het dagtraject en 3,59 VTE met lesopdracht voor het avond-traject. Dit leidt tot een docent/student ratio van 1 op 18,46 en 1 op 16,43. Het personeelsbeleid wordt mede bepaald door de visie op onderwijs: de aangeworven docenten dienen niet alleen vakinhoudelijke bekwaamheid te bezitten. Ook dienen ze onderwijskundig en didactisch geschoold te zijn. Op basis van de ingekeken documenten en de docentenprofielen, is de commissie van oordeel dat de kwaliteit van de docenten voldoende is.

Naast de lesopdrachten wordt het personeel ook ingeschakeld in andere domeinen van de opleiding. De pedagogen nemen de coördinerende taken op van de leergroepbegeleiding terwijl anderen meewerken in vakgroepen die al dan niet departementaal georganiseerd zijn. Alle docenten zijn betrokken bij de praktijkbegeleiding van de studenten. Met betrekking tot de aanvangsbegeleiding kunnen de nieuwe personeelsleden voornamelijk terecht bij het team en de verschillende werkgroepen ter ondersteuning. De nieuwe docenten gaven zelf aan hierover tevreden te zijn. Tijdens hun loopbaan is er volgens de docenten voldoende ruimte voor professionalisering. Er is bijvoorbeeld de masterclass lerarenopleiding in samenwerking met de School of Education waarin docenten kunnen bijscholen op het vlak van onderwijstechnieken. Andere voorbeelden zijn de interne leer-

groepvorming en docentenstages. In deze docentenstages trekken docenten zelf naar de kleuterklas om praktijkervaring op te doen. De docenten zijn over het algemeen tevreden over de begeleiding en de ruimte die ze krijgen om te professionaliseren (intern, extern en ook op internationaal vlak). Er wordt eveneens voldoende aandacht besteed aan de noden van de docenten. Docenten hebben jaarlijks een functioneringsgesprek en kunnen er, indien gewenst, zelf één aanvragen. Tot slot gaven de docenten te kennen dat de werklast hoog is. Het feit dat het personeelsbestand licht krimpt in de toekomst dient op dit vlak in acht genomen te worden.

De visitatiecommissie is van mening dat er een goed personeelsbeleid is met voldoende ruimte voor professionalisering en aanvangsbegeleiding. Sterk vindt ze het concept van de docentenstage. Studenten wezen dit aan als een meerwaarde en de commissie volgt hen in deze bevinding. Ze wil de opleiding dan ook aanraden dit concept te veralgemenen. De visitatiecommissie zag een goed team dat aandacht besteedt aan onderlinge samenwerking. De samenwerking was voornamelijk zichtbaar in het dagtraject en in mindere mate in het avondtraject. Een laatste punt van aandacht betreft de onderzoekscompetenties van de docenten. Alhoewel dit slechts kort aangehaald werd in het zelfevaluatie rapport, is de commissie van oordeel dat er voldoende ingezet wordt op onderzoek bij de docenten. Ze hebben aandacht voor onderzoekscompetenties en zijn betrokken in onderzoeksprojecten, onderzoeksgroepen en bij de actieonderzoeken van de studenten.

Voor het academiejaar 2012 – 2013 waren er 440 studenten ingeschreven aan de opleiding. Net zoals de verhouding op Vlaams niveau is de man/vrouw verhouding ongelijk. Van de 440 studenten waren er 14 mannen (3%) en 426 vrouwen (97%). Wat de verdere instroomgegevens betreft, kent de opleiding een instroom van 18% uit het ASO, 56% uit het TSO en 15% uit het BSO. Deze cijfers volgen de Vlaamse trend. Voor studenten die al een bachelor of masterdiploma behaalden, voorziet de opleiding in verkorte modeltrajecten. Zij kunnen op basis van elders verworven kwalificaties voor 60 studiepunten vrijstellingen verkrijgen. De andere 120 studiepunten dienen behaald te worden op twee jaar (dagopleiding) of drie jaar (avondopleiding). Voor studenten die al een lerarenopleiding voltooiden en in het avondtraject instromen, is er een apart modeltraject voorzien waarin ze, afhankelijk van hun diploma, op basis van EVK's voor 75 of 100 studiepunten vrijgesteld kunnen worden. Studenten die geen diploma secundair onderwijs behaalden, worden getoetst om te zien of de opleiding voor hen haalbaar is.

Om de instroom en doorstroom binnen de opleiding te bevorderen, wordt er al voor de eventuele inschrijving ingezet op informatievoorziening en begeleiding. Toekomstige studenten krijgen de kans om informatie te vergaren tijdens de infodagen. Indien gewenst kunnen geïnteresseerden enkele proeflessen mee volgen tijdens de Khlim-al-even-mee-dag. Eens de student ingeschreven is, wordt er in het dagtraject de Lemo-test (leercompetenties en motivatiekenmerken) en in het avondtraject de ILS-VVV (inventaris leerstijlen – verkorte versie volwassenonderwijs) test afgenomen. Op basis van de resultaten krijgen de studenten individuele feedback en tips. In het kader van reflectie worden deze resultaten verder besproken in de leergroepen. Indien gewenst kan de student verdere studievaardigheidstraining volgen. Aangezien de instroomfase van het avondtraject vooral de aandacht legt op het verwerven van de basiscompetenties, is studievaardigheidstraining ingebouwd in deze fase. Ter ondersteuning van de vakinhouden zijn er vakgebonden monitoraten. Er bestaat de mogelijkheid voor derdejaarsstudenten om monitoraat te verzorgen voor eerstejaarsstudenten. Dit is een keuzeopleidingsonderdeel van 3 studiepunten dat ook wordt geëvalueerd. De visitatiecommissie is van mening dat dit een meerwaarde is en bijdraagt tot de zelfsturing van de betrokken student. Vanuit de visie van de opleiding, waarin het persoonsgerichte centraal staat, is er ook aandacht voor de kansengroepen.

Verdere initiatieven van begeleiding zijn de leergroepen, studietrajectbegeleiding en ondersteuning van de dienst studentenvoorzieningen. Om deze initiatieven te ondersteunen zet de opleiding ook in op onderzoeksprojecten. De studenten gaven aan dat ze de ondersteuning weten te appreciëren en ook vlot toegankelijk vinden. Geïnspireerd door de visie worden, met aandacht voor zelfsturing, studenten niet bij het handje gehouden. Uit de studentenbevraging van 2011 - 2012 blijkt echter dat de ondersteuning met betrekking tot de stage en het actieonderzoek beter kan. Meer concreet gaat het over de communicatie over de verwachtingen van deze twee opleidingsonderdelen. De opleiding is er zich van bewust en zet hier verder op in. De visitatiecommissie stelde vast dat er een laagdrempelige ondersteuning voor de studenten is die voornamelijk gericht is op de zelfsturing. Deze begeleiding is voldoende in de ogen van de visitatiecommissie maar ze raadt de opleiding wel ten eerste aan werk te maken van de bezorgdheden die voortvloeien uit de studentenbevragingen. De commissie vond het wel positief dat er structureel ingezet wordt op de taalvaardigheden van de studenten. Het effect hiervan was zichtbaar in de evaluatie en in de kwaliteit van de reflecties.

Studentenbevragingen zijn een onderdeel van de interne kwaliteitszorg. Andere initiatieven rond kwaliteitscontrole vinden we terug in de resonantie- (werkveld en studenten), vak- en onderzoeksgroepen. Opmerkingen van studenten kunnen kenbaar gemaakt worden in de resonantiegroepen per opleidingsjaar en worden mee opgenomen in het beleid. De visitatiecommissie heeft op basis van de gesprekken met de docenten, studenten en opleidingsverantwoordelijken en op basis van de ingekeken documenten kunnen vaststellen dat het kwaliteitszorgsysteem voldoende is en dit in combinatie met een kritische en open mentaliteit. Er wordt veel gewerkt met gegevensverzameling maar men gaat verder dan de traditionele invulling ervan. De verzameling en analyse geeft voldoende input voor de bijsturing van de opleiding. Ze leert uit de analyse en gaat ermee aan de slag. Een goed voorbeeld hiervan is de afgelegde weg naar het nieuwe curriculum. De visitatiecommissie spoort de opleiding aan om de gegevens nog diepgaander te analyseren. Er zijn voldoende kwalitatieve data aanwezig om dit te bewerkstelligen. Men zou bijvoorbeeld systematisch verbanden kunnen leggen met de competenties die de studenten dienen te bereiken: bereiken onze studenten deze competenties, en waar? Tijdens de gesprekken gaven de opleidingsverantwoordelijken aan dat het avondtraject als proeftuin functioneert voor het dagtraject. Initiatieven die een meerwaarde betekenen voor het NEXT-traject kunnen ingeschakeld worden in de dagopleiding. Voorbeelden hiervan zijn de aandacht voor blended learning en het werken in heterogene groepen (studenten kleuter en lager onderwijs samen) voor sommige opleidingsonderdelen. Dit is zeker een meerwaarde in de ogen van de commissie. De opleiding is tot slot voldoende aan de slag gegaan met de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie.

Internationalisering is een element dat terugkomt in de opleidingsvisie. Elke student uit het dagtraject dient in zijn of haar derde opleidingsjaar te kiezen uit het lange of korte traject. Voor het avondtraject zijn er geen mogelijkheden rond internationalisering. Indien de student kiest voor het keuzeopleidingsonderdeel “over de grenzen” (4 studiepunten), dan zal hij of zij een kort buitenlands traject volgen. Dit kan bijvoorbeeld een buitenlandse stage zijn. Studenten die voor het lange traject kiezen nemen 30 studiepunten op en hebben drie keuzemogelijkheden. Als eerste keuze volgen de studenten in kwestie opleidingsonderdelen uit Experiential Orientated Spring project (EOS). Samen met de inkomende Erasmusstudenten lopen zij les en stage. Een tweede mogelijkheid is het Erasmusprogramma bij één van de 40 partners. Ook Erasmus Belgica is een optie. De derde optie is een uitwisseling met een partner in de Verenigde Staten, Zuid-Afrika of Suriname. Studenten die één van de laatste twee opties kiezen, zijn het tweede semester tijdens

hun uitgroefase niet aanwezig in de school. Dit betekent echter niet dat ze geen actieonderzoek dienen af te leveren. Studenten worden uitgebreid ingelicht over de internationale mogelijkheden en gaven dit ook aan in de gesprekken. Ook voor de docenten zijn er voldoende mogelijkheden zoals conferenties, bijscholingen en uitwisselingen. De visitatiecommissie is tevreden dat er een visie achter deze invulling rond internationalisering zit. Internationalisering is niet zomaar een onderdeel van de opleiding maar wordt gezien als een middel om de competenties te bereiken.

De opleiding deelt zijn infrastructuur in Campus Hemelrijk met de bachelor in het onderwijs: lager onderwijs en de bijhorende bachelors na bachelor van de Katholieke Hogeschool Limburg. Studenten van het avondtraject volgen geen les op deze campus maar op de campus van het departement in Diepenbeek. Het was een hogeschool beslissing om alle studenten van de avondtrajecten samen te brengen op deze campus omwille van de logistieke voorzieningen. Tijdens het visitatiebezoek bracht de commissie een bezoek aan de campus Hemelrijk en kreeg ze een, zij het beperkt, beeld van de voorzieningen in Diepenbeek dankzij een filmpje. Zoals in het zelfevaluatie-rapport al beschreven staat, kon de commissie vaststellen dat de infrastructuur onder druk staat. Ze bezocht onder andere de sporthal, les- en vaklokalen, ontmoetingsruimtes en de mediatheek. Deze laatste voorziet de studenten in voldoende mate van materiaal, specifiek van toepassing op het kleuteronderwijs. Vooral de grote hoeveelheid aan beschikbaar spel-materiaal sprak de visitatiecommissie aan. Naast de verschillende leerplannen was er ook vakspecifieke literatuur (tijdschriften en boeken) en bronnenmateriaal voorzien. Tijdschriften zijn digitaal toegankelijk. Ook is het mogelijk voor alumni om nog een beroep te doen op de mediatheek. Voor studenten van het avondtraject staat er een koerierdienst ter hunner beschikking. De studenten van het avondtraject geven echter aan dat dit niet optimaal is en de visitatiecommissie deelt die mening. Alhoewel de opleiding inspanningen levert voor het NEXT-traject, raadt de visitatiecommissie aan snel een oplossing te zoeken voor de infrastructurele tekorten. Daar de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs een specifieke opleiding is, dienen haar studenten ook kennis te maken met vakspecifieke lokalen en materialen. Verder is de commissie op basis van de bezoeken en de gesprekken van mening dat de infrastructuur voldoende is.

Uit de studentenbevraging blijkt dat de studenten tevreden zijn over het lesmateriaal. Ze vinden het ondersteunend om de nodige kennis op te doen. Ze zijn echter minder tevreden over de lay-out van het beschikbare materiaal. Tijdens het visitatiebezoek keek de commissie enkele cursussen

in en kon ze vaststellen dat ze inhoudelijk correct en actueel waren en dat er gerefereerd werd naar recente bronnen. Eén van de andere opmerkingen van de studenten is de bekommernis met betrekking tot de digitale leeromgeving Toledo. Communicatie verloopt regelmatig chaotisch en ongeorganiseerd. De grootste opmerking uit de studentenbevraging betreft de organisatie van de onderwijsactiviteiten. Ook hierin blijkt communicatie één van de pijnpunten. De opleiding erkent dit en heeft reeds een aantal maatregelen genomen ter verbetering.

In de uitgroEIFase in het derde jaar dienen studenten uit beide trajecten een afstudeerwerk te maken in de vorm van actieonderzoek (8 studiepunten). De opleiding baseert zich op de ideeën van Altrichter en Kelchtermans en stelt het professionele handelen van de toekomstige leraren centraal: “actieonderzoek is onderzoek van actie. Actieonderzoek verbindt actie en reflectie.” Naast de laatste stage is dit actieonderzoek het andere sluitstuk van de opleiding. De student dient zijn reflectievaardigheden en verworven competenties aan te tonen. Het eindwerk dient eveneens relevant te zijn voor de praktijk. Aan de hand van zes groepssessies en individuele coachingsgesprekken worden de studenten voorbereid. De student bereidt zelf het coachingsgesprek voor op basis van een eigen coachingsvraag. Op grond van de gesprekken en na het inkijken van materiaal (zoals de studentenbevraging in 2011 – 2012) kon de commissie vaststellen dat de begeleiding rond het actieonderzoek het grootste pijnpunt is: de alumni gaven aan dat de verwachtingen van het actieonderzoek onduidelijk waren. Uit de gesprekken met de studenten kwam een genuanceerder beeld en bleek dat er verbetering merkbaar is. De commissie wil de opleiding aanbevelen werk te blijven maken van een duidelijke communicatie omtrent de verwachtingen, de organisatie en de begeleiding van dit actieonderzoek. De theoretische onderbouwing zou sterker moeten zijn. Verder is ze van mening dat het actieonderzoek, mits voorzien van een theoretische onderbouwing, een meerwaarde is voor de toekomstige leraren. De studenten, alumni en het werkveld gaven dit ook aan in de gesprekken. Dat ook dit onderzoek bijdraagt tot de zelfsturing en reflectie van de studenten is een pluspunt.

De praktijkcomponent van de opleiding wordt ingevuld per fase en verschilt tussen het dag- en avondtraject. Tijdens de instroomfase staat de stage in het teken van verkenning en zelfsturing. Tijdens zes tweedaagse participatiedagen in de context van de gehele basisschool verkent de student het werkveld en zijn eigen functioneren in deze omgeving. Reflecties hierover vinden plaats in de leergroepen. De studenten worden tijdens dit

eerste jaar in een school geplaatst en lopen hier het hele jaar stage. Tijdens de vier semesters van de hoofdfase spitst de student zich toe op de kleuterklas. In het 1ste semester van de hoofdfase bepalen stageschool en student samen bij welke leeftijdsgroep de student stage loopt. In semester 2 van de hoofdfase loopt de student stage in een klas met jongere en in semester 3 met oudere kleuters. In het laatste semester van de hoofdfase kiest de student bij welke leeftijdsgroep hij of zij verder gaat. De twee weken stage aan het einde van elk semester worden voorbereid door de eerder besproken onderzoeksdagen. Studenten kiezen voor het tweede en derde jaar zelf hun stageschool en blijven hier ook het volledige jaar. De student dient vanaf het tweede jaar dagelijks te reflecteren. In semester vijf van de opleiding betreft de stage een onderzoeksstage van twee weken die gekoppeld is aan het actieonderzoek. In de uitgroefase zijn er twee stageperiodes. Tijdens de themastage werkt de student een thema uit dat inspeelt op de noden en eigenheid van zijn of haar klas. De afstudeerstage van vijf weken is het andere sluitstuk van de opleiding. Het zelfevaluatie-rapport beschrijft deze stage als het moment waarin de student “leert om een kind met ontwikkelings- of sociaal-emotionele problemen in beeld te brengen en te begeleiden”. Studenten van het NEXT-traject verkennen het werkveld eveneens in de instroomfase. Tijdens de hoofdstage lopen ze minstens een halve dag per week stage onder het motto van werkplekleren. Ze ronden hun tweede opleidingsjaar af met één stageweek, het derde opleidingsjaar met twee weken. In de uitgroefase wordt er verder ingezet op het werkplekleren en lopen ze drie tot tien weken stage, afhankelijk van hun modeltraject. In dit laatste jaar worden ze ondersteund in de vorm van supervisie die overgaat in intervisie vanaf januari.

De visitatiecommissie stelde vast dat de opleiding de effectieve praktijkcomponent als preservicetraining op 48 studiepunten begroot en hiermee voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent in de geïntegreerde lerarenopleiding¹. Studenten die een internationaal traject volgen in semester 6, komen aan het einde van de hoofdfase aan 40 studiepunten praktijk. Tijdens de uitgroefase in het internationaal traject nemen ze een praktijkcomponent op van minimum 6 studiepunten tot maximum 20 studiepunten, zodat ook de internationale trajecten voldoen aan de decretale verplichting van 45 SP praktijkcomponent.

1 Decreet betreffende de lerarenopleiding in Vlaanderen zoals gepubliceerd in het staatsblad op 06.02.2007. Het betreft hoofdstuk IX, artikel 16 sectie 2.

Studenten krijgen de nodige uitleg omtrent de stage in de leergroepen en in het stagevademecum. Doorheen hun stages worden ze begeleid door een stagecoach die één keer langskomt en waarmee de studenten een zelf geformuleerde leervraag bespreken. Deze coach heeft echter geen invloed op de beoordeling en focust voornamelijk op de evolutie doorheen de stages. Tijdens hun stage kunnen ze terecht bij de mentor in de stageschool. De mentoren krijgen informatie tijdens de mentordagen. Indien de mentor niet aanwezig is, dient de student hem of haar van de nodige informatie te voorzien aan de hand van het vademecum. Bij problemen tussen de mentor en de student kan er in dialoog gegaan worden met de stagebegeleider. Studenten van het NEXT-traject zoeken zelf een stageplaats en verzorgen de eerste communicatie met de directie en de mentor. Dit wordt door de opleiding ondersteund in de opleidingsonderdelen 'Startcompetenties Bachelor' (instroomfase) en 'Reflectief Leren' (hoofd fase). De opleiding investeert in opstartgesprekken op de werkplek tussen de student, de leergroepbegeleider, de mentor en eventueel de directie om het begeleidingstraject van de student zo optimaal mogelijk te laten verlopen. De visitatiecommissie is van mening dat het concept van de stage voldoende gekoppeld is aan het didactisch concept en aan de opleidingsvisie. Wanneer studenten met deze EGO achtergrond op stage vertrekken, bestaat wel de kans dat de stageschool deze visie niet volgt. Studenten zien zich soms genoodzaakt andere methodieken te gebruiken dan ze gewend zijn. De visitatiecommissie raadt de opleiding aan deze spanning tussen de opleidingsvisie en de praktijk in acht te nemen en op zoek te gaan naar mogelijke oplossingen. De commissie spoort tot slot de opleiding aan om het spanningsveld tussen het stimuleren van de zelfstandigheid en het bieden van voldoende ondersteuning bij het NEXT-traject te blijven bewaken. Ook in het dagtraject mag men dit element niet uit het oog verliezen.

Al de voorgaande bevindingen hebben hun effect op de studeerbaarheid van het programma. Positief zijn de ondersteuning door en de toegankelijkheid van de docenten, de mediatheek, de begeleiding en de leergroepen. De opdeling van het programma in drie fases is een meerwaarde. Het didactisch concept stuurt de opleiding en zorgt voor een verhoogde zelfsturing bij de studenten. De onderzoekslijn is goed uitgewerkt. De matige organisatie, soms moeilijke en gebrekkige communicatie en de onduidelijke verwachtingen met betrekking tot de te bereiken competenties zijn aandachtspunten voor de opleiding. De studentenbevraging bracht deze aandachtspunten in kaart. Dit is op zijn beurt een voorbeeld van de aandacht die de opleiding schenkt aan kwaliteitszorg. De opleiding verzekerde de commissie dat ze zich bewust is van de werkpunten en ermee aan de

slag gaat. De visitatiecommissie kon inderdaad vaststellen dat er al aanpassingen gemaakt waren in het programma om de studielast dragelijk te houden. Op basis van deze bevindingen concludeert de commissie dat het onderwijsproces van de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Limburg goed is. Dit geldt eveneens voor het NEXT-traject. Hier zijn een aantal extra opmerkingen maar deze wegen volgens de commissie niet voldoende door om naar een voldoende te gaan.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de KHLim als voldoende.

Naar aanleiding van de geplande hervormingen boog de opleiding zich over het evaluatiebeleid. Het departement richtte in 2012 een denkcel toetsing op waaraan twee personeelsleden van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs deelnamen. De visitatiecommissie kon het rapport ervan inkijken en stelde vast dat de denkcel volgende drie doelen had:

- Criteria van evaluatie opstellen om te kijken naar good practices;
- Good practices in kaart brengen, zowel intern (binnen de lerarenopleiding van de KHLim), als extern;
- Een SWOT-analyse maken van de huidige toetsingspraktijk binnen de lerarenopleiding KHLim die resulteert in een prioritair actieplan.

De commissie keek verder ook toetsingsmiddelen in, de beoordelingen van de actieonderzoeken en de stageformulieren. In aanvulling met de gesprekken en de informatie uit het zelfevaluatie rapport, kon ze volgende zaken vaststellen.

De opleiding laat haar evaluatievormen aansluiten bij het eerder beschreven PAUZE-model. Met betrekking tot het toetsbeleid heeft de commissie echter geen formele visie of referenties naar relevante stromingen kunnen vinden. In de denkcel worden de eerste aanzetten gegeven maar de insijpeling op opleidingsniveau dient nog gerealiseerd te worden. Wel kon de visitatiecommissie vaststellen dat er een informeel toetsbeleid is waarin zorg en aandacht uitgaan naar de kwaliteit van toetsing. Er is een kwaliteitskader ontwikkeld door de opleiding dat verder gaat dan louter kwaliteitsbewaking en streeft naar efficiëntie en effectiviteit. Het kader is eveneens een houvast voor de docenten. Er is een toetscommissie opgericht met een dubbele functie: ze ondersteunt de docenten en werkt beleidsadviserend. In de praktijk worden toetsen gezamenlijk opgesteld door meer docenten en een lid van

de toetscommissie en dit garandeert een zekere mate van coherentie. De visitatiecommissie waardeert deze zorg en aandacht voor kwaliteitsbewaking. Ze raadt de opleiding ten sterkste aan om de bevindingen van de denkcetel toetsing in de praktijk om te zetten en op die manier te werken aan een goed geformaliseerd en geformuleerd toetsbeleid. Op die manier kan de samenhang binnen het evaluatiegebeuren versterkt worden.

Welke evaluatievorm er gehanteerd wordt bij welk opleidingsonderdeel, wordt bepaald door de verantwoordelijke docent of team. De evaluatievorm moet kaderen in de PAUZE-visie en in relatie staan tot de beoogde beheersingsniveaus. Volgende vormen worden gebruikt: kennistoetsen, papers, presentaties, opdrachten, enzovoort. Summatieve evaluatie wordt gebruikt om de te behalen competenties te toetsen aan het einde van elk opleidingsonderdeel. Aangezien de opleiding de kaart trekt van het EGO en sterk inzet op zelfsturing, kiest ze naast productevaluatie ook voor procesevaluatie (persoonlijk actieplan, logboek,...) en formatieve toetsing. De opleiding plaatst feedback voor de studenten hierin ook centraal. Deze kan tussentijds plaatsvinden maar is ook structureel ingebed aan het eind van elke examenperiode. De feedback is erop gericht de studenten aan te zetten tot reflectie. De finale beoordeling van opleidingsonderdelen ligt in de handen van de docent.

De stagebeoordeling wordt elk opleidingsjaar afgesloten met een praktijkrapport. Tijdens het jaar krijgt de student een beoordelingsbezoek door een docent. Deze beoordeling, samen met het begeleidingsdocument van de mentor en de zelfevaluatie van de student vormen de basisdocumentatie voor het driehoeksgesprek. Tijdens dit jaarlijks gesprek wordt het functioneren van de student besproken door de beoordelende docent, de mentor en de betrokken student zelf. Vertrekkend vanuit de zelfevaluatie dient de student aan te tonen in welke mate hij of zij de competenties beheerst. Aan het einde van elk opleidingsjaar (en na de instroomfase) vindt er een praktijkevaluatie plaats waarin de bevindingen van de leergroepbegeleiders besproken worden. Deze formuleren een oordeel over de student op basis van de documentatie van het driehoeksgesprek en het verslag hiervan. De oordelen worden tenslotte in de praktijkevaluatie besproken om tot een finaal oordeel te komen. Voor het NEXT-traject is er geen beoordelend bezoek in het afstudeerjaar maar dient de student voor een jury aan te tonen dat hij of zij de competenties beheerst.

Het actieonderzoek wordt via proces- en productevaluatie beoordeeld. Bij de procesevaluatie wordt er gekeken naar de kwaliteit, de intensiteit en de

systematiek van het onderzoeksproces en de mate waarin fundamenteel geleerd werd. Aan de hand van een artikel waarin de student de onderzoeksresultaten beschrijft, wordt het product geëvalueerd. De eindbeoordeling wordt gedaan door de begeleider in samenspraak met de andere begeleiders van het actieonderzoek. Zij kunnen hun feedback geven tijdens een posterbeurs waarop de resultaten voorgesteld worden door de studenten. Deze beurs is tevens toegankelijk voor het brede publiek. Voor het avondtraject geldt het zelfde beoordelingsprincipe als voor het dagtraject.

De visitatiecommissie stelde op basis van het beschikbare materiaal (stageverslagen, toetsmateriaal) en op basis van de gesprekken met de docenten, opleidingsverantwoordelijken en de studenten vast dat de gebruikte evaluatievormen voor de opleidingsonderdelen, de stage en het actieonderzoek van een voldoende kwaliteit zijn. Er worden diverse vormen gebruikt die aansluiten bij hun onderwijskundige visie. Bij de beoordeling van de stage ziet de commissie de meerwaarde in van het driehoeksgesprek en de gezamenlijke beoordeling. Dankzij de driehoeksgesprekken doorlopen de studenten een groeilijn. Dit is een pluspunt voor de commissie en wordt eveneens door de studenten als een meerwaarde aangeduid. Tot slot kon ze vaststellen dat de evaluatievormen duidelijk vermeld worden in de ECTS-fiches.

Als centrale evaluatiecriteria hanteert de opleiding het competentieprofiel. Alhoewel er in de ECTS fiches wordt verwezen naar deze competenties als de te bereiken doelstellingen, wordt er niet altijd in deze fiches verwezen naar die doelen als evaluatiecriteria. Studenten geven zelf aan in de studentenbevraging 2011 – 2012 dat noch de evaluatiecriteria, noch de verwachtingen van de evaluatie vooraf duidelijk waren. Bij de stage worden de competenties wel consequent gebruikt aangezien ze verwerkt zijn in de beoordelingsformulieren. Ook voor het actieonderzoek dienen ze als criteria. Het viel de commissie op dat, na het lezen van enkele actieonderzoeken, deze van een behoorlijke kwaliteit waren en dat de beoordeling oké was. De taal was van een goed niveau. De uiteindelijke beoordeling van deze onderzoeken is strikt, maar correct en volgens een goed principe. Uit de gesprekken bleek echter dat de studenten niet goed op de hoogte waren van hoe ze tot een onderzoeksvraag moeten komen. Dit punt vereist de nodige aandacht van de opleiding. Daarnaast wil de commissie de opleiding nog als aanbeveling meegeven om de ECTS-fiches bij te werken zodat de studenten hier in eerste instantie terecht kunnen om de evaluatiecriteria en verwachtingen te raadplegen.

Een groot gedeelte van de afgestudeerden (84%) werkt redelijk snel na afstuderen. Deze data zijn afkomstig van alumni en studentbevragingen van de opleiding. Daaruit blijkt eveneens dat de meerderheid in het vrij onderwijs terecht komt (64%), terwijl 15% in het gemeentelijk onderwijs werkt en 20% in het gemeenschapsonderwijs. De visitatiecommissie sprak alumni en het werkveld tijdens de visitatie. Op basis van de data en de gesprekken kon de commissie vaststellen dat de opleiding in beide trajecten zelfbewuste leraren kleuteronderwijs aflevert die doordrongen zijn van een EGO-visie en weten waar ze voor staan. Het werkveld gaf aan dat ze tevreden zijn over de inzetbaarheid van de afgestudeerden. De alumni vonden zichzelf grondig voorbereid op wat hen te wachten stond. Dit verbaasde de commissie niet aangezien er sterk ingezet wordt op het zelfbewustzijn van de studenten. De commissie kon eveneens vaststellen dat het diplomarendement in orde is. Alhoewel de opleiding een hogere TSO instroom kent, loopt het diplomarendement gelijk met het Vlaams gemiddelde. Met betrekking tot dit diplomarendement voert de opleiding ook analyses uit. Dit wordt door de commissie geapprecieerd en ze moedigt de opleiding aan om hier nog een stap verder te gaan. De opleiding trekt na hoe de studenten scoren op hun praktijk component, op het actie-onderzoek en op zorgbreed werken. Indien ze nog een stap verder gaat, kan de opleiding het scoren op competenties trachten in kaart te brengen. Tot slot kon de visitatiecommissie in het zelfevaluatie rapport lezen dat de opleiding werk wil maken van aanvangsbegeleiding van pas afgestudeerde leraren. Een gedeelte van de alumni gaf inderdaad aan dat ze dit konden gebruiken aangezien deze service niet altijd voorzien wordt op de werkplek. De opleiding hoopt hier via intervisie werk van te maken. De commissie is van mening dat dit wenselijk is en raadt de opleiding aan dit verder uit te bouwen.

Op basis van voorgaande bevindingen is de commissie van oordeel dat de opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering wat het mogelijk maakt voor studenten om de beoogde leerresultaten te behalen. Vooral de kwaliteitscultuur van de opleiding sprak de commissie aan. Om deze redenen beoordeelt ze GKW 3 als voldoende. Ook voor het NEXT-traject geldt deze score.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Katholieke Hogeschool Limburg (modeltraject), conform de beslisregels, voldoende.

NEXT-traject:

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van de Katholieke Hogeschool Limburg (NEXT-traject), conform de beslisregels, voldoende.

De commissie heeft met genoegen kennis genomen van de door de opleiding ondernomen verbeteracties sinds het bezoek.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Overweeg om de opleidingsvisie als basis te gebruiken om het competentieprofiel op te bouwen.
- Stel het onderscheid tussen de eigen opleidingsvisie en de onderwijsvisie helderder.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Veralgemeen het concept van de docentenstage.
- Maak werk van de bezorgdheden die voortvloeien uit de studentenbevraging. Dit betreft onder andere de organisatie van onderwijsactiviteiten, communicatie en TOLEDO.
- Overweeg om de binnen kwaliteitszorg verzamelde gegevens diepgaander te analyseren.
- Zoek een oplossing voor de infrastructurele tekorten voor het NEXT-traject.
- Blijf werk maken van een duidelijke communicatie omtrent de verwachtingen, de organisatie en de begeleiding van het actieonderzoek.
- Neem de spanning tussen de opleidingsvisie (EGO) en de praktijk in acht nemen en ga op zoek naar mogelijke oplossingen.
- Blijf het spanningsveld tussen het stimuleren van de zelfstandigheid en het bieden van voldoende ondersteuning bij het NEXT-traject bewaken. Ook in het dagtraject mag men dit element niet uit het oog verliezen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Zet de bevindingen van de denkcél toetsing in de praktijk om en maak werk van een goed geformaliseerd en geformuleerd toetsbeleid.
- Onderricht de studenten over het opstellen van onderzoeksvragen. Ook de theoretische onderbouwing van het actieonderzoek mag diepgaander.
- Werk de ECTS-fiches bij zodat de studenten hier in eerste instantie terecht kunnen om de evaluatiecriteria en verwachtingen te raadplegen.
- Bouw de aanvangsbegeleiding van pas afgestudeerden verder uit.

BIJLAGE I

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Kristien Arnouts begon haar loopbaan in 1977 als docente in de lerarenopleiding Lichamelijke Opvoeding. Ze was in die periode ook actief betrokken bij leerplanontwikkelingen secundair en hoger onderwijs en lid van de centrale examencommissie hoger en secundair onderwijs. In 1992 stapte ze over naar de onderwijsinspectie, waar ze actief mee vorm gaf aan de ontwikkeling van de schooldoorlichtingen. In 2000 werd ze inspecteur-generaal SO en was ze betrokken bij beleidsontwikkelingen binnen het onderwijs. Momenteel is Kristien Arnouts verantwoordelijk voor de interne beleidsontwikkeling binnen De Christelijke Onderwijs Centrale. De focus ligt er op een toekomstgerichte visieontwikkeling op het onderwijs en de leraar. Sinds 2003 deed Kristien Arnouts ook ruime ervaring op met het voorzitterschap van verschillende visitatiecommissies. Daarnaast was ze ook betrokken bij commissies binnen de Koning Boudewijnstichting, de opleiding van directies en studiedagen rond interne en externe kwaliteitszorg in het onderwijs. Kristien Arnouts is ook professionele coach en begeleidt scholen, directies en lerarenteams in hun professionele identiteitsontwikkeling.

Jos Willems heeft zich meer dan 35 jaar bezig gehouden met het hoger onderwijs. Hij heeft 30 jaar gewerkt aan de universiteit in Nijmegen aanvankelijk als onderzoeker, docent en adviseur later als directeur van het IOWO, adviseurs voor onderwijs en organisatie. De laatste 9 jaren voor zijn pensionering was hij lid van het College van Bestuur van de Hogeschool Zuyd, gevestigd in Heerlen, Sittard en Maastricht. Hij is in 1987 gepromoveerd op het onderwerp “Studietaken als instructiemiddel”. Vanaf 1993 heeft hij deelgenomen aan visitaties aan universiteiten en hogescholen in Nederland en vanaf 2006 ook aan accreditaties in Vlaanderen en na zijn pensionering ook in Nederland. Recent heeft hij gepubliceerd over de integratie van onderzoek in het onderwijs.

Sarah Gielen studeerde Pedagogische Wetenschappen, afstudeerrichting Onderwijskunde, aan de KU Leuven. Ze combineerde de licentiaatsopleiding (nu masteropleiding) met de Academische Lerarenopleiding en behaalde daarmee het diploma Geaggregeerde voor het Secundair Onderwijs groep 2. In 2002 startte ze haar professionele carrière als onderzoeksmedewerker op een project over de effectiviteit van activerende werkvormen in het hoger onderwijs, en ontwikkelde ze een activerend lessenpakket over ontwikkelingspsychologie voor de lerarenopleiding kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs. In 2003 zette ze haar onderzoekswerk verder over het thema peer assessment als een 'tool for learning', een thema waarover ze in 2007 haar doctoraatsproefschrift verdedigde. Volgens werkte ze tot 2010 als projectcoördinator voor het peilingsonderzoek van de Vlaamse overheid, een onderzoek waarin wordt vastgesteld in welke mate Vlaamse leerlingen in het basis- en secundair onderwijs de ontwikkelingsdoelen en eindtermen behalen, en welke leerling-, gezins-, klas- en schoolkenmerken deze prestaties kunnen verklaren. Sinds 2010 is ze universitair docent aan de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen @ Kulak. Binnen deze functie focust ze in haar onderwijs en onderzoek op thema's als onderwijseffectiviteit, onderwijsbeleid, interne en externe kwaliteitszorg, schoolorganisatie en lerarenloopbanen. In 2013 werd ze ook programmadirecteur van de academische bacheloropleiding Onderwijskunde aan de KU Leuven, campus Kulak, waardoor ze ook beleidsmatig bezig is met kwaliteitszorg in het hoger onderwijs.

Sabine Dirx studeerde in 1999 af als leraar kleuteronderwijs aan de XIOS-hogeschool. Sindsdien is ze werkzaam als kleuteronderwijzers aan De Klimop te Ham waar ze sinds 2006 vast benoemd is. Naast haar functie als leraar neemt ze op regelmatige basis deel aan de participatieraad van de XIOS-hogeschool en is ze mentor voor stagiairs in het kleuteronderwijs. Sabine trad op als werkvelddeskundige in deze commissie.

Emma Van Houwe studeerde in 2014 af aan de opleiding kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven te Aalst. Gedurende 3 jaar was ze lid van de studentenraad aldaar waarvan 2 jaar als voorzitter. Tevens was ze lid van de resonantieraad en nam ze deel aan nog andere evenementen en bijeenkomsten die door de hogeschool werden georganiseerd.

